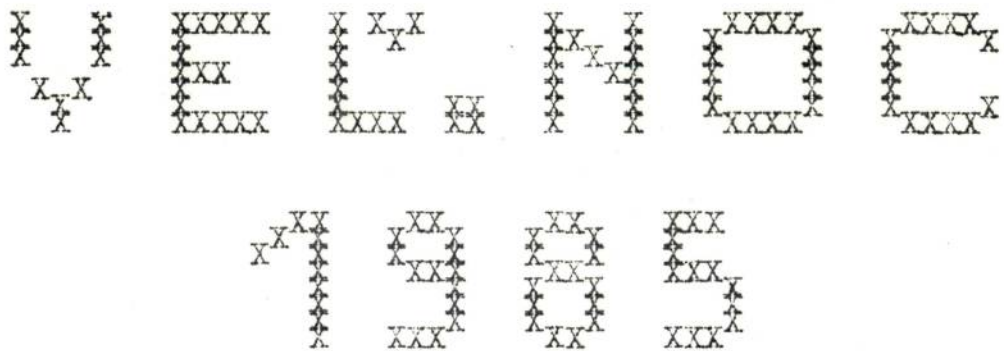
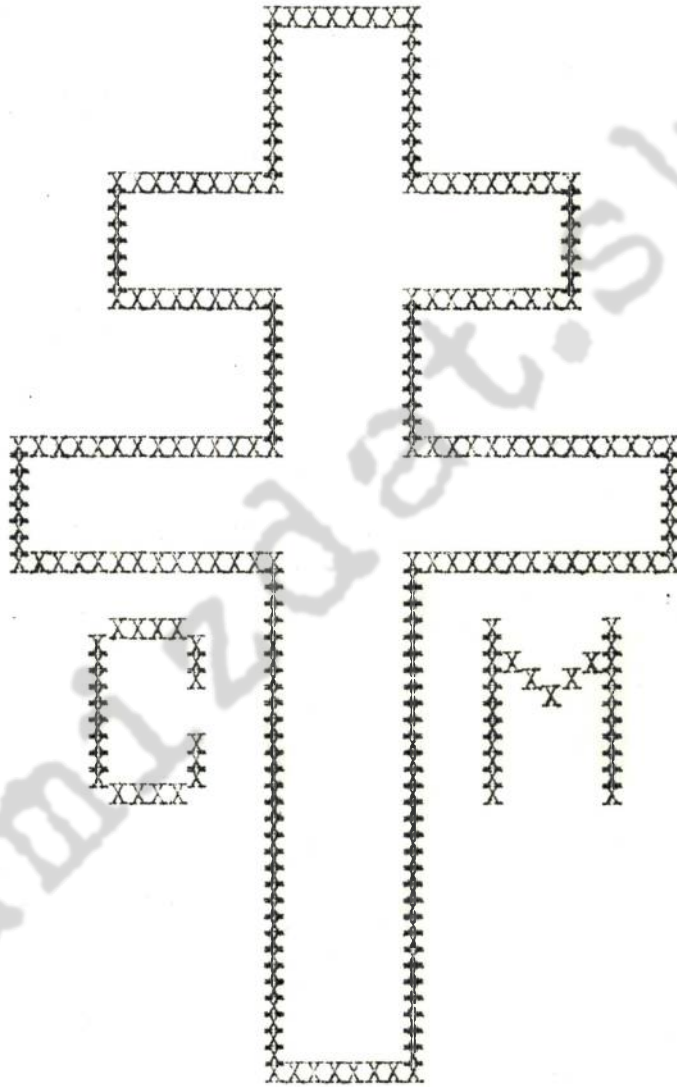

U N A S A N C T A

C A T H O L I C A

POKOJ A MLADÍ IDÚ SPOLOČNE

Posolstvo sv. Otca Jána Pavla II. k 18. Svetovému dňu pokoja 1.1.1985

Všetci, ktorí veríte, že pokoj je naliehavo potrebný, rodičia a vychovávateľa, ktorí chcete byť tvorcami pokoja, politickí vodcovia, ktorí ste bezprostredne zodpovední za osud mieru, ľudia kultúry, ktorí usilujete budovať pokoj v spoločnosti, všetci, čo trpíte za vec pokoja a spravodlivosti, predovšetkým však vy, všetci mladí ľudia sveta, ktorí svojimi rozhodnutiami o vás samých a o vašej účasti v spoločnosti rozhodujete o perspektívach pokoja pre dnešok a zajtrajšok, vám všetkým a všetkým ľuďom dobrej vôle posielam toto svoje posolstvo k 18. Svetovému dňu pokoja, lebo pokoj je vecou najvyššieho významu, nevyhnutelnou výzvou a veľkou nádejou!

Každodenne stoja pred nami problémy i nádeje sveta

To je pravda: pokoj je vždy aktuálnou výzvou. Žijeme v neľahkých časoch, obťažkaných ohrozeniami ničiaceho násilia a vojny. Hlboké rozpory spôsobujú, že rôzne spoločenské vrstvy, ľudia a národy stoja jeden proti druhému. Mnohé situácie naplnené nespravodlivosťou nevyúsťujú do otvorených konfliktov len preto, že nekontrolovaná moc vládncích je taká veľká, že tým, ktorí vládu nemajú, odnímajú energiu i možnosť, aby sa domáhali svojich práv. Áno, dnes žijú ľudia, ktorým totalitné a ideologické systémy upierajú základné právo rozhodovať o svojej budúcnosti. Dnes ľudia viac, než kedykoľvek predtým, skusujú z dôvodov rasovej diskriminácie, vyhnanstva alebo mučenia, urážku svojej ľudskej dôstojnosti. Sú obeťami hladu a nemocí. Nemôžu žiť podľa svojho náboženstva a rozvíjať vlastnú kultúru.

Poznanie najhlbších príčin tých konfliktov spôsobujúcich, že pokoj nie je pevný a trvalý, stáva sa úlohou veľmi dôležitou.

Opravdivé zaangažovanie sa pre vec pokoja nám nedovoľuje obmedziť sa len na nariekanie nad negatívnymi dôsledkami aktuálnej krízy plnej konfliktov a nespravodlivosti. Očakáva sa od nás, že vykoreníme príčiny týchjavov. Tie posledné príčiny musíme predovšetkým hľadať v ideológiách, ktoré ovládli naše storočie a dosiaľ ho ovládajú a svojimi politickým, hospodárskym a spoločenským systémom si privlastňujú kontrolu nad myslením a konaním jednotlivých ľudí. Takéto ideológie sa vyznačujú totalitným prístupom, ktorý zľahčuje a potláča dôstojnosť a transcendentné hodnoty ľudskej osoby a jej práva. Bezohľadne smerujú k dosiahnutiu politickej, ekonomickej a spoločenskej nadvlády, ako svojho cieľa a používajú také metódy, ktoré vylučujú akúkoľvek formu autentického dialógu a skutočnej účasti. Niektoré z týchto ideológií sa pretvorili na akýsi druh falošného svetského náboženstva, vydávajúceho sa za nositeľa spásy všetkého ľudstva bez toho, aby poskytli vierohodný dôkaz na podporu svojho tvrdenia.

Korene násilia a nespravodlivosti tkvejú však hlboko v srdci každého človeka, každého z nás, v každodennom spôsobe myslenia a konania. Stačí len pripomenúť konflikty a nedorozumenia v rodinách, medzi manželmi, medzi rodičmi a deťmi, v škole, v práci, vo vzťahoch medzi spoločenskými skupinami a pokoleniami. Stačí pripomenúť do akej miery sa pošliapáva základné právo na život najslabších a najviac bezbranných ľudských bytostí.

Napriek všetkým týmto a ešte mnohým iným prejavom zla, nemáme dôvod, aby sme strácali nádej. Lebo ohromná je energia, ktorá plynie zo srdca ľudí veriacich v spravodlivosť a pokoj. Súčasné kríza môže, ba musí sa stať príležitosťou na obrátenie a obnovenie spôsobu myslenia. Čas, ktorý žijeme, nie je len časom ohrozenia a strastí, je tiež hodinou nádeje.

Pokoj a mladá idú spoločne

Súčasná ťažkosť sú naozaj skúškou nášho ľudstva. Môžu sa stať príčinou rozhodujúceho zlomu na ceste k trvalému pokoji, lebo vzbudzujú najsmelšie túžby a uvoľňujú najlepšie energie mysle a srdca. Ťažkosť sú výzvou pre nás všetkých; nádej je všeobecným príkazom.

Chcem však dnes sústrediť vašu pozornosť na úlohu, ktorá pripadá v úsilí o pokoj mladým ľuďom. Keď sa chystáme vstúpiť do nového tisícročia a nového veku, musíme si uvedomiť, že budúcnosť pokoja a tým budúcnosť ľudstva je predovšetkým závislá na základných morálnych rozhodnutiach ľudí mladého pokolenia. Za niekoľko rokov mladí ľudia dneška, prevezmú zodpovednosť za život rodín a život národov, za spoločné dobro a za pokoj. Už teraz si mladí ľudia na celom svete kladú otázky: čo ja môžem urobiť? Čo my môžeme urobiť? Kam nás vedie naša cesta? Mladí chcú priniesť svoj vklad k ozdraveniu unavenej a nemocnej spoločnosti. Chcú priniesť nové riešenia starých problémov. Chcú vytvoriť novú civilizáciu založenú na bratskej solidarite. Som inšpirovaný týmito mladými ľuďmi a pozývam každého človeka k uvažovaniu nad týmito záležitosťami. Najmä sa však obraciam priamo na vás - mladí ľudia dneška a mladí zajtrajška.

Nebojte sa svojej mladosti!

Prvá výzva, ktorú vám, mladí ľudia dneška adresujem, je: Nebojte sa! Neľakajte sa vašej mladosti a vašej hlbokoj túžby po šťastí, pravde, kráse a trvalej láske! Hovorí sa, že spoločnosť sa bojí týchto mocných túžob mladých a že sa ich dokonca bojí aj vy sami. N e b o j t e s a ! Keď sa dívam na vás mladých, pociťujem veľkú vďačnosť i veľkú nádej. Cesta, ktorá vedie do budúcnosti, do nového veku, záleží od vás. Budúcnosť pokoja sa nachádza vo vašich srdciach. Aby ste mohli tvoriť dejiny - je to vo vašich možnostiach a je to tiež vašou povinnosťou - musíte ich vyviesť zo scestia, po ktorom blúdila. Aby ste toto mohli urobiť, musíte byť ľuďmi, ktorí hlboko dôverujú človeku a ktorí hlboko uverili vo veľkosť ľudského povolania a poslania, ktoré má byť naplnené duchom úcty k pravde, dôstojnosti a neodnateľným právam ľudskej osoby.

Vidím, ako sa vo vás prebúdzajú nové vedomie zodpovednosti a sviežej vnímavosti k potrebám ľudského spoločenstva. Preniká vás túžba po pokoji a tú s vami zdieľa mnoho ľudí. Trpíte pre nespravodlivosť, ktorá nás obklopuje. Vnímame naliehavé nebezpečenstvo z gigantického nahromadenia zbraní a z hrozby nukleárnej vojny. Bolí vás pohľad na šíriaci sa hlad a podvýživu. Ste znepokojení stavom prírodného prostredia dnes a jeho budúcou perspektívou. Hrozí vám nezamestnanosť, mnohí z vás sú bez práce a bez perspektívy najšť primeranú prácu. Je pre vás otrasné, že toľko ľudí je podrobených útlaku z politických dôvodov a pre ich duchovnú činnosť, že nemôžu využívať svoje základné práva ani ako jednotlivci, ani ako spoločenstvo. To všetko môže vo vás vytvoriť pocit, že život nemá veľký zmysel.

V tejto situácii môžu niektorí z vás podľahnúť pokušeniu úteku od zodpovednosti, úteku do klamného sveta alkoholu a narkotík, prelietavých známostí a zväzkov, ktoré nevedú do manželstva a k založeniu rodiny, úteku do ľahostajnosti, cynizmu, ba k násiliu a teroru.

Vystríhajte sa preto pred svetom, ktorý sa snaží vás len vykorisťovať a zviest' z vášho rozhodného, vznešeného a usilovného hľadania šťastia a zmyslu života. Neustúpte však od hľadania pravdivých odpovedí na naliehavé otázky. Nebojte sa!

Nevyhnutná otázka: aké je vaše poňatie človeka?

Medzi nevyhnutné otázky, ktoré si musíte položiť, prvé a hlavné miesto zaujíma: aké je vaše poňatie človeka?

Čo podľa vás rozhoduje o dôstojnosti a veľkosti ľudskej bytosti? Túto otázku si musíte klásť vy, mladé pokolenie a kladte ju pokoleniam ktoré vás predchádzajú a všetkým, na ktorých v akomkoľvek stupni spoločiva zodpovednosť za dobro a hodnoty sveta. Keď chcú túto otázku mladí a aj starší zodpovedať úprimne a otvorene, musia si uvedomiť potrebu premyslieť vlastné konanie a vlastné osudy. Či nie je pravda, že zvlášť v bohatých a rozvinutých zemiach ľudia podliehajú koncepcii konzumného života? Či nie je pravda, že niektorí rodičia sa domnievajú, že splnili svoje povinnosti voči deťom, keď im namiesto odpovede na zmysel života poskytujú viac materiálnych dober, než vyžaduje uspokojenie základných potrieb? Či nie je pravda, že takýmto konaním odovzdávajú mladému pokoleniu svet, ktorý bude chudobný na pravé duchovné hodnoty, chudobný na pokoj a spravodlivosť? Či nie je tiež pravda, že u niektorých národov fascinácia istými ideológiami zanechala ako dedičstvo mladému pokoleniu nové formy otroctva, v ktorom neexistuje sloboda pestovať hodnoty dávajúce všetkým aspektom života vyšší zmysel? Pýtajte sa, akými chcete vidieť seba samých a svojich vrstovníkov, aký typ kultúry chcete vytvoriť? Kladte si tieto otázky a nebojte sa odpovedí, aj keď budú od vás vyžadovať zmenu zmýšľania a konania!

Základná otázka: Kto je váš Boh?

Prvú otázku nasleduje druhá, ešte viac základná a naliehavá. Kto je váš Boh? Nemôžeme vymedziť naše poňatie človeka, ak nevymedzíme Absolútno - plnosť pravdy, krásy a dobra, ktoré uznávame za správcu nášho života. Je teda pravda, že ľudská bytosť, "viditeľný obraz neviditeľného Bcha" nemôže plne odpovedať na otázku kým je, bez súčasnej odpovedi, kým je jej Boh. Preto tiež nemožno túto otázku a odpoveď ohraničiť len na oblasť privátneho života. Túto otázku nemožno oddeliť od dejín národov. Dnes hrozí človeku pokušenie odvrhnúť Boha v mene pravého človečenstva. Kdekoľvek však dochádza k tomuto odvrhnutiu, tam nevyhnutne padá tien strachu. Strach sa rodí vtedy, keď v ľudskom vedomí umiera Boh. Každý z nás si uvedomuje, hoci možno nejasne a nespelo, že tam, kde vo vedomí ľudskej osoby umiera Boh, tam neúprosne nastupuje smrť človeka - obrazu Božieho.

Vaša odpoveď: voľba hodnôt

Vaša odpoveď na tie dve spolu súvisiace otázky rozhodne o smere vášho ďalšieho života. Každý z nás sa v rokoch mladosti musel vyrovnávať s týmito otázkami a v určitom okamihu dôjsť k nejakému záveru, ktorý rozhodol o jeho ďalších voľbách, o jeho budúcej ceste a živote. Odpoveď, akú vy, mladí ľudia, dáte na tieto otázky, tiež rozhodne, ako odpoviete na veľkú výzvu pokoja a spravodlivosti. Ak rozhodnete, že vaším Bohom ste vy sami bez ohľadu na druhých, potom sa stanete nástrojom rozdelenia a nepriateľstva, ba nástrojom vojny a násilia. Keď vám to hovorím, chcem zdôrazniť, aké je dôležitá voľba vychádzajúca z hodnôt. Lebo ony sú základom, ktorý rozhoduje nielen o vašom živote, ale vytyčuje líniu konania a stratégiu formujúcu život a poriadok spoločnosti. Pamätajte tiež, že nemožno oddelovať osobné hodnoty od hodnôt spoločenských. Nemôžete žiť v obojakosti: žiadať všetko od blížnych a spoločnosti a sami viesť život tak, akoby bolo všetko dovolené. Vy teraz musíte rozhodnúť, an akých hodnotách chcete budovať spoločnosť. Vaša dnešná voľba rozhodne, či v budúcnosti podľahnete krutovláde ideologických systémov, ktoré redukovujú dynamiku spoločnosti na logiku tried

neho boja. Hodnoty, ktoré si dnes vyvolíte, rozhodnú o tom, či vzťahy medzi národmi budú aj naďalej zatemnené tragickými napätiami, ktoré sú výsledkom skrytých úmyslov alebo sa otvorene propagujú a smerujú k tomu, aby podrobili všetky národy režimom, v ktorých Boh nemá miesto a v ktorých dôstojnosť ľudskej osoby sa obetuje požiadavkám ideológie, ktorá sa usiluje zbožštiť kolektivitú. Hodnoty, ktoré si vyvolíte vo vašej mladosti, rozhodnú, či sa uspokojíte s dedičstvom minulosti, v ktorej nenávisť a násilie udúšajú lásku a zmierenie. Voľba hodnôt každého z vás dnes rozhodne o budúcnosti vašich bratov a sestier.

Hodnota pokoja

Pokoj - neprestajná a najnaliehavejšia výzva našich čias - vám pomáha pochopiť samých seba i vaše hodnoty. Terajšia situácia je ťažká a dramatická. Milióny sa vynakladajú na zbrojenie, potenciál materiálneho i duchovného bohatstva sa väčšinou využíva na výrobu zbraní. Niektoré politické smery, miesto aby zmierovali a spojovali národy, stavajú medzi nimi hrádze a izolujú jeden národ od druhého. Za takejto situácie sa môžu i oprávnené vlastenecké city stať obeťou prehnaneho strachu a inak čestná služba obrane vlasti môže sa stať falošnou, ba až smiešnou. Človek pokoja v tejto spleti egoistických zámerov musí v sebe vypestovať predovšetkým živé vedomie hodnôt života, aby ich potom mohol s dôverou uplatňovať v živote. Tu môže výzva k uskutočňovaniu pokoja nájsť silnú oporu vo výzve k obráteniu srdca, o čom som hovoril vo svojom posolstve minulého roku. Tá výzva sa ďalej posilní čestným dialógom a úprimnými rokovaniami založenými na vzájomnej úcte a realistickom posúdení spravodlivých požiadaviek a oprávnených záujmov všetkých účastníkov. To môže viesť k obmedzeniu zbrojenia, ktorého gigantický rozsah vzbudzuje v ľudských srdciach strach. Povzbudí k budovaniu mostov v kultúrnej, hospodárskej a sociálnej oblasti, umožní vzrast výmeny medzi národmi. Poslúži veci pokoja na prospech každého človeka nie pomocou propagandistických hesiel, ktoré rozdeľujú, ani činnosti, ktorá je ovocím angažovanosti za skutočné hodnoty, na prospech celého ľudstva.

Hodnota spravodlivosti

Dobro všetkých ľudí je posledným a najvyšším dôvodom, prečo vec pokoja ste povinní považovať za svoju. Keď o tom hovorím, chcem vás upozorniť, že ohrozenie pokoja nemožno posudzovať len na rovine Západ-Východ. Treba myslieť na celý svet, a teda aj na napätie, ktoré je medzi Severom a Juhom. Podobne ako prv, i teraz chcem zdôrazniť, že obidva problémy "pokoj" i "rozvoj" sú vzájomne spojené a ak má mládež našich dní zdediť lepší svet, musia byť obidva problémy spoločne riešené. Jedným aspektom tejto súvislosti je využívanie zdrojov len na jeden cieľ /zbrojenie/ a zabúdanie na druhý /rozvoj/. Nejde len o využitie zdrojov, i keď to má svoj význam, skôr ide o hodnoty, ktoré vedú k správnej angažovanosti vo veci pokoja i rozvoja. Lebo tak, ako pravý pokoj je viac, než neviest' vojny, či rozmontovať vojenské zariadenia, tak rozvoj v plnom a najvlastnejšom zmysle sa nemôže obmedziť len na hospodársky plán, či rad technologických projektov bez uváženia, aké dobro môžu priniesť. V celej oblasti pokroku, ktorú nazývame "pokoj" a "spravodlivosť", musia sa splikovať tieto hodnoty tak, ako vyplývajú z nášho poznania o tom, "kto je človek" a "kto je Boh" vo vzťahu k celému ľudskému pokoleniu. Tie isté hodnoty, ktoré nás vedú k budovaniu pokoja, kážu nám zangažovať sa za integrálny rozvoj každej ľudskej bytosti a všetkých národov.

Hodnota spolupráce

Svet spravodlivosti a pokoja nemožno budovať len slovami, ani ho nemôžu vytvoriť len vonkajšie sily. Musíme do nich túžiť, musí byť výsledkom vkladu každého z nás. Pre každého človeka má veľký význam vedomie účasti, to jest podieľanie sa na rozhodnutiach a úsiliach, ktoré vytvárajú osudy sveta. Istou príčinou násilia a nespravodlivosti v minulosti bol práve často pocit, že ľudia boli zbavení práva na vytváranie vlastného života. V budúcnosti nebude možné vyhnúť sa násiliu a nespravodlivosti vtedy a tam, kde bude popierané základné právo účasti na rozhodovaní v spoločnosti. Isteže, toto právo sa musí užívať rozumne. Zložitý charakter života v súčasnej spoločnosti vyžaduje, aby ľud zveril moc k rozhodovaniu svojim vodcom. Musia však byť vytvorené podmienky, aby spoločnosť mohla dúfať, že jej vodcovia budú rozhodovať pre jej dobro a dobro všetkých národov. Účasť je právom, ale nesie so sebou aj povinnosť. Možno ho využívať len pri zachovaní úcty k dôstojnosti ľudskej osobnosti. Vzájomná dôvera medzi občanmi a vládou je ovocím autentickej účasti; účasť zas je uholným kamenom pri budovaní sveta pokoja.

Život - putovanie od objavu k objavu

Vyzývam vás všetkých, mladí ľudia na celom svete, aby ste vzali na seba zodpovednosť v tom najväčšom duchovnom dobrodružstve, na aké sa môže podujat ľudská osoba: budovať - ako jednotlivec i ako spoločnosť - ľudský život s úctou k povolaniu a poslaniu človeka. Možno ozať povedať, že život je púť stálych objavov; objavujete kto ste, objavujete hodnoty stvárnajúce váš život, objavujete ľudí a národy, s ktorými vás spája solidárne putovanie. Táto objaviteľská cesta je najvýraznejšia v dobe mladosti, ale sa vlastne nikdy nekončí. Po celý život musíte si vždy znovu overovať hodnoty, ktoré formujú vás i svet; hodnoty, ktoré podporujú život, ktoré odzrkadľujú dôstojnosť a povolanie človeka, ktoré budujú svet v pokoji a spravodlivosti.

Mladí sa hlboko a všeobecne zhodujú v tom, že pokoj je nutný. To je nádherný potenciál sily v prospech dobra všetkých. Avšak mladí ľudia sa nesmú uspokojiť len státníktivnou túžbou po pokoji. Táto túžba sa musí premeniť v mohutné morálne presvedčenie, ktoré zahrnie celú oblasť ľudských problémov a stojí na hlboko uznaných hodnotách. Svet potrebuje mladých ľudí, ktorí bohato čerpajú zo zriadiel pravdy. Musíte načúvať pravde, a na to potrebujete mať čisté srdcia. Musíte pravde porozumieť, a na to potrebujete hlbokú pokoru. Musíte sa pravde podriaďovať a deliť sa o ňu s druhými; na to potrebujete silu, aby ste odolali pokušeniu pýchy, egoizmu a manipulácie. Musíte v sebe pestovať hlboké vedomie zodpovednosti.

Zodpovednosť kresťanskej mládeže

Toto vedomie zodpovednosti a oddanie sa službe morálnym hodnotám chcem zo srdca zveriť vám, katolícka mládež, a spolu s vami všetkým našim bratom a sestrami, ktorí veria v Ježiša Krista. Ako kresťania viete, že ste Božími deťmi a skrze Krista účastníkmi Božej prirodzenosti. Prvý dar, ktorý dostávate od zmŕtvychvstalého Krista, je pokoj a zmiernenie. Boh, ktorý je večný pokoj, uzavrel skrze Krista - knieža pokoja - pokoj so svetom. Tento pokoj bol vliaty do vašich srdiec a prebýva v nich hlbšie než všetky nepokoje vašej mysle a trápenia vašich srdiec. Pokoj Boží chráni vaše mysle a srdcia. Boh vás obdarováva svojim pokojom, ktorý nemáte zhrômažďovať len pre seba, ale je pokladom, ktorý vlastniete iba vtedy, keď sa on delíte s druhými.

V Kristovi môžete veriť v budúcnosť, i keď nevidíte jasne jej podobu. Môžete sa zveriť Pánovi budúcich časov, a tak premôcť slabosť a nechúť, ktoré sa vás zmocňujú pri pohľade na veľkosť úloh a cenu, ktorú treba zaplatiť. Pán povedal zmäteným učeníkom cestou do Emauz: "Či to všetko nemal Mesiáš trpieť, aby vošiel do svojej slávy?" /Lk 24,26/. Tými istými slovami sa prihovára Kristus ku každému z nás. Preto sa nebojte dať vaše životy do služby pokoja a spravodlivosti, veď viete, že Pán je s vami na všetkých vašich cestách.

Medzinárodný rok mládeže

Pretože OSN vyhlásila tento rok 1985 Medzinárodným rokom mládeže, chcel som svoje každoročné posolstvo k Svetovému dnu pokoja venovať práve vám, mladí ľudia celého sveta. Nech tento rok sa každý z vás viac zaangažuje za vec pokoja a spravodlivosti. Rozhodujte sa pre hodnoty s odvahou, žite ich verne a zodpovedne. Nech budú cesty, po ktorých pôjdete, akékoľvek, choďte po nich s nádejou a dôverou: s nádejou v budúcnosť, ktorú môžete vytvárať s pomocou Božou, s dôverou v Boha, ktorý bdie nad vami vo všetkom čo hovoríte, čo činíte. My, ktorí ideme pred vami, chceme sa s vami deliť na zaangažovaní za vec pokoja. Vaši súčasníci spoja svoje úsilie s vaším, a tí, čo prídu po vás, budú od vás čerpať nadšenie v takej miere, s akou budete hľadať pravdu a žiť podľa pravdivých morálnych hodnôt. Veľká je výzva k pokoju, ešte väčšia je však odmena, lebo usilujúc o pokoj, hľadáte to, čo je najlepšie pre druhých a súčasne nachádzate to najlepšie pre seba samých. Ste v období rastu, pokoj rastie zároveň s vami.

Kiež by sa tento Medzinárodný rok mládeže stal aj pre rodičov a vychovávateľov príležitosťou, aby novo premysleli svoju zodpovednosť voči mládeži. Často sú odmietané ich poučenia a spochybňované ich konanie a predsa oni môžu veľmi mnoho ponúknuť zo svojej múdrosti, odvahy a skúsenosti. Nikto ich nemôže nahradiť v ich povinnosti byť mladým ľuďom po boku, keď hľadajú zmysel života. Pravda - hodnoty a normy, ktoré odovzdávajú mladým, musia oni sami uskutočňovať vo svojom živote. V opačnom prípade by ich slová neboli presvedčivé a ich život by sa stal paradoxom, ktorý by mladí ľudia oprávnene odmietli. Záverom vás ubezpečujem, že po celý Medzinárodný rok mladých sa denne budem modliť, aby mládež odpovedala na volanie po pokoji. A prosím všetkých mojich bratov a sestry, aby sa spoločne so mnou modlili k nebeskému Otcovi, aby ráčil osvietiť nás všetkých, ktorí sme zodpovední za pokoj, a najmä mladých ľudí, aby mladí a pokoj mohli ozať ist' spoločne.

Vatikán, 8. 12. 1984

JÁN PAVOL II.
pápež

VŠETCI, KTORÍ VERIA V JEŽIŠA KRISTA

Príhovor pápeža pri generálnej audiencii 23. januára

1. V tomto týždni osobitných modlitieb za jednotu kresťanov bude dobré, keď sa spoločne zamyslíme o tomto námete, týkajúcom sa všetkých pokrstených. V týchto dňoch na celom svete stretávajú sa katolíci, pravoslávni, anglikáni a protestanti, aby spoločne prosili Pána, že by im daroval plnú jednotu. Na južnej zemeguli sa bude tento týždeň modlitieb konať na tú istú tému pred sviatkom Zoslania Ducha svätého. Tá istá téma a ten istý cieľ už spôsobujú zhodu, ktoré poskytuje predchuť svornosti v plnom spoločenstve.

V tomto roku sa koná tento týždeň modlitieb za jednotu, dvadsať rokov po uverejnení koncilového dokumentu o ekumenizme Unitatis redintegratio. Od toho dňa /21. novembra 1964/ až do dneška ekumenické hnutie dostalo nepredvídané rozšírenie. To všetko mohla spôsobiť iba Božia milosť. Ale odpoveď veriacich bola veľkodušná, neraz pretrpená, vždy však určovaná želaním nájsť ju v zhode s kresťanským povolaním, je to však veľmi cenné úsilie začať nový vzťah k iným kresťanom, vzťah, ktorý vedie k radostnému stretaniu. Znovu vidieť tvár brata v iných, doteraz neznámych, ba až v údajných protivníkoch, znamená nezaplatiteľný dar Pána, ktorý všetkých povolal do toho spoločenstva viery a lásky, akým je Božia Cirkev. Koncilový dekrét o ekumenizme poukázal na katolícke princípy ohľadom účasti na ekumenickom hnutí, odporúčal spôsob, ako používať tieto princípy, predstavil iných kresťanov ako bratov so svojimi vlastnými dejinami, ktoré treba starostlivo brať do úvahy, keď chceme začať dialóg s týmito bratmi, a to všetko kvôli tomu, aby sa odbúrali tie rozdiely, ktoré spôsobili pohoršenie rozštiepenia.

Katolícka Cirkev sa takto všestranne pripravila na dialóg a vstúpila do priameho dialógu so všetkými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami východu i západu. Tieto dialógy, ktoré sa budú konať oddelene, aby sa dôkladne preskúmali osobitné rozdiely, majú napokon jeden jediný cieľ: Unitatis redintegratio, totiž obnovu plnej jednoty všetkých kresťanov.

Ide tu o komplexný a háklivý proces. Zahrňuje problémy viery, náuky, liturgie a disciplíny. Týka sa to, s rozličnou kompetenciou, spôsobov postupovania a zodpovednosti, všetkých pokrstených, tak pastierov a teológov v ich úsilí o dialóg, ako aj ostatných veriacich v ich každodennom kresťanskom živote /porov. Unitatis redintegratio č. 5/.

Prí takejto zložitosti, v textoch, ktoré zverejňujú rozličné dialógové komisie, odrážajú sa významné zhody o podstatných problémoch pre obnovu plnej jednoty. Tieto pozitívne výsledky povzbudzujú ku pokračovaniu bratských kontaktov a teologického dialógu. Z druhej strany, k ďalšiemu úsiliu pobádajú práve ťažkosti, ktoré sa vyskytujú, ako aj problémy, ku ktorým sa ešte nepristúpilo. Dekrét Unitatis redintegratio poskytuje ďalej mocný popud a bezpečné smernice, aby sa dosiahol cieľ, ktorý stanovil sám Pán: plnú jednotu.

2. Celé ekumenické hnutie dostáva v modlitbe podporu, inšpiráciu a súdržnosť. Tento osobitný týždeň volá nás každý rok k sústreďeniu a pobáda nás k väčšiemu úsiliu. Rozličné témy na rozmyšľanie, odporúčané v spoločnej dohode medzi našim sekretariátom pre jednotu kresťanov a Ekumenickou radou cirkví, umožňujú nám spoločne uvažovať o podstatných a vzájomne sa doplnujúcich aspektoch plnej jednoty všetkých kresťanov.

Téma tohoto roku kladie dôraz na vykúpenie, ktoré vykonal Ježiš Kristus, a ktoré nás priviedlo "zo smrti do života". "Boh, bo-

hatý na zmilovanie, pre svoju veľkú lásku, ktorou si nás zamiloval, zas nás oživil s Kristom, keď sme boli mŕtvi v dôsledku našich hriechov" /Ef 2,4-5/.

Táto skutočnosť, plná tajomstva a zmilovania, zahrňuje všetkých, čo veria v Ježiša Krista. Dekrét o ekumenizme stanovuje, že všetci kresťania sú v krste ospravedlivení /porov. Unitatis redintegratio, č.5/ a dodáva: "Sviatosťou krstu, kedykoľvek sa podľa Pána v jeho ustanovenia riadne udeľuje a prijíma s náležitým duchovným rozpoložením, človek sa skutočne privetľuje k ukrižovanému a oslávenému Kristovi a preporodzuje sa k účasti na Božom živote" /tiežtam, č. 22/. Teda všetci ostatní kresťania sú našimi bratmi a sú v akomsi skutočnom a hlbokom, i keď ešte nie plnom spoločenstve s katolíckou Cirkvou.

Toto naše spoločné postavenie ako vykúpených v Ježišovi Kristovi ukazuje smer k plnej jednote. Krst chce viesť k tomu, aby sa dosiahla plnosť života v Kristovi, aby sa neskrátene vyznávala viera, aby sa dosiahlo plné začlenenie do situácie spásy, ako ju chcel Kristus a napokon, aby sa spoločne slávila eucharistia Pána.

Spoločné vykúpenie, uskutočnené v tom istom krste, znamená vnútornú dynamiku milosti k plnej jednote. Preto hľadanie jednoty nie je motivované čímsi vonkajším alebo náhodným. Ono vnútorne vychádza z našej viery v jedného Pána, ktorý "pre nás ľudí a pre naše spasenie" stal sa človekom a zomrel na kríži, aby nás všetkých vykúpil. Avšak dnešná situácia sveta, ešte súrnejšie vyžaduje kresťanské svedectvo zmierenia a jednoty. Potrebné je nové svedectvo jednoty, aby sa podporili vo svete pozitívne podnety k mierovému spolunažívaniu a aby sa vykorenili tie pokušenia k smrti a nenávisti, ktoré sa rozširujú medzi ľuďmi.

Preto sa držíme výzvy apoštola Pavla v liste Efezanom, z ktorého je prevzaté téma tohoto týždňa modlitieb:

"Napomínam vás, aby ste žili tak, ako je hodné povolania, ktorým ste boli povolani vo všetkej pokore, nežnosti a trpezlivosti, znášajte sa vo vzájomnej láske a usilujte sa zachovávať jednotu ducha vo zväzku pokoja" /Ef 4,1-3/.

Silou tohoto povolania každý koná svoju službu a zastáva svoj úrad v Cirkvi ku výstavbe Kristovho tela, "aby sme všetci dospeli k jednote vo viere" /Ef 4,13/.

3. Preto sa všetci modlime a spoločne hovorme:

Udeľ nám, Pane, pokoj a jednotu.

Kristov pokoj nech nás vedie v našom živote: v pokoji nás všetkých Boh povolal k tomu, aby sme tvorili jedno jediné telo.

Ježiš Kristus vo svojom tele odstránil každý oddeľovací múr; svojou smrťou na kríži zrušil každé nepriateľstvo.

Jeden Pán, jedna viera, jeden krst.

Jedno telo, jeden duch, jedna nádej, ku ktorej sme všetci povolani.

Daj nám, Pane, pokoj a jednotu.

Modlime sa: Otče, daruj nám milosť vzájomne sa milovať, aby sme v jednote Ducha vyznávali našu vieru tak, že žijeme v zhode a vo svätom pokoji ako svedkovia evanjelia spásy v jednom jedinom Pánovi neba a zeme, Ježišovi Kristovi, ktorý žije a kráľuje na veky vekov. Amen.

Pápež dodal po nemecky:

Drahí bratia a sestry!

Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov zjednocuje všetkých pokrstených v spoločnej prosebnej modlitbe za plné spoločenstvo medzi všetkými kresťanskými cirkvami. Od uverejnenia koncilového dekrétu

~~Unitatis redintegratio pred dvadsiatimi rokmi dostalo ekumenické~~
~~fnutie netušený rozmach. Rozdelení kresťania znova sa naučili poz-~~
~~návať sa a vzájomne sa ocenovať ako bratia, ktorí sviatosťou toho~~
~~istého krstu majú už mnoho spoločného a povolani sú k plnej jedno-~~
~~te vo viere a v láske. Cesta k tomu je zložitá a ťažká. Vyžaduje ú-~~
~~silie všetkých kresťanov podľa ich príslušnosti a zodpovednosti.~~
Texty, ktoré už vypracovali rozličné zmiešané komisie, ukazujú dôle-
žité konvergencie v podstatných otázkach pre obnovenie plnej jedno-
ty. Osobitne je tu potrebná modlitba všetkých kresťanov. Téma toho-
ročného týždňa modlitieb je: "Láskou oslobodení k životu". Zdôraz-
ňuje sa, že všetci pokrstení majú už milosť vykúpenia skrze Krista.
Koncilový dekrét o ekumenizme opätovne zdôrazňuje: "Sviatosťou krs-
tu... človek sa skutočne privetľuje k ukrižovanému a oslávenému
Kristovi a prepородzuje sa k účasti na Božom živote" /UR 22/. Preto
všetci pokrstení sú našimi bratmi a sú už hlboko s nami spojení.
V spoločnej krstnej milosti je najhlbší koreň a najsilnejší popud
k obnoveniu plnej jednoty medzi všetkými kresťanmi.

Keď vám všetkým dnes úprimne odporúčam modliť sa za jednotu,
zároveň vás aj prosím o vašu spomienku v modlitbe za moju nastávajú-
cu pastoračnú cestu do latinskej Ameriky. Z celého srdca udeľujem
vám a vašim drahým príbuzným moje osobitné apoštolské požehnanie.

ODPREVÁDZAŤ CIRKEV NA CESTE DO TRETIEHO TISÍCROČIA

Ján Pavol II. zvoláva na 25. novembra mimoriadne zhromaždenie bis-
kupskej synody. - Toto oznámenie bolo v bazilike sv. Pavla za múra-
mi 25. januára.

Pod koniec tejto eucharistickej slávnosti na sviatok obrátenia
sv. Pavla, pri ktorej sme sa zhromažďovali na záver svetového týžd-
ňa modlitieb za jednotu kresťanov na tomto slávnom pamätnom mieste,
pripomínajúcim tohoto apoštola, nanucuje sa nám všetkým určitá spo-
mienka. Totiž v tomto roku pripadá 20. výročie zakončenia Druhého
vaticánskeho koncilu, ktorého prvé oznámenie, ako sa pamätáme, usku-
točnil môj predchodca blaženej pamäti Ján XXIII., práve v tejto ba-
zilike, v tento istý deň, totiž 25. januára 1959.

Druhý vaticánsky koncil ostáva základnou udalosťou v živote
dnešnej Cirkvi: je základnou udalosťou, pomocou prehĺbenia bohat-
stiev, ktoré Kristus zveril Cirkvi, tenu Kristus, ktorý v Cirkvi at-
skrz nu pokračujú vôlevojom mystérium salutis, v diele spasenia,
ktoré on dáva ľuďom; je základnou udalosťou pomocou kontaktu s dneš-
ným svetom kvôli evanjelizácii a dialógu na všetkých úrovniach a
so všetkými ľuďmi úprimnej vôle. Pre mňa Druhé vaticánium - mal som
totiž osobitnú milosť zúčastniť sa na nom a aktívne spolupracovať
pri jeho priebehu - stalo sa po svojom zakončení a najmä v rokoch
môjho pontifikátu pevným oporným bodom pre celé moje pastoračné ko-
nanie s vedomým zámerom uplatňovať smernice koncilu v konkrétnom a
vernom použití na úrovni jednotlivej cirkvi i celej Cirkvi.

Treba sa neprestajne vracieť k tomuto pramenu. A to tým viac,
že sa približujú významné dátumy, akým je napríklad dátum tohoto ro-
ku, a že sa zobúdajú spomienky a pocity onej naozaj historickej u-
dalosti.

Preto dnes, na sviatok obrátenia sv. Pavla, oznamujem, plný
vnútornej radosti a pohnutia, mimoriadne valné zhromaždenie biskup-
skej synody, ktorá sa má konať od 25. novembra do 8. decembra tohoto

roku a na ktorej sa majú zúčastniť patriarchovia a niekoľkí arcibiskupi východných cirkví a predsedovia všetkých biskupských konferencií piatich kontinentov.

Cieľ tejto iniciatívy je nielen osláviť 20. výročie zakončenia Druhého vatikánskeho koncilu, ale aj a predovšetkým:

- oživiť tú mimoriadnu atmosféru cirkevného spoločenstva, akou sa vyznačovalo toto ekumenické zhromaždenie vo vzájomnej účasti na bolesťach a radoostiach, na bojoch a nádejách, ktoré patria ku Kristovmu telu v rozličných častiach sveta;
- vymeniť si a prehíbiť skúsenosti a informácie ohľadom aplikovaní koncilu v rámci univerzálnej Cirkvi a miestnych cirkví;
- pomáhať ďalšiemu prehĺbeniu a stálemu vnášaniu II. Vatikánskeho koncilu do života Cirkvi aj vo svetle nových požiadaviek.

Tomuto mimoriadnemu zhromaždeniu synody pripisujem osobitný význam. Preto ho dnes chcem oznámiť práve z tejto baziliky, kde bol po prvý raz oznámený Ekumenický koncil nášho storočia. Zámer, ktorý ma pobáda, ide v smere mojich ctihodných predchodcov Jána XXIII. a Pavla VI: prispieť k "obnove myslenia, konania, návykov, morálnej sily a radosti i nádeje, čo bolo cieľom tohoto koncilu" /Poučenia Pavla VI. III, 1965, str. 746/.

Už teraz zverujem uskutočnenie tejto mimoriadnej biskupskej synody modlitbám Cirkvi a mocnému orodovaniu svätých Petra a Pavla: a s nimi úpenlivo prosím predovšetkým nepoškvrnenú Pannu, Matku Cirkvi, aby nám pri tejto chvíli pomáhala a aby nás učila tej vernosti Kristovi, ktorej je ona nedosiahnuteľným príkladom svojou ochotou ako "služobnica Pána" a svojou stálou otvorenosťou Božiemu Slovu /porov Lk 1, 38; 2, 19.51/. V tejto úplnej a vytrvanlivej vernosti chce dnešná Cirkev pokračovať medzi ľuďmi a spolu s nimi na svojej ceste do tretieho tisícročia svojich dejín a mať účasť na nádejách a očakávaníach ľudí; Cirkev chce ísť po ceste, načrtnutej II. vatikánomom, a vždy počúvať to, "čo Duch hovorí Cirkvám" /Zjav 2, 7.11.17.26; 3, 5.13/.

BOŽIE OZNÁMENIA

Posolstvo pápeža arcibiskupovi z Bangalore Paciam-ovi Arokiaswamy z príležitosti valného zhromaždenia katolíckeho svetového zväzu pre apoštolát pomocou bibliie zo 6. augusta.

Môjmu ctihodnému a drahému bratovi Packiam-ovi Arokiaswamy-mu, arcibiskupovi z Bangalore

Vaším prostredníctvom chcel by som pozdraviť všetkých, ktorí sa zúčastňujú na valnom zhromaždení katolíckeho svetového zväzu pre apoštolát bibliou a chcel by som im vyjadriť moju duchovnú jednotu s nimi. Som veľmi rád, že vaše zhromaždenie našlo si tému v Mojžišovom slove: "Kiež by bol všetok ľud Hospodinov samí proroci" /Num 11, 29/ a že toto slovo bude ovplyvňovať vaše práce, ktorým sa ideť venovať.

Už je odvtedy skoro 20 rokov, ako bol založený váš zväz pod patronátom sekretariátu pre jednotu kresťanov, z iniciatívy jeho vtedajšieho predsedu kardinála Augustína Bea. Nech je dnes povzbudením pre váš zväz, že si môže opätovne postaviť tie isté ciele, ktoré si vtedy vytýčil.

Zväz sa chce usilovať o to, aby katolíci celého sveta mali ľahší prístup k Božiemu slovu /porov Dei Verbum, č. 22/ a aby tak jeho posolstvo mohlo presvecovať ich každodenný život. Skutočne, všetko konanie a každé svedectvo v Cirkvi má vychádzať zo živého slova, ako sa

ono číta a vysvetľuje v spoločenstve viery, ktoré mu poskytuje Duch svätý v učiteľskom úrade.

Pôsobenie Zväzu nemá privátnu povahu. Je predovšetkým dielom Cirkvi. Členmi Zväzu sú totiž tie "organizácie pre bibliu, ktoré na celom svete spolupracujú s biskupmi vo vzájomnej zodpovednosti, aby Božie slovo bolo prístupné všetkým" /Stanovy, čl.III/. K tomu patrí to, aby vaše pôsobenie bolo v tesnej spolupráci s rozličnými skupinami v Cirkvi a najmä s biskupskými konferenciami. "Prorocký úrad" Božieho ľudu /porov Lumen Gentium, čl.12/ musí sa vykonávať ako pravá služba slovu /porov Dei Verbum, čl.107/. Veriaci sú povolaní postaviť sa do služby Božieho zjavenia a nemajú podrobovať Slovo svojim vlastným myšlienkam, čo aké by boli ony pekné. Neslobodno zabúdať, že Slovo "je zverené Cirkvi" /Dei Verbum, čl.10/ a že Učiteľský úrad Cirkvi má zodpovednosť za pravé vykladanie posolstva.

Zväz sa usiluje podporovať celkový pohľad, ktorý chce viesť k úzkym pracovným vzťahom medzi miestnymi Cirkvami. Preto tie spoločenstvá, ktoré majú šťastie, že prijímajú Božie slovo už dlhší čas, majú sa povzbudzovať, aby pomáhali tým, čo tento dar dostali iba nedávno a čo ho chcú podávať ďalej iným.

Všeobecná povaha Zväzu vedie sama od seba - v rámci určitých, presne vyznačených hraníc - k rozličným cestám, ako rozvíjať biblickú špiritualitu. Božie oznámenie ľudstvu je obsahovo bohaté a jeho nevyčerpatelné posolstvo môže vyvolať rozličné formy odpovede. Pravdaže, treba sa vždy starať o to, aby sa zjavené slovo nestavalo do služby nejakej ideológie.

Zväz spolupracuje s mnohými kresťanmi, ktorí sú pospájaní v celosvetových a veľmi aktívnych spoločnostiach a tak môžu pôsobiť, aby sa Slovo stalo známym. Vhodnými prekladmi má sa ono stať prístupným čo možno najväčšiemu počtu ľudí. Patria sem spojené biblické spoločnosti. Povzbudzujem vaše valné zhromaždenie, aby ste ďalej spolupracovali s týmito rozličnými skupinami. Účasťou na preklade, na uverejnení a rozširovaní slova všetky skupiny pracujú na odstránení núdze tých ľudí, ktorí majú hlad a smäd po Božom slove /porov Am 8,11/. Toto platí tiež o vzdelávaní tých pracovníkov, ktorí by v budúcnosti mohli venovať svoj život učeniu a kázaniu svätého Písma.

Vyprosujem pomoc Ducha svätého pre prácu valného zhromaždenia a modlím sa, aby námahy katolíckeho svetového zväzu pre apoštolát pomocou biblie mohli obohatiť Kristovo telo stále hlbším ocenením a láskou k Slovu, ktoré sa stalo telom. Kiež sa to dá vyjadriť slovami sv. Pavla: "Milosť a nehynúci život nech je so všetkými, ktorí milujú nášho Pána Ježiša Krista" /Ef 6,24/. V tomto zmysle zo srdca udeľujem členom zhromaždenia moje apoštolské požehnanie. - Vo Vatikáne, 6. augusta 1984.

- Pápež Ján Pavol II.

/Angl. orig. v O.R. 24.8.84/.

KODEX - DOKUMENT KONCILU

Posolstvo pápeža 5-mu medzinárodnému kongresu "Consociatio internationalis studio canonici promovendo" v Ottawe od 10 augusta.

Môjmu ctihodnému bratovi

Jozefovi Aurelovi Plourde-cvi, arcibiskupovi v Ottawe

Keďže som bol informovaný o nastávajúcom kongrese medzinárodného združenia na podporu štúdia cirkevného práva, ktorý má byť v Ottawe, chcem vás písomne požiť, aby ste všetkých účastníkov uistili o mojom

veľkom pastorálnom záujme a aby ste im vyjadrili moje spojenie s nimi v modlitbe.

Teším sa, keď počujem, že zvolená téma pre kongres je nový kódex kanonického práva. Istotne je veľmi vhodné osobitne sa venovať krátko po uverejnení nového CIC Cirkvi plnšiemu pochopeniu jeho obsahu a jeho významu. Nepochybujem o tom, že vy všetci to už robíte na úrovni vašich miestnych cirkví a spoločenstiev, pričom každý z vás prispieva svojim osobitným a významným prínosom. Preto terajší kongres vám istotne pomôže pri tomto úsilí, lebo vám pomôže rozšíriť vašu znalosť obsahu nového kódexu a prehĺbiť si oceňovanie kódexu ako nástroja v službe celej Cirkvi, každého jednotlivca a každého miestneho spoločenstva.

Cirkev je Božou stavbou a Kristus je jej uholným kameňom; od tohto základu ona dostáva pevnosť a súdržnosť /porov Lumen Gentium, č.6/. Preto naozaj možno povedať, že zdôvodnenie a význam rozličných prvkov ku vôli Krista, Zakladateľa a hlavy tohoto tela. V tomto zmysle musíme pozerieť na nový kódex ako na cennú pomoc, ako na dar Krista svojej Cirkvi, lebo kódex vyjadruje podstatné zásady a stanovuje potrebné normy pre správne usporiadanie cirkevného spoločenstva: je to dar, ktorý celé spoločenstvo má prijímať s radosťou a vďačnosťou. V tomto zmysle zákony kanonickej disciplíny vyžadujú takú odpoveď, ktorá je živá pre- svedčením viery a poháňaná láskou.

Revidovaný kódex kanonického práva obsahuje ďalej smernice a praveho ducha Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý mal takú veľkodušnú odozvu v celom spoločenstve Cirkvi a dobre ho prijali aj iné kresťanské cirkvi a kresťanské spoločenstvá. Modlím sa a dúfam - a pražem si v zmysle osobitnej povahy univerzálnej pastorálnej služby Kristovho zástupcu - aby prepracovaný kódex stále plnšie vystihoval život Božieho ľudu a tak prispieval k stálej reforme, ktorú Cirkev potrebuje a ku ktorej ju koncil tak naliehavo vyzýval /porov Unitatis redintegratio, č. 6/.

Pri tejto príležitosti chcel by som opakoväť to, čo som bol povedal v Apoštolskej konštitúcii Sacrae disciplinae leges o úlohe kódexu: "Codex iuris canonici je naozaj bezpodmienečne potrebný pre Cirkev. Keďže je ona vytvorená na spôsob určitého spoločenského a viditeľného zloženia, ona potrebuje smernice, aby sa stala viditeľnou jej hierarchická a organická štruktúra a aby sa usporiadane odbevovalo vykonávanie jej Bohom zverenej služby, najmä duchovnej moci a vysluhovanie sviatostí, aby vzájomné vzťahy medzi veriacimi utvárali sa na podklade spravodlivosti, spočívajúcej na láske, pričom sa zaručujú a vyjadrujú práva jednotlivcov, aby sa nakoniec kanonickými zákonmi podopreli, posilnili a nánomocou zaisitili tie spoločné zámery, ktoré sa uskutočňujú kvôli dokončeniu kresťanského života".

Keď už kódex je potrebný pre Cirkev, ako dôležití sú potom kanonisti, ktorí sú dôkladne oboznámení s novým zákonodarstvom a ktorí by mohli pomáhať pri jeho dôkladnom vysvetľovaní v súhlase s učením Druhého vatikánskeho koncilu a ktorí by ho mohli používať vyvážené a s plnou láskou! Tu je veľké priaznivé okolnosť a zodpovednosť pre tých odborníkov, ktorí roku 1984 preukážu Cirkvi životne dôležitú službu tým, že budú skúmať cirkevné právo a že ho primeraným spôsobom budú aplikovať na život a poslanie Cirkvi.

Správne pochopenie úlohy, akú majú kanonisti v spoločenstve Cirkvi, môže sa získať len z patričnej úvahy o tom, čo chce sám zákon a kódex, ktorý ho obsahuje. Podľa práve citovanej Apoštolskej konštitúcie kódex je zameraný "na to, aby sa cirkevnému spoločenstvu poskytlo také usporiadanie, ktoré dáva prednosť láske, milosti i charizmám a zároveň uľahčuje ich usporiadaný pokrok v živote tak cirkevného spoločenstva, ako aj jednotlivcov, ktorí k nemu patria". V tomto zmysle kódex je "nevyhnutným nástrojom" pre život a vitalitu Cirkvi.

Práca pri správnom uplatňovaní kódexu znamená príspevok k výstavbe samotnej Cirkvi, ku spásu sveta. Táto práca má mimoriadne konštruktívnu úlohu v pokračovaní Kristovho spasiteľského poslania. Preto si kanonisti musia aj uvedomovať svoju vážnu zodpovednosť pri úlohe usporiadania života Cirkvi na všetkých úrovniach v duchu evanjelia, pri prekonávaní neistoty a pri vylučovaní svojvôle, keď sa hľadajú také právne usporiadanie, ktoré je blahodárne so zreteľom na život a poslanie Cirkvi.

Preto by som chcel vyjadriť obdiv pre neoceniteľný prínos, ktorý kanonisti poskytujú pastorálnemu a apoštolskému poslaniu Cirkvi. Ako som to vyslovil pri iných príležitostiach, v novom kódexe máme posledný veľký dokument, požadovaný koncilom. Jeho uverejnením sa dosiahol nový úsek pri úlohe podporovať to vnútorné obnovenie, ktoré si koncil prial, a za ktoré máme pracovať a modliť sa. Kiežby všetci kanonisti vytrvali v tej životne dôležitej práci, ktorá je pred nimi, a keď by boli veľkodušnými služobníkmi, vždy ochotnými sledovať vedenie Ducha svätého a spoľahliví správcovia dať svoje talenty a dary celkom do služby vôle nebeského Otca.

S týmito myšlienkami v srdci sa modlím, aby Duch pravdy a lásky posilnil tých, čo sa zhromaždili na kongres v Ottawe. Na všetkých zvolávam milosť a pokoj v našom Pánovi Ježišovi Kristovi a udeľujem vám z celého srdca moje apoštolské požehnanie.

Pápež Ján Pavol II.
Z Vatikánu, 10. augusta 1984
/Angl. orig. v O.R. 24.8.84/

ZNÁSOCIŤ SILY EVANJELIA

Príhovor pápeža pri návšteve "ad limina" biskupov z Venezuely
30. augusta

Drahí bratia v biskupskom úrade!

1. Na záver mojich osobných rozhovorov s každým z vás, vyjadrujem moju radosť a vďačnosť za prítomnosť pri tomto bratskom stretnutí, ktoré je vyvrcholením návštevy "ad limina" biskupov Venezuely.

Pri tejto príležitosti, ktorá v duchu i v citoch spája ma s vami, uvedomujem si tú príchylnosť a bratskosť, aké sú medzi pápežom a biskupmi určitého národa. Tu sa stvárnjuje určité tajemstvo, ktoré prekračuje našu osobu a vedie nás do vysokej skutočnosti. Tu naplno pôsobí Kristov duch, ktorý je skrytý a zároveň zjavný vo výmene milosti medzi rímskou cirkvou a vašimi čiastkovými cirkvami.

V tomto veľkolepom pohľade viery, ktorý nás osobne uchopuje a vyzýva, naše srdcia sa otvárajú nádeji, lebo zo zjednotenia v Kristovi a s Kristom vieme, že na nom, ako na nevyčerpatelnej spásonosnej sile spočíva naše úsilie. Tento výhľad, plný nádeje a optimizmu, je prvý postoj, k akému nás povoláva hlboká pravda tohto stretnutia. Jej stredobodom je starosť o vaše cirkevné spoločenstvá v celku a o každého ich člena.

2. Cirkev vo Venezuele stojí krátko pred 500. výročím svojej evanjelizácie. Všeobecne známe dejinné ťažkosti prekazili, aby sa táto evanjelizácia doteraz plnšie uskutočnila. Ale terajšie polozenie vašej

krajiny, ktorú neobišla kráza hodnôt a hospodárska kríza, čo zachvátili Latinskú Ameriku, nastoluje problém "spôsobitnou nástrojivostou".

Tu prichádza na um veľmi poučný odsek z biblie, keď Peter hovorí chromému pri bráne chrámu: "Pozri na nás ... Striebrá a zlata nemám, ale čo mám, to ti dám: v mene Ježiša Nazaretského choď!" /Sk 3,4-6/.

Toto Petrovo "Pozri na nás", vystihuje veľký hlad vášho katolíckeho ľudu po evanjeliu a po spravodlivosti. Túži po opravdovosti, chce vidieť, ako viera, ktorú Cirkev zvestuje, prejavuje sa v živote, a chcel by o nej uvažovať, tak hlboko je ona zakorenená v realite vašej krajiny. Ľud by sa chcel slobodne a nezávisle chytiť viery, aby vydal svedectvo svojej solidarnosti s blížnymi a zároveň zachovať vernosť Božiemu Absolútnu. Volá po takej Cirkvi, ktorá stále koná v duchu kontemplácie a poklony, ktorá všetkých horlivo povzbudzuje ku misionárskej, charitatívnej a všeobecne ľuďom pomáhajúcej činnosti a pritom sa púšťa po takých cestách, ktoré tak intenzívne hľadal môj predchodca Pavol VI. a ktoré vždy ešte súrne na nás čakajú /porov Evangeliu nuntiandi, č.76/.

Dnešný človek čaká od Cirkvi znamenie, slovo, účinné svetlo. Cirkev môže istotne mnoho poskytovať dnešnej spoločnosti. Pretvárajúca sila Božieho slova sa nesmie podceňovať /porov 1 Sam 3,1/ . Ono istotne vedie k veľkým úlohám evanjelizácie v takom čase, ktorý má hlad najmä po duchu, "lebo má hlad po spravodlivosti a pokoji, po láske a добрôte, po smelosti a zodpovednosti, po ľudskej dôstojnosti" /Redemptor hominis, č.18/. Tieto úlohy potom vedú ľudí k plnej dôstojnosti a solidarnosti v Kristovi; dávajú prednosť etike pred technikou, osobe pred vecami /porov Laborem exercens, č.12,13,21,22/.

3. Dnes máme pred sebou konkrétneho človeka, ako kedysi Peter. Tento človek, dúfa, i keď to možno nevyjadruje slovami, že bude uzdravený, završený, evanjelizovaný. On nás bedlivo pozoruje. Kto je on? Ako žije? Čo chce? S akými problémami sa pasuje v dnešnej Venezuele? Tento človek je vo svojej podstate poznačený katolíckou vierou a mal by ju lepšie poznávať. On by rád dostával lepšiu náboženskú výuku, vysluhovanie sviatostí a všetko, čo by mohlo ukojiť jeho duchovný hlad. On je zároveň súčasťou toho ľudu, ktorý v poslednom čase dosiahol nové méty v materiálnom pokroku, ale sú tu aj široké sektory zabudnutia, nespravodlivosti, zanedbávania a chudoby. Preto pri mojej poslednej návšteve na vašom kontinente som som zistil: "Úprimná analýza situácie ukazuje, že v základe sú tu krikľavé nespravodlivosti, vykorisťovanie jedných druhými, vážny nedostatok v rozdeľovaní bohatstva a dobieh kultúry" /Príhovor na 19. riadnom zhromaždení CELAM na Haiti 9. marca 1983, i,3/.

Práve dnes, keď tieto utrpenia a ich príčiny znásobujú v spoločnosti pocity úzkosti, nedôvery a frustrácie, mohlo by účinne pôsobiť Kristovo posolstvo a Kristova osoba, "to, čo robil a učil" /Sk 1,1/, pôsobiť ako liek a nádej. V takejto situácii totiž iba Ježiš Kristus môže dať hlboký zmysel podstate osoby, ukázať novú stupnicu hodnôt a mocne pobádať k pretvárajúcemu konaniu v prospech bratov a sestier, ktorí hľadajú vieru a spravodlivosť.

4. Dejiny kresťanskej evanjelizácie vo vašej krajine prešli cez nejedny ťažkosti. Boli mnohé prekážky, ktoré sa však vždy dali prekonať vlastným úsilím a skromnými prostriedkami. Dnes nás tieto dejiny vyzývajú, aby sme s realizmom a nádejou dali evanjelizácii nové impulzy. Blízki i ďalekí, starí i mladí potrebujú jasné úprimné, hlboko kresťanské slovo. Potrebujú živého Krista, ktorého my nasledujeme a kážeme. Tu je naše jediné bohatstvo a naša jediné sila.

Preto Cirkev musí bezpodmienečne, zo stanoviska chudoby a slobody voči mocnostiam tohto sveta, mocne ohlasovať pravdu o Ježišovi Kristovi v pevnom presvedčení o pretvárajúcej moci kresťanského posolstva, ktoré silou Božieho Ducha je schopné mrávne pretvoriť srdcia a tak otvoriť cestu, ktorá vedie k obnove štruktúr.

5. Táto nová evanjelizácia vyžaduje celý rad koordinovaných úsilií v tých oblastiach, ktoré sú najdôležitejšie a ktoré to súrne vyžadujú.

V prvom rade ide o katechézu. Má sa poskytovať ~~organickou a systé-~~ ~~matickou formou~~ a veriacemu sa majú dať potrebné prvky pre celistvý kresťanský život. Musí hlboko vstúpiť podstatný a nevyhnutný obsah náuky, vnášať ho do praktického náboženského života a zároveň rozširovať horlivosť a pohotovosť k sociálnemu pôsobeniu. Iba tak kresťan získa istotu držať sa pevne katolíckej viery aj v protikladných okolnostiach, v ktorých sa často rozširujú skupiny s pseudonáboženským učením.

Pri tejto úlohe treba brať do úvahy, že katechéza "sleduje dvojaký cieľ", viesť počiatočnú vieru k zrelosti a ďalej vzdelávať pravého Kristovho učeníka prehĺbeným a väčšími systematickým poznáním osoby a poslania nášho Pána Ježiša Krista. No v katechetickej praxi musí toto ideálne usporiadanie rátať s tou skutočnosťou, že sa táto prvá evanjelizácia ešte nezačala" /Catechesi tradendae, č. 19/. Takýto stav vôbec nie je výnimkou v katechéze pre mladých a dospelých.

6. Ďalší a dnes vôbec najdôležitejší aspekt je správne formovanie svedomia kresťana, teda mravný obsah katechézy, ktorá "pri svojom úsilí vychovávať vo viere nesmie vynechávať, ale naopak, má správne podávať také reality ako sú napr. konanie človeka v smere svojho integrálneho oslobodenia, úsilie o solidárnejšiu a bratskejšiu spoločnosť, boj za spravodlivosť a za budovanie mieru" /Catechesi tradendae, č.29/.

Také konanie musí vychádzať z úprimného obrátenia srdca. Napríklad je jasné, že hodnotenie a správne podpora ženy sa správne neuplatní, ak ona sama a muž, ktorý jej postavenie často zneužíva, neprijmú v hĺbke vieru v Krista so všetkými dôsledkami, ktoré z toho vyplývajú pre osobné vzťahy a ktoré vyžadujú predovšetkým správne hodnotenie a vzájomnú úctu.

7. Najlepším cieľom a najhodnotejším ovocím katechézy musí byť rodina, kresťanská rodina, jej rast a pevnosť. Veľmi musím vyzdvihnúť dôležitosť tohoto bodu pri vašom úsilí o evanjelizáciu.

Sviatosť manželstva, ako ju Cirkev chápe a oznamuje, znamená vysoký ideál. Rozličné činitele historickej, hospodárskej, kultúrnej a duševnej povahy mu alebo prekážajú alebo ho podporujú. Všetky tieto činitele treba pozorne skúmať, neprijímať ich s unavenou pasivitou alebo s fatalizmom, ale treba ich brať skôr ako výzvu k uvedomeniu, ktoré potom vedie ku konkrétne možným rozhodnutiam a k premyslenému postupovaniu. Preto vás povzbudzujem, aby ste sa pustili do evanjelizácie rodiny s taktom a s pozornosťou, avšak zároveň s hlbokým presvedčením, že je to príprava na kresťanské manželstvo a na skutočné uvádzanie do zodpovedného rodičovstva podľa pokynov učiteľského úradu.

Z tohoto úsilia môžu vyplývať mnohé výhody; pre manželov vo Venezuele a pre ich kresťansky utváraný život lásky; pre ich deti; pre ľudský a mravný rozvoj celej spoločnosti; pre samu ustanovizňu manželstva, ktorému Cirkev poskytuje posvätenie, obnovu a novú silu v Duchu; napokon - a to je veľmi vážne - pre rast dobrých kňazských a reholných povolání vo vašej krajine, a to je centrálny problém pre život Cirkvi vo Venezuele.

Poznám vaše starosti a úsilia pri prebúdzaní takýchto povolání a viem, že sa zväčšil počet kandidátov na kňazstvo ako ovocie vážneho získavania povolání; to však ešte nestačí pre potreby stále rastúceho počtu obyvateľstva.

Musíte veriacim ďalej vstúpiť potrebu modlitby k Pánovi, aby poslal robotníkov na svoju žatvu. Z takejto modlitby vyrastajú ako dar Božej Opatery povolania a vytrvanlivosť kňazov vo svojej službe.

Laickí kresťania a tí, čo chápu laickú službu, sú istotne cennou pomocou, a predsa kňaz ostáva nenahraditeľný, keď ide o službu odpustenia, eucharistie a slova pre život Cirkvi, tak ako ju Ježiš Kristus náš Pán založil a ako ju chcel mať.

Semináre musia mať aj ďalej prednostné miesto vo vašom srdci a musia byť predmetom vašej pastorálnej starostlivosti. Prítom majú mať účasť aj veriaci, najmä rodičia, ktorí sa majú spolu starať o túto najhodnotnejšiu časť diecezánkeho spoločenstva.

Preto sa vždy ešte väčšmi usilujte poskytovať seminaristom také humanistické, filozofické a teologické vzdelanie, ktoré zodpovedá požiadavkám modernej kultúry, ako aj potrebám vášho ľudu a stále bdíte, aby náuka vždy verne zodpovedala smerniciam učiteľského úradu Cirkvi.

8. Drahí bratia, úloha, ktorá je pred vami, je veľká a krásna, nie však ľahká. Preto mi dovoľte, aby som vám na konci týchto úvah odporučal cennú pomoc pri vašej práci, ktorá bude zároveň ovocím vášho úsilia o evanjelizáciu. Myslím na ľudí vo svete, totiž na obrovskú väčšinu Božieho ľudu. Ich pôsobenie a ich začlenenie do Cirkvi, ich múdre a predvídateľné zjednocovanie sa v rozličných apoštolských skupinách a hnutiach, to všetko bude rozhodujúce v nadchádzajúcich rokoch.

Druhý vatikánsky koncil nás povzbudzuje, aby sme používali ich cirkevné sebavedomie, ich pohotovosť a schopnosť ku apoštolskej práci -- lebo doteraz sa to nerobilo v dostatočnej miere -- pre evanjelizáciu, katechézu a prácu pri premene spoločnosti na kresťanských hodnotách. Preto jednou z vašich najdôležitejších priorít bude musieť byť to, aby ste im dali zmysel pre cirkevnú jednotu a pre hlbokú špiritualitu. Takto môže Cirkev znásobiť svoje evanjelizačné sily pre mnohé úlohy života, ktoré vyžadujú osobitnú a samostatnú spoluprácu laikov.

9. Drahí bratia! Viem, že máte veľkú národnú úlohu, ktorá má budiť a upevňovať kresťanské svedomie vašich veriacich. Teším sa tejto šťastlivej iniciatíve. Vedzte, že stojím za vami a povzbudzujem vaše úsilie. V mojich modlitbách k Pánovi, budem mať pred očami tento úmysel. Prednššam ho aj Matke z Goromoto, patrónke vašej krajiny. Pri tejto modlitbe budem myslieť na každého z vás, na starosti vašich diecezánov a na milovaný ľud vo Venezuele, ktorý je blízky môjmu srdcu a ktorý, ak Boh dá, o niekoľko mesiacov navštívim s pastorálnou radosťou. Odovzdajte všetkým moje srdečné žičenia a pozdravy a na dôkaz toho udeľujem vám tu prítomným a všetkým, moje osobitné apoštolské požehnanie.

/Špan.orig. v J.R.31.8.84/

EUTANÁZIU TREBA ODSÚDIŤ

Príhovor pápeža účastníkom 54. kultúrneho doškolovalacieho kurzu katolíckej univerzity "Sacro Cuore", v Castel Gandolfo 6.septembra

Drahí bratia a sestry!

1. Osobitne sa teším, že môžem pozdraviť vás všetkých a každého jednotlivo ako účastníkov tohoto 54-tého kultúrneho doškolovalacieho kurzu, usporiadaného katolíckou univerzitou "Sacro Cuore". Najmä pozdravujem organizátorov tohoto stretnutia a rektora magnifika univerzity Adriana Bausola, ktorému ďakujem za precítené slová, ktorými otvoril toto stretnutie.

Téma "Hodnota života", ktorú ste si zvolili pre tohoročný letný kurz, je veľmi významná. Mali ste príležitosť skúmať jej náboženské,

etické, psychologické a sociálne aspekty, a zdôraznili ste, že život má svoju hodnotu na každom rozvojom stupni a za každých okolností. Tak sa aj ukázalo, ako zväčša pri solidárnej pomoci všetkých, závisí od každého možnosť dať svojmu životu určitý zmysel, aj keby to bolo ťažké pre chorobu, alebo pre starobu, ktoré je nevyhnutnou predohrou k tajomnému "prechodu" vo smrti. Medzi iným venovali ste sa problému, dnes veľmi aktuálnemu, totiž eutanázii, a uvažovali ste o tomto probléme v súvisi s požiadavkami, ktoré vplyvajú z nedotknuteľnosti ľudského života.

2. Táto nedotknuteľnosť je logickým dôsledkom kresťanského chápania života o Božej nadvláde nad životom a smrťou a o tom, že človek patrí ku Kristovi v živote a v smrti /porov Rím 14,8/. Veď je to výslovné učenie biblie, ktoré sa opakuje od prvých strán Genezy, od "nezabiješ" Desatora /Ex 20,13 a Dtn 5,17/ až po Prvý Jánov list /porov 3,11-15/. Toto učenie je dosvedčené aj v tradícii Otcov, už v najstaršom spise, Didache: ono je ďalej potvrdené trestným postupovaním, ktoré už od začiatku pranieňuje vraždu ako najťažší hriech a v našich dnoch bolo toto učenie opätovne potvrdené a ďalej rozvítené pápežským učiteľským úradom, koncilnými dokumentami a pastierskymi listami.

Vo svetle tohoto učenia veriaci si musí rozvíjať stále silnejšie vedomie o nedotknuteľnosti každého nevinného ľudského života a ukázať neochvejnú pevnosť voči tlaku a vplyvom okolia a vládnucej kultúry. Veriaci musí sa s presvedčením stavať proti každému pokusu legalizovať eutanáziu a pokračovať v boji proti potratom.

3. Avšak pred narastajúcim spoločenským uznávaním eutanázie sa zdá, že problém, ktorý treba zvládnuť, je iný. Ako sa to už ukázalo pri potratoch, morálne odsúdenie eutanázie neuznávajú a nechápu tí, ktorí často neuvedomene, sú celkom presiaknutí takým chápaním života, ktoré je nezlučiteľné s kresťanským poslanstvom, ba nezlučiteľné aj so správne pochopenou dôstojnosťou človeka.

Na dôkaz toho treba si všimnúť aspoň daktorých najbežnejších vlastností tej kultúry, ktoré si nevšima transcendencie:

- zvyk narábať so zárodkom života podľa svojej ľubovôle;
- tendencia ceniť si vlastný život len v tej miere, v akej on poskytuje blahobyť a radosť;
- hodnotenie materiálneho blahobytu a komfortu ako najvyššieho dobra a podľa toho aj hodnotenie utrpenia ako absolútneho zla, ktorému sa treba vyhýbať za každú cenu a všetkými prostriedkami;
- chápanie smrti ako absolútneho konca života, ktorý by bol mohol ešte poskytovať pôžitky, alebo chápanie smrti ako oslobodenia sa od života, ktorý sa javí ako nezmyselný, lebo jeho ďalšie trvanie bolo by spojené s bolesťami.

Všetko to ide poväčšine ruka v ruku s presvedčením, že človek môže odhliadať od Boha, že je zodpovedný len sebe a že zákony spoločnosti sú vytvárané z ľubovolných chápaní.

Potom sa ľahko pochopí, že práve tam, kde sa rozšíril takýto názor v živote jednotlivcov a spoločenských skupín, paradoxne sa môže javiť ako logické a "humánne" poskytnúť "jemný" koniec svojmu životu alebo životu iného vtedy, keď tento život prináša iba bôľ a ťažké postihnutia. V skutočnosti však takéto chápanie je absurdné a neľudské.

4. Úloha, akú má dnes kresťanské spoločenstvo v takomto socio-kultúrnom kontexte, je väčšia, ako len holé odsudzovanie eutanázie alebo ako pokus prekaziť jej prípadné legalizovanie. Základný problém je predovšetkým v tom, ako pomôcť ľuďom nášho času, aby spoznali neľudskosť niektorých aspektov vládnucej kultúry a aby znovu objavili tie pravé hodnoty, ktoré táto kultúra zastiera.

Keďže eutanázia je popri potrate akýmsi ďalším prístupom k usmrčovaniu, potom sa ona musí chápať ako dramatická výzva všetkým veriacim

a ľuďom dobrej vôle, aby sa všetkými prostriedkami a na všetkých rovinách rozhodne postavili za taký pokrok našej spoločnosti, ktorý je usmernovaný opravdivou kultúrou.

Preto osobitný význam nadobúda prítomnosť a rozhodné konanie katolíkov vo všetkých veľkých národných a medzinárodných centrách, v ktorých sa robia najvážnejšie rozhodnutia pre vývin spoločnosti. To isté platí pre širokú oblasť sociálnych komunikačných prostriedkov, ktorých význam pre vytváranie verejnej mienky už vari ani netreba zdôrazňovať.

Ale nie menej dôležité a potrebné je to, aby sa u všetkých veriacich posilnovalo vedomie, že každý, hoci už len svojim životným štýlom, prispieva k tomu, aby sa posilnilo alebo kresťanské chápanie života, alebo aby sa vytváralo nejaké iné chápanie.

Preto je súrne potrebné pomáhať tým, ku ktorým sa Cirkev ešte môže obracať svojim slovom a svojim konaním, a to kvôli tomu,

- aby si uvedomili priepasť medzi vierou a životom, priepasť, ktorá vznikla ako dôsledok nejakého nekritického prevzatia hedonistických, konzumistických a podobných chápaní, ktoré sú potom podkladom určitého životného štýlu;
- aby objavili pravú kresťanskú nádej so zreteľom na život, utrpenie a smrť, a aby objavili opravdivé usporiadanie hodnôt života ako povolanie a poslanie, za ktoré je každý zodpovedný pred Bohom;
- aby si na podklade takéhoto chápania znovu vybuodovali svoju vlastnú, rodinnú a odbornú existenciu a aby sa nebáli so svojim kresťanským presvedčením plávať proti prúdu.

5. Z toho nasleduje: problém eutanázie podnecuje a s dramatickou nevyhnutnosťou vyžaduje vážne a stále úsilie o skutočnú obnovu pravého kresťanského zmyslu. Ďalšie váhanie a zanedbávanie mohlo by viesť k usmrteniu neoceniteľného počtu ľudských životov, k ďalšiemu a narastajúcemu neludskému rozpadu celej spoločnosti a ľudského spoločenstva.

Napokon treba ešte dodať, že hlavným nositeľom celého tohoto úsilia môže byť iba rodina. Potvrďuje to najmä chápanie, že rodina je hlavným nositeľom evanjelizačného poslania Cirkvi /porov Familiaris consortio, č. 65/ a budúcnosti ľudstva /tiežtam, č. 86/. K tomu prístupujú osobitné dôvody od kresťanského spoločenstva kvôli riešeniu tohoto problému. Práve starí ľudia sú vystavení riziku stať sa obeťou eutanázie, najmä keď sú bezvládni a keď potrebujú opateru. Veď práve rodina môže ich prijímať s láskou /Familiaris consortio, č.27/. Takéto postoje, ktoré sa inakšie stavajú k životu, utrpeniu a smrti, teda, ktoré nepripravujú pôdu eutanázii, môžu sa normálne rozvíjať len v patričnej rodinnej výchove.

Zhrnuto možno teda povedať, že najmä cez rodinu možno dosiahnuť účinné oživenie kresťanského poslania o hodnote života, každého ľudského života, aj keby bol ťažko postihnutý, vekom oslabený alebo zožieraný utrpením.

6. Veľmi sa teším, že katolícka univerzita Sacro Cuore venovala tieto študijné dni takej téme, ktorá je tak podnetná a zároveň tak záväzujúca, téme, ktorá poskytla možnosť hlbšie preskúmať antinómie súčasnej tak protirečivej spoločnosti; spoločnosti, ktoré predsa tak veľmi túži po hodnovernosti a ktorá je veľmi otvorená pre problémy, čo trápia ľudí. Som presvedčený, že ak vy, ako intelektuáli, spojíte vašu citlivosť s vašou vôľou skúmať tieto veci vo svetle evanjelia, uznáte potom povinnosť byť v tejto spoločnosti svetlom, čo svieti na sviatniku, byť soľou, čo dáva chuť a chráni pred rozkladom /porov Mt 5.14/. Veď témy, ktoré sa prejednávali na tomto kongrese, zreteľne dokazujú snahu v tomto smere a vašu veľkodušnosť.

Dúfam, že venujete osobitnú pozornosť bodom, ktorých som sa tu len letmo dotkol, a že nájdete spôsob, ako sa ďalej venovať tejto téme, aby ste aj vy mohli prispieť k jej objasneniu. Mojimi modlitbami sprevádzam vaše úsilie a z celého srdca vám udeľujem moje apoštolské požehnanie.

/Tal. orig. v O.R. 7.9.84/

DROGA SA NEDÁ PREMŇTĎ DROGOU

Príhovor pápeža účastníkom 8-eho svetového kongresu terapeutických spoločností 7. septembra

Dámy a páni!

1. Veľmi vítam toto stretnutie s vami na záver 8-eho svetového kongresu terapeutických spoločností. Ďakujem vám za vašu návštevu a srdečne vás pozdravujem, podľa čoho hneď spoznáte - o tom som presvedčený - ako si vážim to zaslúžné pôsobenie, ktoré vaše ustanovizne rozvíjajú pri riešení krajne komplikovaného a nástojčivého problému našich čias.

Už mnoho rás som prijal v tejto letnej rezidencii skupiny mladých ľudí z terapeutických spoločností - hostí, spolupracovníkov a organizátorov a voľne som sa s nimi rozprával, na čo si ešte rád spomínam.

Teraz sa teším, vážené dámy a vážení páni, že môžem prijať vás, ktorí ste sa sami rozhodli pre povolanie, zväčša dobrovoľné, byť priekopníkmi a svedkami angažovaného nasadenia pre oslobodenie od dramatického javu používania drog, javu, ktorý, žiaľ, dosiahol akútne formy neúprosneho rozvratu tak v jednotlivých ľuďoch, ako aj v spoločnosti.

2. Svetový kongres, ktorý ste práve skončili, má značný význam, ktorý je už vystihnutý v hlavnej téme: "Terapeutické spoločenstvo sa mení v meniacom sa svete".

Z programu kongresových prác sa dozvedám, že ste si zaumienili prehliadnuť mnohé aspekty širokej a komplexnej problematiky, lebo ju skúmate počnúc psychologickým aspektom až po právny, lekársky, pedagogický a náboženský aspekt, od osobného dosahu až po rodinný dosah a po duchovné a morálne požiadavky a že upierate pozornosť na rozmanité opačné stránky vykonaných zákrokov, a to vám dáva možnosť vždy lepšie kvalifikovať a životne stvárňovať pôsobenie terapeutických spoločností.

Vysoká úroveň odborného vzdelania, dlhá zrelá skúsenosť a neúnavná čulosť oživujúceho impulzu istotne vládali obohatiť vedecký podklad na ktorom spočívajú vaše rozličné spôsoby postupovania.

Zo srdca vám prajem, aby tieto rímske dni mohli znamenať rozhodujúcu etapu v dejinách vášho hnutia. Najmä vám prajem čo najlepší úspech vo vašom úsilí prispôbiť programy podľa toho, ako sa rozširuje jav s drogami a ako sa mení scéna s drogami, do ktorej sa tento jav začleňuje a v ktorej sa rozširuje, aby ste mohli skutočne postupovať, ako si to aj prajete, podľa rytmu času a aby ste tak mohli náležite plniť vaše veľkodušné poslanie

= Obrátiť pozornosť na človeka =

3. Terapeutické spoločenstvá, ktoré obracajú svoju pozornosť na "Hodnotu človeka" a neúnavne sa toho držia, ukázali sa ako správna metóda napriek rozdielnej vonkajšej forme prejavu.

Tieto spoločenstvá skutočne priniesli so sebou praktickú skúsenosť, ktorá je tým plodnejšia, čím viac prichádza do styku so stále hroziacimi a vážnymi ťažkosťami.

Aby sa dalo bojovať s drogou, neosoží ani zbytočné bytie na poplach, ani rýchle zjednodušovanie. Naproti tomu osožné je úsilie poznať jednotlivca a chápať jeho vnútorný svet; viesť ho k objaveniu alebo k znovobjaveniu pravej dôstojnosti človeka; pomáhať mu aktívne nádejnou reaktivizáciou mechanizmov vôle, usmernenej na pevné a šlachetné ideály, znovuzbudit' a rozvinúť to bohatstvo jeho osoby, ktoré droga rozkladá.

Pomocou tejto metódy mnohí ľudia nielenže opäť dosiahli plnosť svojej slobody, ale sa pri tom získala cenná skúsenosť. Dala sa získať dokonalejšia predstava o skutočnej identite človeka, závislého od drog, o mnohorakých príčinách a účinkoch tejto závislosti. Dala sa dokázať neopodstatnenosť mnohých predsudkov, nie na poslednom mieste neopodstatnenosť všeobecne rozšíreného postavenia na roven so zločincom. Predovšetkým sa konkrétne dokázalo, že je možné oslobodiť sa od tohoto otrockého nátlaku a je príznačné, že to, čo sa dosiahlo týmito metódami, rigorózne vylučuje každé pripustenie používania drog ako náhrady, či sa to robí legálne alebo ilegálne.

Sú to úspechy veľkého významu a nespornej platnosti a bolo by nemúdre nevšimáť si ich.

4. Bič drogy zúri dnes príšerným spôsobom a v otriasajúcej a netušenej miere.

Tragické epizódy poukazujú na to, že táto ničivá epidémia má veľmi široké rozkonárenia, napojené na hanebné obchodovanie, ktoré prekračuje hranice národov a kontinentov.

= Zoči-voči zlu, tak široko rozkonárenému =

Takýmto spôsobom rastie ďalej nebezpečenstvo pre mladých i pre dospelých. Ale zhubné rozkonárenie podzemného toku a jeho spoje so zločinom a podsvetím sú tak rozmanité, že sú hlavným faktorom všeobecného úpadku.

Pred takýmto široko rozšíreným zlom cítim potrebu vyjadriť moju hlbokú bolesť a naliehavú starosť.

Bolesť: nad katastrofou obetí, ktoré sú vinovaté neraz len čiastočne, no v každom prípade zasluhujú si lepší osud; nad olúpením ľudskej rodiny o silné, zdravé schopnosti; nad osudným zatemnením a zanedbaním ideálov, ktoré by si ináč zaslúžili najoduševnejší elán a entuziasmus.

Starosť: o mládež, ktorá je najväčšmi vystavená na najzraniteľnejšom mieste a nevládze sa vymknúť spod tejto smutnej špirály; starosť o rodinu, o školu, o tie skupiny, o tie združenia, ktoré sa nevedomky stali terčom ziskuchtivcov, ktorým chybuje akýkoľvek zmysel pre dôstojnosť a úctu. Starosť o dnešok a o zajtrajšok našej spoločnosti, ktorá v prípade, že sa zavčasu a dôkladne nepoužijú lieky, vystavuje sa ničivému nebezpečenstvu nákazy, nebezpečenstvu, ktoré nadhro zataží budúce generácie.

5. V dnešných okolnostiach to, na čo pred niekoľkými rokmi poukázal môj predchodca Pavol VI., stalo sa ešte súrnejším: "Je nevyhnutné - povedal Pavol VI. roku 1972 - jasnou a presnou informáciou o podstate a o skutočných vražedných následkoch drogy mobilizovať verejnú mienku proti nedorozumeniam, ktoré sa rozširujú, o jej údajnej neškodnosti a o údajnom blahodárnom vplyve" /Poučenie Pavla VI., X, 1972, str.286/.

Všetky organizmy spoločnosti musia vyvinúť aj osobitné iniciatívy pri výkone svojich zodpovedností a v oblasti svojich kompetencií, iniciatívy pre toto cieľuprimerané a predvídave mobilizovanie. Sú to najmä masovo-komunikačné prostriedky, keď sa držia cieľov a tovrivých možností, ktoré majú po ruke.

V tomto súvisení chcel by som zdôrazniť, aký široký priestor poskytuje táto háklivá oblasť katolíckym komunikačným prostriedkom. Musím tiež poukázať na úlohu, ktorú má katolícka škola, na úlohu, ktorá je vyjadrením jej zjavnej výchovnej povahy.

Ide o to, podporovať toto nové zameranie - ak už nie celkom odnova ho vytvoriť - ktoré je v podstate pozitívne a inšpiruje sa veľkými hodnotami života človeka.

Je to veľký cieľ, ktorý treba dosahovať každodenným húževnatým úsilím, jasnosťou myšlienok a predstáv a rozhodnosťou plánov.

6. Co treba povedať o temnom fronte ponúkajúceho drogu? O zásobovacích skladoch a o tisícoch kanálov, ktorými prebieha hanebný obchod? O obrovských špekuláciách a o podlych spojeniach kvôli organizovanej zločinosti?

Každý vážny a ďalekosiahly preventívny plán vyžaduje také zásahy, ktoré môžu zničiť žriedla tohto smrtiaceho prúdu a zastaviť jeho beh.

Boj proti droge je vážnou povinnosťou v rámci vykonávania verejnej zodpovednosti. Tu platí, ako vysvetľoval Pavol VI., že sa treba vypořadať s týmto problémom v jeho základe, rozsiahlym angažovaním sa v prevencii a v liečení /porov Poučenia Pavla VI. XIV, 1976, str.963/.

Bezpodmienečne sú potrebné prísne predpisy tak vtedy, keď ide o dohody medzi národmi a medzinárodnými organizmami, ako aj vtedy, keď ide o zákonodarstvo a o zavedené opatrenia na štátnej úrovni, čo má hneď od začiatku zastaviť hnusný obchod s drogami, a zároveň sú potrebné také kroky, ktoré chcú vyliečiť tých, čo sa zaplietli do tohto bolestného zotročenia. Treba celkom jasne rozlišovať medzi zločinom a obeťou, aby sa tak prekazilo akémukoľvek hrubému postaveniu na roven zločinca a obeť.

V tomto bode chcem s opätovným zdôraznením opakovať to, čo som bol povedal 27. mája tohto roku pri stretnutí s terapeutickou spoločnosťou San Crispino v Viterbo: "Droga sa nedá zvládnuť inou drogou!"

Droga je zlo, a zlu neslobodno popúšťať: čo i len čiastočná legalizácia je prinajmenej pochybná z hľadiska povahy zákona, ale ani nemá také účinky, ktoré sa chceli dosiahnuť. Potvrďuje to už všeobecná skúsenosť.

Prevencia, potláčanie, rehabilitácia: to sú hlavné body programu, ktorý si získava dôveru a pomoc cirkvi vtedy, keď sa plánuje a uskutočňuje vo svetle dôstojnosti človeka a keď sa mu pomáha korektnými vzťahmi medzi národmi.

7. Pred chvíľou som hovoril o novom, podstatne pozitívnom postoji. To je to, čo musí byť intenzívnou vecou srdca všetkých členov cirkevného spoločenstva a všetkých ľudí dobrej vôle, ktorí sa starajú o duchovné hodnoty a sú na ne osobitne citliví.

V pestovaní týchto hodnôt nachádza sa tajomstvo, ako neposkytovať pôdu burine drogy.

Ako som to povedal v kázni členom talianskeho jednotiacieho stredu, "človek pociťuje veľkú potrebu vedieť, či sa oplatí narodiť sa, žiť, bojovať, trpieť a zomrieť, či sa oplatí postaviť sa za taký ideál, ktorý je vyšší ako materiálne a vedľajšie záujmy, jedným slovom, či je nejaký "dôvod", o ktorý by sa oprela jeho zemská existencia" /Poučenia Jána-Pavla II. II, 2, 1979, str.107/.

Bolo potrebné svetlo kresťanského zjavenia =

Čisto ľudským a zemským ideálom, akými sú láska, rodina, spoločnosť, otčina, veda, umenie, atď., i keď ony majú podstatný význam pri formovaní človeka, nedarí sa vždy, z rozličných náhodných príčin, poskytnúť ľudskej existencii dokonalý a definitívny význam. Bolo potrebné svetlo transcencie a kresťanského zjavenia. Učenie Cirkvi, ktoré sa opiera o večné Kristovo slovo, dáva všetkým, čo hľadajú zmysel života, jasnú a bezpečnú odpoveď, pomocou ktorej ona učí budovať tento život na skale bezpečného učenia a na morálnej sile, ktorú ľudia dostávajú z modlitby a zo sviatostí. Radostné presvedčenie o nesmrteľnosti duše, o budúcom vzkriesení tela a o trvaní večnej zodpovednosti za vlastné skutky, je najbezpečnejšou metódou, ako predísť strašnému zlu drogy, ako liečiť jej úbohé obeť, ako ich rehabilitovať, posilňovať v húževnatej vytrvanlivosti a v rozhodnosti ostávať na ceste dobra.

Dámy a páni, prijmite tieto úvahy, ktoré vám môžu pomôcť pri vašom šľachetnom úsilí, spolu s mojím otcovským a povzbudzujúcim apoštolským požehnaním.

/Potom pápež pozdravil účastníkov po francúzsky, anglicky, španielsky, portugalsky a po nemecky dodal ešte toto: /

Na tomto svetovom kongrese prítomní sú aj členovia terapeutických spoločností z krajín nemeckého jazyka. Aj im platí môj srdečný pozdrav a úprimné povzbudenie. Pokračujte na vašej ceste a v tých, čo sú opananí drogou, usilujte sa vidieť predovšetkým spolublízneho, v ktorom treba prebudiť konkrétnu pozitívnu vôľu k životu. Vnášajte doň stále dôveru, aby s vašou pomocou a kvôli svojej vlastnej ľudskej dôstojnosti dal sa na ponúkanú terapeutickú cestu. Rozhodne odmietajte drogu ako liek proti droge. Váš program má plný zmysel a už prináša dobré ovocie. Božie požehnanie nech vás sprevádza pri vašom namáhavom pôsobení!

/Tal. orig. v O.R. 8.9.84/

ÚZKA SPOLUPRÁCA VO FARNOSTI

Príhovor pápeža na vlnom zhromaždení Kongregácie pre klérus
20. októbra

Páni kardináli, ctihodní bratia v biskupskom úrade, úradníci Kongregácie pre klérus!

1. Srdečne vás vítam vyjadrením osobitného ocenenia za oddané pozdravné slová, ktorými sa na mňa obrátil váš kardinál prefekt, a zároveň cítim potrebu prejaviť moju vďačnosť za takú vítanú a znamenitú návštevu po zakončení prác vášho plenárneho zhromaždenia.

Chcel by som vyjadriť moju vďačnosť za vašu múdrosť a za vášho ducha služby voči Cirkvi, ako ste to prejavili spôsobom, plným zodpovednosti, pre dobro Svätého Stolca, a uistujem vás, že držím s vami a že mám čo najväčšiu účasť na vašich starostiach.

2. Témou, ktorú ste prejednávali, bola "Dušpastierska služba v mestských farnostiach" a to je jeden z najzávažnejších a najsúrnejších problémov, ktoré sa dnes nanucujú dušpastierovi. S vašou známou znalosťou v tejto oblasti venovali ste sa problémom organizácie. Tieto problémy si istotne zasluhujú veľkú pozornosť. Lebo veď primerané, mo-

~~derne, účinné štruktúry sú vždy potrebné aj pri získavaní vyšších morálnych a duchovných cieľov.~~

No venovali ste sa - a to je ešte dôležitejšie - tým základným problémom, ktoré sa nevyhnutne vždy vyskytujú aj vtedy, keď ide o organizáciu a štruktúru.

A práve tu mestská farnosť ukazuje sa nám v celej svojej rozsiahlej realite a v závažnosti svojich problémov.

Druhý vatikánsky koncil nijako nezabudol na tieto problémy. Ba venoval im osobitnú pozornosť tým, že lepšie vymedzil podstatu farnosti, že upresnil jej úlohy a že jej dal tú podobu, akú ona potom dostala v platnom kódexe kanonického práva.

Keď si všímame týchto úprav, bude na mieste pri tomto našom dnešnom stretnutí zdôrazniť niektoré body, ktoré sa javia ako základné pre zaistenie skutočnej obnovy dušpastierskej činnosti v mestských farnostiach.

3. Predovšetkým treba opätovne zdôrazňovať význam a platnosť farnosti. Napriek skutočným, alebo zdanlivým krízam, ktoré sa vo farnosti môžu vyskytnúť, farnosť je predsa len taká ustanovizená, ktorej sa treba držať ako normálneho a primárneho vyjadrenia dušpastierskej činnosti. Veď napokon je to aj záver, ku ktorému sa prišlo po veľmi dôkladných analýzách, ktoré ste spravili pred niekoľkými rokmi vo vašom dikastériu, ohľadom revízie tejto cirkevno-právnej ustanovizne. Pravdaže, nejde tu o takú skutočnosť, ktorá by si sama stačila v pastoraálnom programe, prispôsobenom dnešným potrebám: ona sa bude zdokonaľovať a bude integrovať aj mnohé iné formy, avšak ona vždy ešte ostáva nevyhnutným organizmom prvoradého významu vo viditeľných štruktúrach Cirkvi. Veď farnosť je prvým cirkevným spoločenstvom: po rodine ona je prvou školou viery, modlitby a kresťanských návykov, ona je prvým poľom cirkevnej lásky ku blížnemu; prvým orgánom pastoračného a sociálneho pôsobenia; najvhodnejšou pôdou, na ktorej môžu vyrastať knazské a reholné povolania; prvým a najdôležitejším nasadením katechézy. Predovšetkým tieto dôvody, keď som hovoril v apoštolskom poslaní Catechesi tradendae o význame farnosti pre katechézu, vyjadril som sa takto: "Či chceme alebo nie, farnosť ostáva hlavným vzťahovým bodom pre kresťanov, aj pre nepraktizujúcich" /č.67/.

4. Okrem toho je nevyhnutné, aby mestská farnosť čoraz väčšmi dostávala tú podobu, akú jej udeľuje platný kódex kanonického práva, v ktorom na rozdiel od predchádzajúceho zákonodarstva, sa kladie dôraz nie už na územie, ale na povahu farnosti ako "spoločenstva veriacich" CIC, kan. 515,1/. Z toho vyplýva potreba, aby farnosť znovu objaviла svoju funkciu ako spoločenstva viery a lásky, totiž tú funkciu, ktorá je dôvodom jej bytia a vyjadrením jej najhlbšej podstaty. To však znamená, že evanjelizácia, ako prvoradá, najvýznamnejšia a prednostná požiadavka, má sa stať podkladom celej pastoračnej práce. Takýmto spôsobom sa prekoná číry horizontálny pohľad iba sociálnej povahy a posilní sa sviatosťný aspekt Cirkvi; tento aspekt sa celkom osobitným spôsobom prejaví vo farskej obci vtedy, keď sa táto farská obec venuje výchove vo viere svojich detí a keď rozvinie svoju misiónersku a evanjelizačnú úlohu.

5. Ďalší dôležitý bod, ktorý si vždy treba pripomínať, je potreba čo najužšej, organickej, osobnej spolupráce všetkých členov farnosti s ich farárom. Najmä rozmnoženie a skvalitnenie všetkých živých síl - reholných osôb a laikov - pre tie služby, ktoré nevyžadujú nevyhnutne funkciu knazského služobného úradu, je jediným prostriedkom zodpovedného dušpastierstva tam, kde je počet veriacich mimoriadne veľký a kde treba začať aktívne misionárske prenikanie do prostredia ľahostajných a obďaleč stojacich kresťanov. Veď laici nie sú len príjemcami pastoračnej služby, ale na základe ich vrodeneho povolania ako laikov a vnútornej potreby Cirkvi majú sa stať jej činorodými vykonávateľmi.

6. Čo ako by bola mestská farnosť dobre organizovaná a aktívna, predsa len sama dnes nevládze zodpovedať mnohým a komplexným požiadavkám evanjelizácie a kresťanskej formácie svojich členov. Sú totiž problémy kultúrnej a sociálnej povahy, ktoré prekračujú hranice farnosti. V určitých oblastiach pastoračnej činnosti fara je síce nástrojom evanjelizácie - ale nie jediným nástrojom. Len si treba pomyslieť na oblasť prostriedkov sociálnej komunikácie, na rozličné formy sociálnej starostlivosti a pomoci, ktoré sa rozvíjajú v jednotlivých mestských štvrtiach medzi rozličnými sociálnymi i homogénnymi skupinami najmä mládeže, robotníkov rozličných povolání, chorých, trestancov, utečencov. K pozitívnym výsledkom tu bude môcť prísť iba jednotné a integrované pastoračné pôsobenie. Preto farnosť musí byť takým spoločenstvom, ktoré je otvorené pre všetky tieto iniciatívy náboženského vyžarovania a apoštolátu v okolí, totiž otvorené pre iniciatívy, ktoré nemajú alebo nemôžu mať farnosť ako východisko. Preto bude potrebná otvorenosť pre spoluprácu so susednými farnosťami, a to sa týka napríklad dušpastierskej činnosti medzi vojakmi, medzi veriacimi iného obradu, medzi utečencami, medzi turistami. To všetko, pravdaže, predpokladá aj otvorenosť kléru pre veľkú realitu diecézy: takú otvorenosť, ktorá sa uskutočňuje istotne v orgánoch účasti a zodpovednosti, najmä však v knazskom spoločenstve, ktoré sa tvorí vzájomnou jednotou medzi knazmi a jednotou knazov s ich biskupom, takú otvorenosť, ktorá je aj základným predpokladom jednoty celého Božieho ľudu.

7. A napokon, keď je už reč o organickej pastoračnej činnosti mestskej farnosti, nemožno si nevšimnúť určitého javu, ktorý sa práve dnes všade čoraz silnejšie rozvíja: je to jav rozlične pomenovaných cirkevných skupín, medzi ktoré sa zaraďujú "základné spoločenstvá" /"Basisgemeinden"/. Sú veľmi dobre známe tie nebezpečenstvá, ktorým sa ľahko vystavujú tieto nové formy spoločenstva a týka sa to najmä tej formy spoločenstva, ktorá by sa pokladala za jediný možný spôsob byť Cirkvou: z toho vyplýva tendencia odpojiť sa od inštitucionálnej Cirkvi v mene prostoty a autentičnosti života, prežívaného v duchu evanjelia. Je úlohou farárov a biskupov, aby sa usilovali použiť pre farnosť tie pozitívne hodnoty, ktoré tieto spoločenstvá majú, a aby voči nim tiež ukázali ochotnú otvorenosť. Musí však byť jasné, že tieto základné spoločenstvá nemožno stavať na tú istú rovinu ako farské spoločenstvá, ako možnú alternatívu. Tieto základné spoločenstvá majú skôr povinnosť byť v službe farnosti a miestnej cirkvi. A práve v tejto službe, ktorú treba konať v ústrojenstve farnosti a diecézy, ukáže sa platnosť skúseností, ktoré sa nadobúdajú v týchto hnutiach a zjednoteniach.

8. Drahí bratia, v týchto úvahách chcel som vašej horlivosti a vašej múdrosti zveriť tie body, ktorých dotknúť sa pokladali sme za užitočné, aby farnosť vo veľkých mestách mohli s vašou spoluprácou zas dostať novú silu. Pravdaže, táto práca je tvrdá a ťažká, a mohli by sme upadnúť do pesimizmu, keby sme sa v našom konaní spoliehali iba na pastoračnú techniku a nie predovšetkým na silu kríža; alebo keby sme nepoužili k nášmu aj ľudskému potešeniu celý rad pozitívnych symptómov, ktoré pochádzajú z toho istého moderného sveta, v ktorom majú korene naše úzkosti.

No pri tomto nadľudskom diele, nie sme sami: Kristus je s nami. Musíme mať hlbokú dôveru v neho, že všetko môžeme v nom, ktorý nám dáva silu /por Fil 4,13/. Chcel by som vliat túto dôveru najmä farárom a ich pomocníkom, ktorí konajú dušpastiersku službu v obrovských a husto osídlených obytných štvrtiach veľkých metropol, kde počet, mentalita a potreby obyvateľov zaväzujú ich k neúnavnej a vyčerpávajúcej práci. Musíme sa cítiť zaviazaní vďačnosťou voči týmto milým bratom, preťaženým pracovníkom evanjelia. Nech vedia, že pápež myslí na nich, že si ich váži, že ich má rád a že ich preto sprevádza svojou modlitbou.

So žičením bohatých božích milostí pre vaše námahy a spoločné očakávanie udeľujem vám všetkým zo srdca apoštolské požehnanie.

/Tal. orig. v O.R. 21.10.84/

BUĎTE VERNÍ BOHU A JEHO ZÁMERU

Príhovor pápeža kňazom, rehoľníkom, seminaristom a novicom v Caracas /Venezuela/ 29. januára 1985

"Moja duša velebí Pána a môj duch sa rozveselil v Bohu, v mojom Spasiteľovi" /Lk 1,46-47/.

1. Tieto slová velpiesne Panny, ktoré sme pred chvíľou vyslovovali, sú mi ďakovou modlitbou a výrazom hlbokoej radosti, že sa môžem stretnúť s vami, moji drahí knazi, seminaristi, rehoľníci a rehoľnice, novici a novicky, členovia sekulárnych inštitútov, ktorí ste vyvoleným zborom Cirkvi vo Venezuele.

Tieto slová Magnifikatu sú aj vašim vďakovzdávaním Bohu pri tomto stretnutí, pri ktorom je Kristus prítomný medzi nami /porov Mt 18, 20/ a prijíma vašu vďaku za dar vášho povolania v Cirkvi.

Pápež ďakuje aj Pánovi a Záchrancovi. Jeho vďačnosť platí vám všetkým, najbližším a najväčšími zaangažovaným spolupracovníkom biskupov, ktorí ste s veľkým entuziazmom pracovali v príprave tejto pápežovej cesty.

2. Keď vás vidím v takomto veľkom počte a keď myslím na všetkých bratov a sestry, ktorých zastupujete; keď uvažujem o veľkom ovocí vašej vytrvanlivosti a oddanosti v cirkevnom pôsobení, teší sa moja duša v Pánovi. Lebo veď vy ste dnešní priatelia a dôverníci Ježiša, Záchrancu. Vy ste svedkovia plodnej minulosti evanjelizácie vo Venezuele, kde v ťažkých časoch nechybovali vynikajúci vyznávači viery: biskupi, akými boli Ramón Ignacio Méndez, Silvestre Guevara y Lia, Salvador Montes de Oca, ktorí svoju neotrasiteľnú vernosť zaplatili vyhnanstvom; knazi a rehoľníci, zakladatelia nových kongregácií, akými boli arcibiskupi Juan Bautista Castro a Antonio Ramón Silva; zakladateľky rehoľí, ktoré zanechali po sebe vôňu vynikajúcej kresťanskej čnosti, akými boli matka Candelaria, matka Emila a matka Maria de San José.

= Pracovníci a pracovníčky Kristovej žatvy =

Predovšetkým vy ste pracovníci a pracovníčky pri Kristovej žatve v terajšom živote Cirkvi, v živote, ktorý je zbrázdnený toľkými silami duchovnej obnovy a ktorý zároveň vyžaduje veľkú šľachetnosť a veľkú svätosť u kňazov a rehoľníkov, u rehoľničok a členov sekulárnych inštitútov, aby pôsobili nadprirodzene v rozsiahlych a ťažkých úlohách apoštolátu.

Vy ste - a toto hovorím s osobitnou dôraznosťou mladším spomedzi vás - nádejnou budúcnosťou tejto cirkvi, ktorá usmernila svoj pohľad už na budúcnosť, na novú úlohu evanjeliového svedectva, i keď sa teraz pripravujeme na 500. ročné jubileum evanjelizácie Ameriky.

Tento pohľad, ktorý chce zahrnúť minulosť, prítomnosť a budúcnosť, tiež sa inšpiruje spevom Magnifikatu, ktorý sme aj my vykonali. Je to Panna Mária, ktorá nás pozýva, aby sme pozerali na dejiny ako

na dobrodružstvo lásky, v ktorom Boh dodržiava svoje prísľuby a víta-
zi svojou vernosťou. Sú to dejiny, v ktorých sa Boh obracia na nás,
tak ako sa obrátil na Pannu Máriu, s prosbou, aby sme boli jeho spo-
jencami, jeho spolupracovníkmi a aby sme tak mohli uskutočňovať z po-
kolenia na pokolenie jeho spasiteľský zámér. To však vyžaduje, aby
sme za Mériiným príkladom odpovedali Bohu neodvolateľným a totálnym
"Fiat".

3. Verná Panna Mária vás dnes pozýva uvažovať o divoch, ktoré
Všemohúci vykonal vo vás /porov Lk 1,49/. Spoločná milosť, ktorá v
každom jednotlivom, podľa jeho vlastného povolania a podľa svojej cha-
rizmy, rozvíja sa sťa púčik, robí z vás bratov a spája vás. Vás všet-
kých povolal Kristus. Toto povolanie je vo vašom živote znakom toho,
že vás Boh vyvolil, je výzvou, aby sa vaša láska k nemu rozvila totál-
ne.

Hej, Kristova osoba vás očarila, viedli vás jeho slová "Poď a
nasleduj ma" /Mt 19,21/. Povolanie ku knazskému alebo rehoľnému živo-
tu je rozhodným volaním nasledovať Krista, prežívať jeho tajomstvo mi-
losti, žiť s ním, nasledovať ho. Toto povolanie je výzvou ohlasovať
evanjelium životom; každý odpovedá na toto osobitné Kristovo volanie
a všetci sú zjednotení v Cirkvi. Aby sa tak Kristova nevesta zajagala
v kráse slova života, totiž evanjelia, zaodiata svadobným rúchom lás-
ky evanjeliových rád, ktoré sú velebením Božského Učiteľa. Aby Cirkev
vo svojich vysvätených knazoch a v rehoľníkoch predstavovala dnes pred
svetom živého Krista, tá Cirkev, ktorá pokračuje v jeho spasiteľskom
diele, ktorá svojimi slovami a úkonmi, celým svojim životom zvestuje
radostnú zvesť.

Žiť v milosti spasenia s neohr ničeným zapojením sa a sprostred-
kovať túto milosť v dnešnom svete znamená denne sa vhlbovať do divu
Božej lásky a uvažovať o tom v tajomstve vášho života a Cirkvi.

Váš život je službou lásky, Vy ste služobníkmi a služobnicami
lásky z lásky ku Kristovi. Týmto spôsobom uskutočňujete tú zrelú ľud-
skosť, ktorá prináša Bohu svoju slobodu a realizuje ju v jeho službe.
Preto každý deň si uvedomujte a obnovujte tie pohnútky viery, ktoré
dávajú impulz vášmu životu, vášmu zapojeniu sa, vašej radostnej a plod-
nej vernosti, i keď je ona plná obiet, lebo tieto pohnútky pomáhajú
udržovať tieto impulzy. A keď v tichu modlitby, ktoré je pre vás vždy
nevyhnutná, zakusujete plnú platnosť vášho života, ďakujte Pánovi za
jeho veľké skutky. Vašou svätosťou zvestujte, že jeho meno je sväté
/porov Lk 1,49/.

4. Kristus vás povoláva, aby ste boli jeho vernými svedkami, ka-
nálmi jeho spásonosnej lásky v dnešnom svete, aby ste ďalej odovzdáva-
li jeho milosrdenstvo z pokolenia na pokolenie všetkým, čo sa ho boja
/porov Lk 1,50/. Teda spoločnou konkrétnou úlohou vašej služby je u-
skutočnenie Božského plánu spásy: sprítomňovať tu vo Venezuele Božie
Kráľovstvo, ktorým je Cirkev; sprítomňovať ho vo vašom živote a vo
vašom okolí, v škole, v rodine, v mládeži, v službe chorým a opuste-
ným, v zariadeniach charitatívnej lásky k blížnemu a starostlivosti,
v sociálnych dielach; predovšetkým pri iniciatívach vo farskej a ka-
techetickej oblasti, aby sa Kristova láska priniesla všetkým a aby sa
ľudia priviedli ku Kristovi. Nemá sa zabúdať na významnú oblasť kul-
túry, ktorá má takú veľkú dôležitosť pre evanjelizáciu a pre správne
usporiadanie spoločnosti. Evanjelium vrastie do života a do kultúry
vášho národa vtedy, keď bude ovplyvňovať rozličné sociálne vrstvy a
keď bude podporovať opravydivé ľudské a kresťanské hodnoty.

Práve tu sa uskutočňuje spoločný zámér v službe vášho ľudu, ktorý
sa stal Božím ľuďom. Je to hodnotná úloha pre vás všetkých, synovia
a dcéry venezuelskej vlasti; a aj pre vás, knazi a rehoľníckic i rehoľ-
nice, členovia sekulárnych inštitútov, ktorí ste opustili svoje rodi-
ny a svoju vlasť a začlenili ste sa na určitú dobu alebo navždy do tej-

to novej rodiny a do tejto duchovnej vlasti, akou je Cirkev vo Vene-
zuele.

Jedným i druhým vyslovuje pýpež v mene Krista a Cirkvi: Vďaka vám! Vďaka za vaše zapojenie sa a za vašu vernosť tomu, čím ste a čo robíte, za to, čo ste zasiali do brézď Cirkvi, ktorá je poľom na zasiatie a Božou stavbou /porov 1 Kor 3,9/ a ktorá v patričnej chvíli plodnosťou Svätého Ducha rozkvitne a prinesie ovocie.

V takejto nádeji vás povzbudzujem, aby ste vydržali, aby ste pre-
mohli pokiašenia malomyselnosti, aby ste obnovovali vašu vernosť Kris-
tovi a evanjeliu uprostred osobných a sociálnych ťažkostí, aby ste
boli autentickými svedkami Božieho milosrdenstva, ktoré pretrváva z
pokolenia na pokolenie.

5. Váš ľud očakáva od vás presvedčivé svedectvo o Kristovi.
Tento ľud, často biedny, má však hlad po tých daroch, ktoré dáva Bo-
žia láska, zvestovaná Máriou /porov Lk 1,53/. Sú to chudobní, ktorí
okrem evanjelia a s pohľadom na plné oslobodenie, túžia po vašej pred-
nostnej obetavosti. Tí chudobní, na ktorých sa nemá pozerat akýmsi
ponižujúcim a vylučujúcim pohľadom, ani pohľadom, ktorý sa obmedzuje
iba na ich materiálnu chudobu. To znamená, že chudobní sú všetci tí,
ktorí potrebujú chlieb a obrátenie, vnútornú a vonkajšiu slobodu, ma-
teriálnu pomoc a očistenie od hriechov. Chudobní dúfajú, že im sprí-
tomníte Krista, Vykupiteľa a Osloboditeľa, ako cestu k dôstojnosti
a ako povolanie k mimozemskému určeniu /porov Príhovor kardinálom a
rímskej kúrii, 21. decembra 1984/.

Tak, ako ostatné národy latinskej Ameriky, aj Venezuelu má de-
dičstvo katolíckej viery a religiozity, s ktorými sa stotožňuje veľ-
ká väčšina venezuelčanov; no napriek tomu viera má preniknúť oveľa
hlbšie do tkaniva spoločnosti, do stabilnosti a svätosti rodiny, do
regulačných štruktúr sociálnej spravodlivosti. Vo venezuelskej cirkvi
sú viditeľné náznaky určitej duchovnej obnovy; ale zároveň pretrvávajú
a niekedy sa ešte zosilňujú sekularizačné prúdy, ktoré chcú vyma-
zat z vedomia pocit Boha a zo spoločnosti znaky jeho prítomnosti. Sú
oblasti, v ktorých sociálny pokrok a blahobyť prejavujú sa v márn-
tratnom egoizme, zatiaľ čo v iných oblastiach ľudia ďalej ostávajú
v biede, na pokraji spoločnosti a v analfabetizme.

Všetky tieto javy volajú Cirkev k pohotovosti. Každá tvár, každá
rodina, každá situácia túži po živej prítomnosti evanjelia. Cirkev,
ktorá sa angažuje za ľudí, najmä za najchudobnejších a poškodených,
nerôže obísť túto situáciu. Ona nesmie pasívne resignovať a nesmie
pripustiť, aby tieto veci ostávali bezo zmeny, alebo, ako sa to často
stáva, aby sa veci zvrhli na ešte horšie situácie.

Menom Krista a Cirkvi vás prosím, aby ste v súhlase so smernica-
mi vašich biskupov zosilnili úsilie, ktoré je potrebné pre plnú eva-
ngelizáciu ľudí a ich prostredia.

6. Ako knazi a reholníci, ktorí sa angažujú za evanjelium, povo-
laní ste evangelizovať predovšetkým vašim životom. Obnovenie viery
sa začína tým, že posol sa identifikuje s poslanstvom.

Teda celým vašim vzorným knazským životom buďte svedkami evanje-
lia; aby vaši veriaci, drahí knazi, vždy vás spoznávali aj podľa von-
kajšku ako služobníkov Krista. Drahí reholníci a drahé reholnice,
buďte otvorení pre evanjeliové rady, pre charizmu vašich zakladateľov
a zakladateľiek, pre bratské spoločenstvo v jednoduchom a príkladnom
živote. Vy, členovia sekulárnych inštitútov, vašou situáciou laikov
približujte spoločnosti prítomnosť Krista medzi ľuďmi takým svedec-
tvom, ktoré znamená rozhodujúcu otázku a požiadavku pre všetkých, čo
žijú spolu s vami.

= Prosím vás, aby ste sa osobitne venovali mládeži =

Pri úlohách evanjelizácie a katechézy, ktoré patria k cirkevnému plánu, vás prosím, aby ste sa osobitne obetovali mládeži v rámci farských spoločenstiev, katolíckej školy, skupín a združení, cirkevných duchovných hnutí. A neprestávajúť usilovať sa o celkové vzdelávanie laikov, ktorí sa angažujú v Cirkvi a v spoločnosti.

Aj vám, mladí seminaristi, novici a novicky, ktorí ste najväčšou nádejou pre obnovu cirkvi vo Venezuele, pápež hovorí: nebojte sa, dobre sa vzdelávajte intelektuálne a pastoračne a keď sa obzriete okolo seba, dodajte si smelosti, lebo zatva je veľká a robotníkov je málo.

7. "Moja duša zvelebuje Pánovu veľkosť... Lebo pohliadol na poníženosť svojej služobnice..." /Lk 1,47 nasl./. Tieto Máriine slová pripomínajú nám našu úbohosť v porovnaní s poslaním, ktoré nám ukladá Pán. No pripomínajú nám, že ten Mocný, ktorý zhadzuje mocných z ich trónov a povyšuje ponížených, môže spraviť s nami veľké veci, keď sa bezpodmienečne dáme do jeho služby.

Pred veľkou prekážkou, ktorú vytvára predovšetkým nedostatok miestneho kléru, vy všetci máte sa naliehať cítiť povolanie podporovať povolania všetkými vašimi silami. A aby títo novopovolani mohli priniesť to ovocie, ktoré si želáme, treba veľmi sústredene pomáhať - v spojení s vašimi biskupmi a rehoľnými predstaviteľmi - k svedomitému, hlbokému a dnešnému stavu primeranému vzdelávaniu v seminároch, noviciátoch a inštitútoch, ktoré ich pripravujú. Neváhajte venovať svoj čas a silu tejto úlohe v jej duchovných, kultúrnych a ľudských aspektoch.

V Panne Márii, podľa Magnifikatu, sú dva veľkolepé spôsoby vernosti, ktorými sa vyznačuje aj vaše povolanie: vernosť Bohu, jeho zámeru milosrdnej lásky a vernosť svojmu ľudu.

Aj vy buďte verní Bohu a jeho zámeru. Buďte verní vášmu ľudu! Potom sa stanete, ako Panna z Nazaretu, spolupracovníkmi Boha, služobníkmi vašich bratov najlepšou službou, ktorá vám je vlastná: všetkým prinášať Kristovo poslanie.

Nech vás vždy podopiera v tejto dvojitej vernosti moje úprimné apoštolské požehnanie.

10. HORÚČKOVITÝ SEN

Či to bola týfusová horúčka, malária, alebo mor, v každom prípade si epidémia v Maronii vyžiadala dve obete, knaza Innocencia a Hylasa, skromného otroka Melánie. Len vďaka svedomitej starostlivosti Evagria sa Hieronym znova zotavil a možno z tejto horúčky bol náklonný k chorobám, čím trpel cez celý život.

Keď v kritickom štádiu choroby ležal v horúčkovitej fantázii, mal hrozný sen. S názornosťou, jemu vlastnou, neskoršie o tom hovorí: "Pred mnohými rokmi... som bol na ceste do Jeruzalema, aby som sa stal Kristovým vojakom. Avšak nemohol som sa odlúčiť od bibliotéky, ktorú som v Ríme s toľkou námahou a usilovnosťou zozbieral. Ja nešťastník! Ja som sa dokonca postieval, aby som sa pripravil na čítanie Ciceróna! Prebdel som celé noci a pri spomienke na moje predošlé hriechy som ronil najtrpkéjšie slzy, aby som mohol potom čítať Plauta! Keď som sa však spamätal a začal som čítať nejakého proroka, bol som zdesený nad takou zanedbanou rečou. Moje slepé oči nemohli vidieť to svetlo, ale vinu som nedával svojim očiam, ale samotnému slnku. Zatiaľ, čo si starý had so mnou pohrával, zapríčinil som si asi v strede Quadragézimy horúčku, ktorá vysilila telo a hoci to zneje tak neuveriteľne, neprestajne doliehala na nešťastné údy, až som bol len koža a koža. Už robili aj prípravy na môj pohreb, lebo celé telo bolo už chladné a len v hrudi sa chvelo ešte trochu života. Tu som bol nečakane vo vytržení ducha zavlčený pred súdnu stolicu. Tam bolo tak žiarivé svetlo a od okolostojacich vychádzal taký neznesiteľný lesk, že som sa zrútil na zem a neopovážil som sa ani oči pozdvihnúť. Keď som dostal otázku ohľadne môjho náboženstva, odpovedal som: som kresťan. Klameš, povedal ten, čo sedel na súdnej stoličci, ty si Ciceronián, ty nie si kresťan: kde je tvoj poklad, tam je tvoje srdce. Tu som zmĺkol. Rozkázal, aby ma bili. Ale viac než tie údery, páliło ma moje svedomie a neprestajne som si opakoval verš: Kto ťa bude chváliť v ríši mŕtvych? No predsa som začal kričať a úpenlivo prosiť: Zmiluj sa nado mnou, Pane, zmiluj sa nado mnou! Moje volanie prehlušilo to šľahanie bičom, Napokon tí, čo stáli okolo, padli k nohám predsedajúceho a zaprisahávali ho, aby mal súcít s mojou mladosťou, aby mi dal príležitosť konať pokánie a trest až vtedy, aby uskutočnil, ak by som sa neskôr vrátil ku knihám pohanov. Bol som vtedy v takej hroznej núdzi, že by som bol sľúbil ešte mnoho viac a tak som urobil prísahu na meno sudcu a povedal som: Pane, keby som ešte niekedy mal svetské knihy vlastniť, alebo čítať, pokladaj to za zradu. Na základe tejto prísahy som bol oslobodený a vrátil som sa na zem. K údivu všetkých som otvoril oči, ktoré sa topili v slzách, že samotní skeptici nemohli pochybovať o mojej bolesti. To nebola nejaká nočná mora, žiadny z tých prázdnych slov, ktoré nás často balamútia. Volám k tomu za svedka súdnu stolicu, pred ktorou som ležal na zemi a rozsudok, ktorý má striasol - kiež by som už nikdy také vypočúvanie nezažil! Moje plecia boli opuchnuté a ešte pri prebudení som cítil rany. Od tej doby som božie knihy čítal s takou horlivosťou, s akou som tie pozemské knihy nikdy nečítal". /Ep. 22, 30/.

Toto sú najslávnejšie stránky, aké Hieronym kedy napísal. Literárna forma snov, ktorá bola vtedy medzi rétorami tak obľúbená, vzbudzuje otázku, nakoľko táto správa podáva skutočnú skúsenosť. Hieronym sám pripísal snu trikrát určitý význam. V chorobe ho musel prežiť ako nejaký strašný obraz vyvolaný horúčkou, alebo nanajvýš ako spásonosnú výzvu. Keď o desať rokov neskoršie rozprával o tejto príhode mladej Eustochii, dcére Pavly, zmenil horúčkovitú fantáziu na videnie. A veľmi, veľmi neskoršie, keď ako starý muž bol zosmiešnený od Rufína, ne-

videl v tom viac, než nejaký sen, ktorý sa nemá tak vážne brať.

Skutočný priebeh toho všetkého sa môže ľahko zrekonštruovať. Hieronym v horúčke sám o sebe stále hovoril a vzdychal. Tí, ktorí sa o neho v chorobe starali, to všetko počuli a keď sa prebudil, mu to rozprávali. Nie je to nič neobyčajné, že pri tomto prebudení bol ako zbitý a mal pocit, že má opuchnuté plecia i chrbát. Takže si to predstavoval, že ho zhodili na zem a bili. Úplne normálne sú aj tie strašné obrazy a v tom delíriu počuté slová. Čo sa týka samotného zmyslu toho sna, tak nie je potrebná žiadna psychoanalytická metóda a žiadne lekárske alebo psychologické vedomosti, aby sme v týchto imaginárnych scénach spoznali nevedomený výplod Hieronymových výčitiek svedomia. Mladý človek, ktorý práve chcel a to celou energiou svojej mysle stať sa neverným svojmu mníšskemu povolaniu pre svoje literárne sklony, trápil sa v duševnom konflikte. Dnes by sa dalo povedať, že mal komplexy. U neho vlastne išlo o voľbu medzi Cicerónom a bibliou. Zapísať sa bezvýhradne latinskej literatúre bolo by pre neho znamenalo zrieknuť sa života askézy. Tieto horúčkovité fantázie mu odhalili tajný rozpor jeho mladosti. Jeho podvedomie, vyvolané šokom choroby, bleskurýchle preniklo na povrch.

Ale za čias Hieronyma, nikto nepozeral takto na tieto veci. Choromyselnosť a hovorenie bez zmyslu, boli pokladané za znak premoženia démonickou alebo nadprirodzenou silou. Keď Hieronym počul, čo si v horúčke mrmlal, a keď sa do počul, že táto choroba skosila Innocencia a Hylása, cítil sa, akoby sa bol vrátil z ríše mŕtvych. Keď obrazy jeho horúčkovitého sna ním tak silno otriasli, sotva mohol pochybovať o tom, že stál pred najvyšším sudcom.

Roky plynuli. Iné sny, iné, krajšie obrazy, iné boje, zatlačili spomienku na túto krízu. Až kým jedného dňa nenapísal Eustochii. Tu o päť prežil všetko, čo bol pocítil ako uzdravený v Antiochii a ďaleko súč od toho, že by bol oslaboval nadprirodzený základ svojho sna, chápaj ešte hlbšie, ako táto kríza onej choroby bola pre neho prorockým znamením a určila jeho život. Skutočne sa zriekol Ciceróna kvôli biblii, kvôli vulgárnej barbarskej reči, ktorú používali prekladatelia predošlých prekladov starého zákona sa zriekol majstra latinskej výrečnosti. Dokonca išiel ešte ďalej a naučil sa hebrejsky. Keď vždy znova čítal videnia prorokov a svätého Pavla, už vôbec nepochyboval, že sa mu dostalo podobnej milosti. A konečne, mystické videnie, alebo sen, čo už teraz na tom záležalo? Prúdom retoriky nesený vychutnával dramatický účinok, ktorý by mohla mať skvele napísaná stránka na mladé dievča - a na rímske publikum, lebo aj jemu bol ten list myslený. Istotne rozprával skutočne prežitú udalosť. Ale prečo by ju nemohol trochu okrášliť spôsobmi rétoriky?

Prešlo sedemnást rokov. Hieronym vyučoval v Betleheme skupinu chlapcov. Vysvetľoval im Ciceróna. Jeho úhlavný nepriateľ Rufín o tom vie. Prišlo mu na myseľ odkiaľsi vytiahnuť ten starý list a začína biť. Hovorí o pohoršení, o krivej prísaha.

Hieronym je v prvom okamihu celkom zmätený. Potom odpovedá: "Keď ma Rufín obviňuje na základe nejakého sna, nech si vypočuje náuku prorokov: nemá sa celkom spoliehať na sny. Vo sne spáchané cudzložstvo, privádza zrovna tak málo do pekla, ako vo sne podstupená mučenícka smrť nás neprivedie do neba. Ako často sa mi snívalo, že som mŕtvy a že ma pochovali! Ako často som myslel, že lietam vo vzduchu ponad zem a more, ponad hory a doly..." /Apol.adv.Ruf.I,30/. V tomto prípade Hieronym pohrdavo pokladá povestné nadšenie svojej mladosti za nejaký sen starej baby.

Prevda bola medzi týmito dvoma vysvetleniami. "Sen" nebol ani videním, ani prázdny zdaním, ale obrazom vytvoreným v horúčke, ktorý odhaloval vnútorný boj, ktorý Hieronyma drásal bez toho, že by si to uvedomoval: že sa totiž musel rozhodovať medzi dvoma povolaniami, ktoré ho určovali byť rečníkom, alebo vykladačom svätého Písma.

Že Hieronymyho 27 ročný sa musel prebijať týmto problémom, nedokazuje vôbec, že všetci kresťania jeho doby /nespomínajúc náš dnešný čas/, sa museli rozhodovať medzi Cicerónom a bibliou /alebo sa musia rozhodovať/. Hieronym sám, aj keď si už zvolil bibliu, sa vrátil k Vergiliovi. Jeho veľkosť bude pozostávať v tom, že znova nájde Ciceróna, potom, čo bol pripravený ho stratiť. A jedného dna objaví aj v biblii také krásy, práve tak dokonalé, aké sú vo Vergiliovi a Cicerónovi; spozná, že krásy, ktoré v Antiochii považoval za celkom pohanské a ktoré nadchýnali jeho srdce, od Boha kresťanov včlenené do ľudského srdca, mohli byť skryté aj v dielach veľkých pohanských autorov.

Neskoršie sa bude Hieronym len smiať nad snom svojej mladosti - a pritom snáď zabudne, že na jar roku 374, nebol ešte tak ďaleko. Musel sa najprv prebiť tvrdou školou púšte a nasilu roztrhať tie jemné putá, ktoré ho držali v moci v intelektuálnom nadšení už od Antiochie.

11. ROZHODNUTIE

Hieronym potreboval celý jeden rok, kým sa konečne rozhodol. Najhlbším dôvodom jeho váhania bolo iste aj to, že uzdravovanie dlho trvalo. Potom prišla zima roku 374/375. Hieronym sa v dome Evagria dal na štúdium bibliie; dal prednosť zvlášť prorokovi Abdiášovi.

Kniha Abdiáš je najkratšia zo všetkých prorockých kníh Starého zákona. Pozostáva len z jednej jedinej kapitoly, z proroctva proti Edomčanom. Tieto zlorečenia s ich mocným pátosom urobili na Hieronyma veľký dojem. Tu čítal:

Pre násilie na tvojom bratovi Jakubovi
pokryje ťa hanba a zahynieš naveky...
Ale nepas oči v den brata svojho,
v den nešťastia jeho,
neteš sa nad synmi Júdu
v den ich skazy
a neroztváraš si ústa
v den úzkosti!

A kým pomaly opäť prichádzal k sile, cítil, že cez tieto vášnivé hrozby proroka hovoril hlas Boží bezprostredne k nemu samému. Edomčania boli jeho pozemská rodina a putá, ktoré ho ešte stále púťali k svetu. Synovia Júdu však zanemali, tak sa mu aspoň zdalo, mníchov v púšti.

Tento spôsob čítať bibliu a pritom všetko vzťahovať na seba, sa stal v cirkvi už skoro tradíciou. Verilo sa, že biblia sa na každého jednotlivca osobne obracia, ako posolstvo, ktorého skrytý zmysel sa musí vždy rozlúštiť.

Neskoršie Hieronym veľmi kriticky posudzoval svoju prvú exegetickú prácu. V Pammachiovi venovanom predhovore k svojmu konečnému komentáru k Abdiášovi nachádzame toto zaujímavé miesto:
"Keď som bol dieťa, hovoril som ako dieťa, zmysľal som ako dieťa, usudzoval som ako dieťa. Keď som sa však stal mužom, zanechal som detské spôsoby. Keď apoštol mohol robiť pokroky a predošlé zabúdajúc, usiloval sa o niečo vznešenejšie... o koľko viac ja, ktorý som ešte nedosiahol mužný vek a mieru Krista, si zasluhujem ospravedlnenie, že totiž v mojej mladosti, hnaný súc láskou k Pánu Bohu, som vykladal proroka Abdiáša alegoricky, zatiaľ čo som nerozumel jeho historický zmysel... Dúfal som, že môj spis zostane pochovaný v mojich zásuvkách. Dokonca som ho chcel spáliť, tento ľahkomyselný pokus práve len tak sa prebúdzajúceho ducha. Ale, pozri, jedného dna mi priniesol jeden dobrosrdečný mladý muž, práve v tom veku, v ktorom som to dielko bol napísal, z Itálie, jeho odpis a nadmieru ho vychvaloval. Ja som bol veľmi udivený, pričom som v tichosti premýšľal, že predsa žiadna kniha nie je

tak zlá, aby nenašla nejakého vážneho čitateľa. ~~Čím viac to chválil, tým viac som sa sčernala.~~ Vydržoval môj mystický názor až do neba, ja som však sklonil hlavu a nedokázal som priznať svoju hanbu".

Kým ešte pokračuje v zdôrazňovaní rokov mladosti z Antiochie, hovorí dojímavým tónom:

"Milý Pammachius, bol to čas príjemnejší, ako svetlo. Mali sme školu rétorov za sebou a venovali sme sa rôznorodým štúdiám; bol to čas, v ktorom drahý Heliodor a ja sme sa rozhodli žiť spoločne v púšti Chalkis v Sýrii. Onen spis čiste súkromného charakteru teda prenikol do verejnosti... Hoci som už odvtedy nemohol urobiť žiadne pokroky, predsa som si hlboko vstúpil do mysle vetu Sokrata: Viem, že nič neviem... Aj tvoj oblúbený autor Cicero hovorí, že totiž vo svojej mladosti nechal vyjsť nedokončené, nedostatočné diela. Keď to on mohol povedať o svojich knihách Herenniovi alebo O rečníkovi /ktoré sú v mojich očiach úplne dokonalé/, keď ich neskoršie porovnával so svojimi majstrovskými dielami o koľko viac som oprávnený ja, rozlišovať medzi cvičeniami mladického ducha a medzi prácami zrelého muža... z čoho je jasné, že každé životné obdobie má určitú relatívnu dokonalosť". /Comm.in Abd.Prol. /PL XXV/.

Heliodor, s ktorým Hieronym "v onom čase príjemnejšom ako svetlo", tu v Antiochii zanietený posledným zápalom mladosti, chcel ísť spoločne na púšť Chalkis, bol jeho starým priateľom zo štúdií z Ríma. Veľmi sa mu páčil. Keď sa ja Heliodor rozhodol ísť na Východ a tam sa stať mníchom, pricestoval do Jeruzalema. Tu, ako Hieronym v Antiochii ochorel. Knaz Florentinus sa o neho staral, ktorému Hieronym potom napísal ďakovný list. Teraz prišiel do Antiochie a po namáhavej ceste si odpočinul vo vile Evagria. Prinášal správu, ktorá Hieronyma radostne vzrušila. Rufín z Aquileje bol práve tiež na Východe. Hneď na mieste začal písať: "Boh dáva viac, ako sa od neho prosí... Spoznal som to práve z učenia svätých kníh, ale teraz som to osobne skúsil, najmilší Rufín. Bola to, myslím, veľká opovážlivosť jeden druhému predstierať svoju prítomnosť. A teraz počúvam, že ty sám prenikáš do tajomstiev Egypta, spoznávaš chorých mníchov a vyhľadávaš na všetkých miestach, kde sa zdržiava nebeská rodina. Ó, keby ma teraz Pán Ježiš Kristus nečakane ku tebe preniesol, ako Filipa k Eunuchovi a Habakuka k Danielovi! Ako by som ťa vrúčne objal, a ako by som rád vybozkával vrúcnyimi bozkami tie ústa, ktoré so mnou hovorili o lži a pravde! Ale to si nezasluhujem a moje úbohé telo, veľmi skleslé, i keď sa mu vlastne dobre darí, je vyčerpané stále sa opakujúcou chorobou. A tak ti teraz posielam tento list, aby sa s tebou stretol miesto mňa. Kiež by ťa tento list spútal putom lásky a priviedol ku mne."

Hieronym si teda veľmi túžobne prijal, aby ho Rufín v Antiochii navštívil. Písal svojmu priateľovi, že za tú prvú správu o ňom, ďakuje Heliodorovi:

"Ako veľmi som túžil, aby to bola pravda, hoci som to nemohol pokladať za pravdu. Tým viac, že Heliodor to vedel len z počutia. Prišlo to tak úplne neočakávanie, že tie slová sa nezdaľi vieryhodné, Inokedy bol môj váhavý duch v takej neistej túžbe viac ochotný tú správu uveriť, lebo jej pôvodca bol bezprostredne známy a síce bol to jeden mních z Alexandrie, ktorého zbožná túžba ľudu, poslala k Egyptským vyznavačom - ktorí sú srdcom mučeníkmi. Ale aj teraz, priznávam to, bol som neistý. Keďže tamten nepoznal ani tvoje meno, ani tvoju vlasť, mala pre mňa táto správa len takú závažnosť, že povedal, čo mu niekto druhý povedal. Konečne sa vynorila pravda s celou svojou mocou. Rufín je v Nutrii, je u slávneho Makária, tak to potvrdili mnohí cestovatelia. Tu som bol chorý".

Bol by tak rád znova uvidel svojho priateľa. Ale choroba, alebo v každom prípade zotavovanie, mu to nedovolilo. Referuje Rufínovi o svojich "blúdeniach... cez Trákiu, Pontus, Bithýniu, cez celú Galáciu a Kapadóciu. Hrozná horúčava kilikijskej krajiny ma úplne vyčerpala. Sýria bola pre mňa, ako bezpečný prístav pre stroškotanca." Potom vysvetľuje, že Innocencius a Hylas zomreli a že Bonózus sa stal mníchom:

"Tento mladý človek, ktorý bol s nami vyškolený vo vedách, ktoré si svet vží, veľmi zámožný, veľmi vážený v kruhu svojich priateľov, nedbajúc ani na svoju matku, ani na svoje sestry, ani na svojho milovaného brata, usadí sa na jednom ostrove, ktorý je obkolesený hučiacim morom a je nebezpečný lodiam, so strmými úskaliami, s holými skalami, v hrôzostrašnej samote, ako nový usačlík raja... jeho údy sú znetvorené hrubou vrecovinou, avšak v tejto vrecovine bude istejšie privedený v ústrety Kristovi, prichádzajúcemu v oblakoch. Okolo celého ostrova buráca divé more... na zemi nerastie ani stebielko trávy a žiaden zelený háj mu neposkytne tien. Strmé skaly sú akoby stenami hrôzostrašného žalára. On však... načúva hlas Boží, keď číta sväté knihy, alebo hovorí s Bohom, keď volá k Pánovi. Možno má, ako Ján, na ostrove videnia..."

A Hieronym necháva ožiť spomienku na spoločné detstvo: "Veď sme spolu vyrástli a to od útleho detstva až po rozkvet mladosti. Boli sme pestovaní na rukách tej istej vychovávateľky. Po štúdiách v Ríme sme žili na polobarbarských brehoch Rýna pri jednom stole a v jednom priestreší. Ale takmer sa zdá, že pomaly toto vrúcne priateľstvo ustupuje pred tým priateľstvom, ktoré pociťuje k Rufínovi. A svoj nadšený list uzaviera slovami: "Láska sa nedá kúpiť. Priateľstvo, ktoré by mohlo prestať, nebolo nikdy opravdivým priateľstvom." /Ep.3,6/

Bol by Hieronym napísal tieto patetické riadky, keby bol mohol vidieť do budúcnosti? Pravdepodobne i vtedy by ich bol napísal...

Len čo list adresovaný Rufínovi poslal Florentinovi, znova naliehal na Heliodora, aby s ním predsa išiel do púšte. Tie výrečné líčenia, ktoré svojmu priateľovi o onom raji v samote púšte podal, Heliodora prekvapili. Táto celá záplava slov sa mu zdala trochu neskutočná. So zármutkom mysliel na svojich rodičov v Altine, na jednu zo svojich sestier, ktorá bola ovdovela; cítil sa zodpovedným za výchovu svojho ešte maloletého synovca Nepociána. Mysliel na svoju pestúňku, na svoje hospodárstvo a na svoj dom. Čím viac mu Hieronym zanietnými slovami líčil boj, ktorý sa tam na púšti vedie proti diablu, tým menej sa Heliodor cítil tiahnutý k tomuto zvláštnemu životu.

Konečne sa rozhodol vrátiť sa do Itálie. K tomu sa naskytla práve veľmi dobrá príležitosť, keď Evagrius znova išiel na Západ. Heliodor nechcel Hieronymovi prekážať - nech si to teda skúsi s tým mníšskym životom. Ale nech ide sám. Potom by napísal svojmu priateľovi a neskôršie by sa uvidelo.

Prišiel deň, keď sa Hieronym dozvedel, že Heliodor v Altine sa stal najskôr knazom a potom biskupom. Ale on sa na neho za to nenahneval, ale prijal to priateľsky. Zostal vzdialeným priateľom tohto mníšskeho aspiranta, ktorý opäť išiel domov, aby nastúpil skvelú cirkevnú životnú dráhu.

Avšak keď Heliodor bol preč, Hieronym, ktorý bol teraz v Antiochii celkom sám, rozlúčil sa s vilou v Maronii, kde prežil tak šťastné dni a dal sa na cestu na juh, smerom z Chalkis na Bellum. Myslel si, že navždy opustil celý svet a Západ.

I. SVÄTÝ METOD AKO DUCHOVNÝ PASTIER

Slováci a Slovenky, synovia a dcéry katolíckej Cirkvi!

Je práve 1100 rokov, ako 6. apríla 885 na Kvetnú nedeľu zomrel slávny slovenský vierozvest Svätý Metod, arcibiskup panónsky a veľkomoravský. Najlepšie ohodnotili tohto svätca pádnymi a príhodnými titulmi pápeži, rímski biskupi. Ján VIII. ho roku 881 nazýva "horlivým pestovateľom pravej viery". Lev XIII. roku 1880 ho volá mužom, ktorý popri svojom bratovi Cyrilovi konal "apostolský úrad medzi slovanskými národmi". Ján Pavol II. oboch bratov nazýva popri svätom Benediktovi "spolupatrónmi Európy". Apoštolovia a ich nástupci majú vlastne účasť na pastierskom, učiteľskom a knazskom úrade Ježiša Krista, Duchom Svätým pomazaného za Kráľa, Proroka a Knaza. A tak v tomto trídnu porozjímajme, ako sa Svätý Metod zhostil týchto troch dôležitých úloh, ktoré mu Božia Prozreteľnosť uložila. Pozrime sa teda najprv na jeho činnosť duchovného pastiera.

Svätý Metod mal od mladosti nadanie a vzdelanie, ktoré ho akoby predurčovalo k tomuto vysokému pastierskemu úradu. Už jeho otec Lev, mal v Solúne hodnosť drungaria s istou vojenskou a administratívnou právomocou. Metod si nadobudol v Carihrade právnické vzdelanie pri podpore ujčeka Teoktista, ktorý bol logotétom, čiže kancelárom cisára Michala III. Cisár vymenoval Metoda za správcu slovanskej provincie na rieke Strumone a životopisec Metodov poznamenáva k tomu, že cisár "ako by bol predvídal, že ho pošle neskôr za učiteľa a prvého arcibiskupa Slovanov, aby sa naučil všetkým obyčajom slovanským a pomaly im privykol".

A keď neskôr Metod vstúpil do kláštora na hore Olympe, neďaleko Carihradu, stal sa igumenom v kláštore Sv. Polychrona. Už vtedy mu ponúkali arcibiskupstvo, ale on neprijal. Tento kláštor mal pri formácii sv. Metoda podobnú úlohu, ako neskôr kláštor obrodného hnutia v Cluny pre pápeža Gregora VII. a iných zástancov sv. Cirkvi. Tam sa zocelovala ich duchovná sila, potrebná pre budúce zápasy so svetom.

Svoj pobyt v kláštore prerušil načas, keď sa zúčastnil s bratom Konštantínom-Filozofom na výprave k Chazarom, kde robil výborné služby bratovi, ktorý bol vedúcim výpravy. Metod mal nielen zmysel rozkazovať mníchom ako igumen, ale aj poslúchať svojho mladšieho brata, "slúžiť mu ako sluha a podrobovať sa mu". U dobrého predstaveného musí byť totiž veľmi vyvinutý zmysel pre poriadok a disciplínu. Ale aj to vidíme, že človek už od svojej mladosti má určité charizmy Ducha Svätého, ktorých by si mali najmä vychovávateľa všimnúť a ich u svojich zverencov rozumne rozvíjať.

Konečne nastal čas, aby sa venoval pastoračnej práci u Slovanov Veľkomoravskej ríše. To bola jeho hlavná životná úloha, ktorú mu priidelil Pán, a v ktorej hrdinsky vytrval 22 rokov, až do konca svojho života. Tieto roky sú aj najsvetlejšou stránkou našich slovenských dejín. Preto sledujeme s úctou, pozornosťou a s povďačnou láskou jednotlivé úseky pastoračnej činnosti Svätého Metoda u našich predkov.

O prvom úseku, ktorý trval štyridsať mesiacov, hovorí obrazne sv. Cyril svojmu bratovi Metodovi: "Boli sme oba záprahom, čo ťahal jednu brázdou". Iniciatíva k tejto činnosti vyšla od slovanského kniežata Rastislava, ktorý sa chcel vymaniť od prílišnej závislosti od Nemcov nielen v politických veciach, ale aj v náboženských, cirkevných štruktúrach. Preto vyslal posolstvo cisárovi Michalovi do Carihradu, keďže rímsky pápež sv. Mikuláš I. mu vtedy v tejto veci nemohol pomôcť: "Náš ľud pohanstvo odvrhol a kresťanského zákona sa drží a prišli k nám mnohí kresťanskí učители z Vlách, Grécka a z Nemiec a učia nás rozlične, ale My Slovania, prostý ľud, nemáme učiteľa takého, čo by nám v našej

reči vysvetlili pravú kresťanskú vieru. To poslali nám, dobrý vladáru, biskupa a učiteľa takého, ktorý by nás naučil pravdu, vysvetlil jej zmysel a upravil nám nohy ku všetkej spravodlivosti". "Či počuješ, Filozof, túto reč?" riekol cisár Konštantínovi, "Okrem teba toto iný nemôže vykonať. Nuž vezmi mnohé dary, pojmí svojho brata igumena Metoda a choď". Aká tam mohla byť ich činnosť, dajme slovo nášmu veľkému básnikovi Jánovi Hollému:

Jak dobrozbehli premilej vo slovenčine bratia
Konštantín a Metod na danú Pastislava prosbu
z nádherného ku nim poslaní Carihradu prišli.
Jak vďačnou prijatí od všetch boli v meste radostou...
Bez bavenia chytrá v okolitých mesta pomedziach
roznáša sa povest, že noví z Carihradu zvesti
prišli učiť národ, že Božie vo chráme slovenskou
služby rečou konajú a nebeské zákony hlásia...
Tak sa ochotne sypú: prední Belohorci sa zídu,
Povzbudení zídu sa moravskej susedi rieky.
Tiež, čo Dunaj, čo i Váh, čo samu aj vodami hučiacu
Nitra pijú, veľké ba samé až zástupy Kronicov
po hromadách sa valia a devínske hradby obklúčia
dychtiaci učenia a dané slyšať od Boha náuky...
Najvyššiemu pritom nad hviezdami Pánovi slušné
vďaky činia, že takých im dobrozvestcov odoslal
a v reči obvyklej veľké svoje dal divy poznať.

Po štyridsiatich mesiacoch plodnej činnosti odchádzajú svätí bratia do Ríma. Cestou stavili sa u Pribinovho syna Kocela, ktorý ich uvítal s veľkým porozumením. On mal síce na svojom Blatnohrade arciknaza Richbalda, ktorého mu poslal salcburský arcibiskup, ale túžil tiež po osamostatnení tak po stránke politickej, ako aj náboženskej. Pre prvý ideál prikláňal sa k Rastislavovi. Pre osamostatnenie náboženské bola tu tiež stará, síce otrávená, ale teraz uskutočniteľná štruktúra. Bolo to metropolitné sídlo Sirmium, terajšia Mitrovica, ktoré bolo duchovným strediskom celého Illytiku, až do roku 582, kým ho Avari nezničili. Pápeži ho teraz chceli obnoviť. Vtedy patrilo pod Kocelovo kniežatstvo, a tak tento Pribinov syn čakal vhodnú príležitosť, aby znovuzrodenie sirmijského arcibiskupstva sa mohlo pomocou rímskeho stolca obnoviť.

Po smrti svätého Cyrila, 14. februára 869, starosť o náboženský život u podunajských Slovanov, pripadla svätému Metodovi. Keď Hadrián II. bulou sláva na výsostiach Bohu, schválil sloviensky bohoslužobný jazyk, Kocel si žiadal, aby Metod sa stal sirmijským arcibiskupom, a tým by bolo obnovené starodávne panonské arcibiskupstvo. Súčasne Slovieni Veľkomoravskej ríše, vyhnaní nemeckých knazov a žiadali Hadriána II. "Pretože prvej naši otcovia od Svätého Petra prijali krst, daj nám Metoda za arcibiskupa a učiteľa". Táto veta nás núti zamyslieť sa nad počiatkami kresťanstva na Slovensku. Hadrián II. vyhovel obom žiadostiam. Metodovi dal titul sirmijského biskupa a vyslal ho ako pápežského legáta k Slovienom Veľkomoravskej ríše.

Zatiaľ Svätopluk vydal Rastislava Nemcom, ktorí ho oslepili a posadili do kláštorného väzenia. Keď sa Metod vrátil na Veľkú Moravu, začal u Svätopluka účinkovať. Nemeckí biskupi na synode pred kráľom Ľudovítom vytykali: "V našej oblasti ucíš!" Metod im odpovedal: "Keby som vedel, že je vaša, chodil bych mimo, ale je svätého Petra. A naozaj, ak vy pre revnivosť a lakomstvo prešľapujete dávne hranice v protive s kánonmi a zabráňujete ustanovenia Božie, varujte sa, žeby ste si chcejúc prebiť horu železnú kosteným temenom, nevyliali svoje mozgy". Potom ho tri roky väznili vo švábskom Elblangene.

Proti takémuto zachádzaniu s arcibiskupom zo strany spolubratov, prísne zakročil pápež Ján VIII. O veci ho informoval istý mních, ktorého Lazar, ktorého neskôr za to popravili. Ján VIII. na jar roku 873 poslal biskupa Pavla z Ankony, aby zakročil v prospech väzneného Metoda. Kráľovi Ľudovítovi mal pápežský legát povedať: "Sám vieš, ó preslávny kráľ, že panónska diecéza je podriadená Apoštolskému stolcu, aj keď ju vojnová pohroma dočasne od neho odtrhla a meč nepriateľa načas odnal. Avšak po obnovení pokoja, mali sa biskupstvom vrátiť aj práva, ktoré s odňatým pokojom, teraz už prinavráteným, ukrutná zúrivosť jednotlivým biskupstvom odnala... Veď nielen v Itálii, ale aj na území celého Illyrika, Apoštolský stolec oddávna vykonával vysviacky, vydával ustanovenia a úpravy, ako to dokazujú niektoré synodálne registry a zápisnice, ako i početné pamiatky samých biskupstiev, tam založených. Keďže však Apoštolský stolec pre akési napäté pomery v dôsledku nepriateľských útokov už dávno tam podľa zvyku nevyslal biskupa, tí, čo nie sú s tým oboznámení, prichádzajú do pochybnosti." Nemeckým biskupom ohľadom Metoda píše ostrejšie: "Ja som práve za to, aby on, ktorý tri roky znášal násilie, znova prevzal svoj stolec". Adalvínovi, salcburskému arcibiskupovi a Hermanarichovi, pasovskému biskupovi odkazuje: "Vy ste bez kánonického rozsudku odsúdili biskupa vyslaného Apoštolským stolcom, väznili ho v žalári a trápili zauškováním, ba napripustili k bohoslužbám a tri roky ho odháňali od biskupského stolca. Hoci sa tento po tri roky prostredníctvom početných poslov a listov obracal na Apoštolský stolec, neráčili ste sa ustanoviť pred súd, ktorému ste sa v skutočnosti vždy hľadeli vyhýbať". A potom každého biskupa zvlášť karhá. Salcburskému arcibiskupovi Adalvínovi prikazuje: "Nečuduj sa, že sme nariadili, aby náš brat Metod tvojim pričinením znova zaujal svoj stolec, lebo zaiste sa patrí, aby si ty, ktorý si bol pôvodcom jeho zosadenia, dal podnet k tomu, aby znovu prevzal zverený mu úrad". Ostrejšie píše pasovskému biskupovi Hermanarichovi, ktorý najviac zúril proti Metodovi: "Na oplakanie tvojich neprávostí, stačila by myslíme, iba studnica slz, ako hovorí prorok Jeremiáš. Veď ktoréhože, nehovoriac biskupa, ktoréhože svetského človeka, ba dokonca ukrutnosť a zverskú surovosť tyrana neprekročila, neprekonala tvoja trúfalosť, keď si brata a nášho spolubiskupa Metoda v žalári väznil a pod holým nebom v najtuhšej zime a za hrozných dažďov dlhý čas trýznil a pozbavil správy biskupstva jemu zvereného, ba vo svojej nepríčetnosti si zašiel tak daleko, že by si ho privlečeného pred biskupský zbor, bol zašľahol jazdeckým bičom, keby ti v tom neboli iní zabránili... Ó, biskup, tak veľmi ubližujúci biskupovi a k tomu ešte Apoštolským stolcom vysvätenému a legátovi osobitne vyslanému!... Z moci všemohúceho Boha a z moci blažených apoštolských kniežat Petra a Pavla, ako aj z moci našej nepatrnosti, zbavujeme ťa zatial účastenstva pri sviatostiach Kristových i medzi tvojimi spoluknazmi. A ak neprídeš s prítomným ctihodným biskupom Pavlom alebo s presvätým bratom našim Metodom do Ríma, aby si bol s ním vypočutý, neminie ťa spravodlivý trest." Prísne slová Jána VIII. zasiahli ešte aj frizinského biskupa Anona: "Tvoja opovážlivosť a svojvôľa, presahuje nielen oblaky, ale i samotné nebesá... Voči tvojmu spolubratovi arcibiskupovi Metodovi, vyslanému ako legátovi Apoštolského stolca k pohonom, postupoval si skôr tyransky, ako podľa kánonov... na potupu Apoštolského stolca... nedovolil si, aby bol pripustený pred súd samého svätého Stolca, keď si to on žiadal... lež so svojimi stúpenkami a druhmi si nad ním vyniesol akýsi rozsudok a zbaviac ho vykonávania bohoslužieb uvrhol si ho do žalára. Okrem toho... o uväznení a prenasledovaní tohto brata a spolubiskupa, ba ešte aj nášho legáta... nielenže si ako verný syn vôbec nič neoznámil, lež v Ríme, keď sa naši o nom u teba dopytovali, falošne si poprel, že ho poznáš, hoci sám si bol osnovateľom i podnecovateľom, ba aj pôvodcom všetkých trápení, ktoré mu vaši spôso-

oili. Ak by sa postavenie tohto ctihodného biskupa nebolo natoľko zlepšilo, žeby sám mohol kvôli Bohu zabudnúť na každú svoju krivdu, bezodkladne sa ponáhľaj do Ríma podať o tom všetkom vysvetlenie. Inak po mesiaci septembri vôbec nebuš smieť prijímať Telo Pána, dovtedy, kým budeš neposlušnosťou prejavovať voči nám svoju tvrdohlavosť". Bavorskému vojvodovi Karolmanovi písal pápež, aby dovolil Metodovi v obnovenom panonskom biskupstve slobodne vykonávať povinnosti biskupa. A tak po forchheimskom sneme, roku 874, mohol svätý Metod päť rokov slobodne vykonávať svoje povinnosti panonského arcibiskupa a pápežského legáta v riši Svätopluka, ktorý nastúpil po Rastislavovi. Pri spomienke na tieto krivdy, nesmieme zahorieť nenávisťou voči nemeckému národu. Terajší nemeckí biskupi, totiž teraz s ľútosťou uznávajú, čoho sa dopustili ich predchodcovia a na mieste väznenia Metodovho, postavili ústav, kde sa pestuje priateľstvo so slovanskými národmi a ekumenizmus.

Keď sa po piatich rokoch obnovili žaloby nemeckých biskupov na Metoda, Ján VIII. si ho predvolal, presvedčil sa o jeho pravovernosti, schválil jeho počínanie a pristúpil k zriadeniu slovienskej hierarchie. V júni roku 880 Ján VIII. poslať cez Zemizizna Svätoplukovi bullu *Industriae tuae*: "Poslali sme vám spolubrata Metoda naspäť, aby znova spravoval zverenú mu božiu cirkev. Dávame vám príkaz, aby ste ho prijali ako vlastného pastiera s dôstojnou poctou a úctou a radostnou myslou, pretože podľa rozhodnutia našej apoštolskej autority sme mu privilégiám jeho arcibiskupstva potvrdili... v takom zmysle, aby sa podľa kánonickej tradície sám staral o všetky cirkevné záležitosti a vykonával ich akoby pod dohľadom Božím, veď jemu bol zverený ľud Pána a on bude vydávať účty za jeho duše. Aj toho knaza, menom Vichinga, ktorého si k nám poslal, vysvätili sme ako zvoleného biskupa svätej cirkvi nitrrianskej. Prikázali sme mu, aby svojho arcibiskupa vo všetkom poslúchal, ako to sväté kánony učia. Želáme si tiež, aby si nám tak isto so súhlasom a prezieravosťou samého arcibiskupa vo vhodnom čase poslal aj druhého schopného knaza alebo diakona, ktorého by sme tiež vysvätili za biskupa pre inú cirkev, kde by si biskupský úrad uznal za potrebný, aby spomenutý váš arcibiskup mohol potom s týmito dvoma nami vysvätenými biskupmi, podľa apoštolského ustanovenia vysväcovať pre iné miesta, v ktorých biskupi majú a môžu dôstojne žiť. Avšak knazom, diakonom alebo duchovným, ktoréhokoľvek stavu, či Slovienom alebo príslušníkom ktoréhokoľvek kmeňa, ktorí žijú na území tvojej državy, nariaďujeme, aby sa vo všetkom podriadili a poslúchali nášho spomínaného spolubrata, vášho arcibiskupa, aby bez jeho vedomia vôbec nič nekonali".

Hodnosť duchovného pastiera u Metoda dosiahla teraz vrchol a on sa jej mohol slobodne a horlivo venovať. Jeho činnosť sa týkala najmä Svätoplukovho kráľovstva: "Svätopluk mu odovzdal všetky chrámy a duchovných na všetkých hradoch. Od toho dňa veľmi začalo učenie Božie rásť a duchovní množiť sa po všetkých hradoch a pohania veriť v opravdivého Boha a od svojich bludov sa odvracať. Tým viacej aj moravská oblasť rozprestierať sa začala na všetky strany a nepriateľov bez váhania preháňať". Ale začal pôsobiť aj na Vislansko. "Pohanské knieža, silné veľmi, sídlilo na Vislách, rúhalo sa kresťanom a znepokojovalo ich. Poslal však k nemu a hovoril: Dobré ti bude, synu, pokrstiť sa zo svojej vôle vo svojej krajine, aby ťa zajatého nepokrstili v krajine cudzej." V posledných rokoch života dostal ešte od pápeža uznanie: "Brat náš Metod je svätý a pravoverný, koná apoštolské dielo a v jeho rukách sú všetky slovienske kraje". Vtedy navštívil aj cisára, ktorý ho pochválil a podržal si v Carihrade jedného knaza a diakona so slovienskymi liturgickými knihami.

Keď už mal umrieť, vymenoval svojho nástupcu: "Koho čuješ, otče a učiteľ ctihodný, aby v učiteľstve tebe nástupcom bol? I ukázal im na jedného zo známych učeníkov svojich, nazývaného Gorazdom a povedal:

"Tento je vašej zeme slobodný muž, učený dobre v latinských knihách, pravoverný. To buď vôľa Božia i vaša láska, ako i moja".

Zatiaľ Viching očiernil Metoda u pápeža Štefana V., ktorý na základe falošných Vichingových dokumentov zakázal sloviensky liturgický jazyk a po smrti Metoda aj Gorazdovi znemožnil nastúpenie do úradu a duchovnou správou Veľkomoravskej ríše poveril Vichinga. Keďže slovienske knazstvo sa Vichingovi nechcelo podrobiť, Viching si vymohol, aby Metodovi žiaci boli násilne vyhnaní. Bolo ich asi dvesto. Najviac sa ich dostalo do Bulharska, kde priviedli túto krajinu ku kultúrnemu rozkvetu. Gorazd sa uchýlil pravdepodobne k Vislanom a všetko nasvedčuje, že pôsobil v Krakove. Krakov mal totiž v rokoch 970 - 1060 arcibiskupa, hoci od roku 1000 malo Poľsko svojho arcibiskupa v Gnezdne. Gorazd mohol roku 900 ešte pôsobiť aj na Slovensku, keď Ján IX. dal na Veľkú Moravu arcibiskupa a troch biskupov.

Vyhnanie Metodových učeníkov veľmi škodilo slovenskému národu, pozbaviac ho cirkevnej hierarchie a vysokej kultúry, ale aj celej Cirkvi škodilo, lebo sa rozbilo pevné duchovné stredisko, ktoré by bolo udržalo spojenie medzi Carihradom a Rímom a nebolo by prišlo k neblahému východnému rozkolu, ktorý je od roku 1054 dodnes ranou a škvrnou na tajomnom Tele Kristovom. A keď si pomyslíme, aké nešťastia sa potom privalili na náš národ, vidíme, čo sme s Metodom a jeho učeníkmi stratili. No pri všetkých nešťastiach sa tešíme Hviezdoslavovým veršom z roku 1885:

"Boh dal tisíc rokov prežiť vo viere na skale,
i vystre budúcnosť našu, jak o nu prosíme."

II. SVÄTÝ METOD AKO UČITEĽ

Drahí veriaci, milovníci Pravdy!

Pri vyučovaní slovienskeho ľudu, svätí bratia Cyril a Metod upotrebili najoriginálnejšiu metódu zo všetkých misionárov, keď založili vynajdením abecedy slovanskú kresťanskú literatúru a zaviedli bohoslužbu v slovanskej reči. Tým dosiahli, že sloviensky národ s radosťou prijal kresťanskú vieru a národy východnej Európy našli v ich diele základnu, ktorá ich celé tisícročie pretvárala kultúrne a duchovne. Cítíme právom v ich diele silné viatie Ducha Svätého a s povďakom opakujeme za Žalmistom: "Neučinil tak nijakému národu" /Ž 147,20/. Ale aj náš najväčší slovenský básnik povďačne spieva:

"Aj svätí Cyril a Metod už idú z Carihradu..."

Nesú knihu života s sebou, nezretazia jej obsah viacej farizei:
tvoja reč bude riečišťom, nímž v duše tieť bude...

I znak spasenia nesú, golgotský kríž...

ten zasadia na vrchol Tatry...

i svietiť ti bude ztiaď, čo maják ohňom nehasnúcim...

Tak, hľa, pečoval o teba, národe, sám Otec národov:

dav zvláštnych apoštolov ti za vodcov v mladosti...

Tí naučili ťa v mluve vlastnej vzývať Hospodina."

V Rusku žila ich pamiatka v pamäti nábožných a vzdelaných mníchov. Mních Nestor asi o dvesto päťdesiat rokov za nimi prostými slovami hovorí: "Keď Slovieni žili ako pokrstení, ich kniežatá, Rastislav a Svätopluk i Kocel, poslali poslov k cisárovi Michalovi, hovoriac: Naša krajina je pokrstená a niet učiteľa, ktorý by nás napomínal a nás

poučil a preložil sväté knihy, lebo nerozumieme ani gréckemu, ani latinskému jazyku, lebo tí inakšie učia a oni tiež inakšie. Preto nechápeme obraz písma ani jeho silu. I pošlite nám učiteľov, ktorí by mohli vyložiť reč kníh a ich obsah. Keď to počul cisár Michal, zvolal aj všetkých filozofov a rozpovedal im všetky slová slovienskych kniežat. A filozofi rozriešili: V Solúne žije muž menom Lev a on má synov rozumejúcich sloviensky jazyk. Má múdrych dvoch synov. Keď to počul cisár, poslal filozofov po nich do Solúna ku Levovi hovoriac: Pošli nám skoro svojich synov Metoda a Konštantína. Toto počujúc Lev, hneď ich poslal i prišli k cisárovi a ten povedal: Hľa, poslala ku mne slovienska krajina poslov, prosiac o učiteľa, ktorý by im mohol preložiť sväté knihy, lebo si to prajú. A cisár ich uprosil a poslali ich do slovienskej krajiny k Rastislavovi, Svätoplukovi a Koceľovi. Keď títo prišli, začali zostavovať písmená abecedy po sloviensky i preložili apoštol a evanjelium. A Slovieni boli radi, keď vo svojom jazyku počuli veľkosti Božie. Potom preložili žaltár a oktoich a ostatné knihy. Niektorí však povstali, napadli ich a hovorili, že nijaký jazyk nemá mať svoje písmená okrem Židov, Grékov a Latincov podľa Pilátovho nápisu, ktorý bol napísaný na kríži Pána. Keď to rímsky pápež počul, týchto zahanbil, že nadávajú na slovienske knihy a povedal: Nech sa splnia slová Písma: Chváľte Pána všetky národy, a po druhé Všetky jazyky nech hovoria o veľkosti Božej, ako im dal odpoveď Svätý Duch. Lebo, kto haní slovienske písmo, nech je vylúčený z Cirkvi, kým sa nenapraví. Títo sú vlkmi a nie ovcami, ktoré možno poznať po ich ovoci. A chráňte sa ich, božia čeliadka, počúvajte naučenia a neodmietajte ustanovenia Cirkvi, ako vám prikázal váš učiteľ Metod".

V tomto učiteľskom úrade a pri základoch slovienskeho písomníctva, iniciatívu a vedenie mal Konštantín Filozof, čiže svätý Cyril, ale i Metod má tu svoj veľký podiel, keď v diele svojho brata pokračoval a svojou dvadsaťdva ročnou činnosťou ho do života uvádzal a dokonale doplnil. Zaiste on napísal hneď po smrti svojho brata Život svätého Cyrila. Tiež preložil traktát brata Konštantína proti Židom z gréckej reči do slovienskej. Jeho prekladateľská činnosť bolo najväčšia v jeho pokojnej starobe, ako to čítame v jeho Živote: "Potom odtrhol sa od všetkého zhonu a starosť svoju Bohu zložil, najprv však z učeníkov svojich vybral dvoch kňazov, znamenitých skoropiscov, preložil v krátkom čase všetky knihy Písma úplne, okrem kníh Makabejských z jazyka gréckeho na sloviensky za osem mesiacov, od marca mesiaca do dvadsiateho šiesteho októbra. A keď skončil, dôstojnú vďaku a chválu Bohu vzdal, čo dal takú milosť a pomoc. A keď svätú obeť tajnú s duchovenstvom odbavil, oslávil pamiatku svätého Dimitra. Lebo len Žaltár a Evanjelium s Apoštolom a vybrané služby cirkevné preložil prvej s Filozofom. Teraz však aj Nomokanon, nazývaný pravidlom zákona i knihy Otcov preložil".

Činnosť svätého Metoda, ako učiteľa Slovienov, neprebíhala pokojne a bez problémov. Bola vystavená ťažkej skúške, lebo jeho nepriatelia ho podozrievali z bludov, chceli prekaziť jeho činnosť a žalovali pápežovi, že hlása bludné učenie. 14. júna 879 Ján VIII. volá Metoda do Ríma, aby sa z toho zodpovedal: "Dozvedeli sme sa, že pri vyučovaní neodržíš sa toho, čo sa svätá Cirkev naučila od samého kniežata apoštolov a každodenne hlása, ba sám ľud privádzaš do bludu. Preto ti týmto listom nášho apoštolátu prikazujeme, aby si odložil stranou každú záležitosť a pousiloval sa hneď k nám prísť, žeby sme z tvojich úst počuli a presvedčili sa, či všetko zachovávaš a kážeš tak, ako si svätému rímskemu Stolcu ústne a písomne prisľúbil vyznaním viery, alebo nie, aby sme dôkladne preskúmali tvoje učenie. Dozvedáme sa tiež, že omše spievaš v barbarskom, čiže slovienskom jazyku, preto sme už našim listom tebe odoslaným po Pavlovi, ankonskom biskupovi, zakázali

v latinštinu odobavovať sväté omše, ale buď v latinštinom, buď v gréckom, ako velebí Spasiteľa Božia Cirkev po celom okrese zemskom rozvetvená a medzi všetkými kmenmi rozšírená. Avšak hlásacé slovo Božie, či kázeň konať medzi ľuďmi, je ti dovolené, lebo žalmista vyzýva všetky kmene, aby chválili Pána a apoštol vraví "každý jazyk aby vyznával, že Pán Ježiš je v sláve Boha Otca."

Na jar roku 880 dostavil sa Metod do Ríma spolu so Zemižizňom, s akýmsi "ministrom zahraničia" Veľkomoravskej ríše Svätopluka a výborne sa obhájil, ba presvedčil aj Jána VIII. o nezbytnosti slovienskeho bohoslužobného jazyka pri pastorácii medzi Slovienmi. A tak v júni 880 v bule *Industriae tuae*, adresovanej Svätoplukovi, pápež píše: "Vypočuli sme tohto Metoda, vášho ctihodného arcibiskupa, pred ustanovenými našimi bratmi biskupmi, či vyznáva vierovyznanie pravej viery a pri bohoslužbách spieva tak, ako to v skutočnosti svätá Cirkev rímska zachováva a ako to na šiestich svätých všeobecných synodách svätých otcovia podľa hodnovernosti evanjelia Krista; nášho Boha, vyhlásili a podali. On však verejne vyznal, že tak zachováva a spieva podľa učenia evanjelia a apoštolov, ako svätá Cirkev rímska učí, a ako svätých otcovia podali. My však po zistení, že je vo všetkých cirkevných náukách pravoverným a službách Cirkvi užitočným, poslali sme vám ho naspäť, aby znova spravoval zverenú mu Cirkev... Napokon právom schvaľujeme slovienske písmo, vynájdené nebohým Konštantínom Filozofom, ktorým nech zaznievajú chválospevy patriace Bohu, a nariaďujeme, aby sa v tomto jazyku hlásalo velebenie a skutky Krista, Pána nášho. Veď zvelebovať Pána nielen tromi, lež všetkými jazykmi pripomína nám Písmo sväté, ktoré prikazuje slovami: Chváľte Pána všetky národy a oslavujte ho všetci ľudia". Aj apoštoli naplnení Duchom svätým, hlásali veľké skutky božie všetkými jazykmi. Preto aj Pavol, trúba nebies, hlása napomínajúc: "Každý jazyk aby vyznával, že náš Pán Ježiš je v sláve Boha Otca." O týchto jazykoch nám dostatočne a zreteľne pripomína aj v prvom liste ku Korinťanom, aby sme hovoriac rôznymi jazykmi budovali božiu cirkev. Veď ani viere, ani náuke nijako neprákáža, či už omše spievať v tomže slovienskom jazyku, či čítať sväté evanjelium alebo sväté čítanie Nového alebo Starého zákona správne vyložené a vysvetľované, či prespevovať všetky iné hodinkové pobožnosti, pretože kto stvoril tri hlavné jazyky, a to hebrejský, grécky a latinský, ten aj všetky ostatné stvoril ku svojej chvále a sláve. Avšak nariaďujeme, aby sa vo všetkých kostoloch vašej krajiny čítalo evanjelium pre väčšiu slávu po latinsky a len potom preložené do slovienskeho jazyka zaznievalo do uší ľudu, nerozumejúceho latinskému slovu, ako sa to vraj v niektorých cirkvách robí. A keď sa tebe i tvojim veľmožom páči počúvať omše radšej v latinskom jazyku, prikazujeme, aby sa pre teba omšové obrady odobavovali po latinsky."

Táto bula znamená úplné víťazstvo Metoda a jeho pastoračnej metódy. Aké boli pramene učenia svätých bratcov? Bolo to učenie cirkevných Otcov. Medzi nimi zaiste hlavný zástoj mali dvaja: sv. Gregor Naziánsky a sv. Ján z Damasku. Metodov brat, sv. Cyril vedel naspamäť knihy Gregora Bohoslovca a napísal mu aj krásnu pochvalu:

"Ó, Gregor, človeče telom, naozaj však anjelu dušou!

Hočí si človek telom, ukazuješ sa byť anjelom!

Veď ústa tvoje sťa jedného zo serafov slávia Boha
a kázaním pravej viery celé ľudstvo osvecujú.

Preto aj mňa, ktorý sa odovzďavam tebe láskou a vierou,
prijmi a buď mi učiteľom a osvecovateľom!"

Tento veľký teológ zanechal štyridsaťpäť rečí, Listy duchovného vedenia knazov, básne v 17 000 veršoch. Sú to básne dogmatické, morálne, historické, náhrobné a epigramy. Zachoval sa tiež aj jeho

testament. V prípade sv. Metoda, môže prísť do úvahy sv. Ján z Damasku, ktorý je snáď najväčším teológom východu. Jeho hlavné dielo je Prameň vedomostí, obsahujúci tri časti: Dialektika, Dejiny heréz a Výklad ortodoxnej viery. Zachovali sa tiež jeho početné homílie, asketické úvahy, životopisy svätých, básnické a liturgické diela. Je to jeden z posledných predstaviteľov východnej patristiky a výborný syntetik všetkých východných Otcov.

Veľkým povzbudením pre slovienskych činiteľov v najťažších rokoch odnrodnovania, ale aj pre slovenských veriacich našej doby, sú slová encykliky Grande munus Leva XIII. z r.1880: "Preto sme zaviazaní Bohu vďakou, že je nám daná vhodná príležitosť preukázať slovanským národom toto dobro a prispieť k ich blahu s nie menšou snahou, aká sa vždy javila u našich predchodcov. Lebo to si prajeme a toho sa domáhame všetkými prostriedkami, aby slovanské národy mali čím väčší počet biskupov a knazov, ktorí by ich vyučovali, aby posilnené vo vyznávaní pravej viery a v úprimnej poslušnosti k Cirkvi Ježiša Krista, každodennými skúsenosťami vždy viac sa presvedčovali o tom, ako blahodarne a utešene pôsobí náuka Cirkvi katolíckej na život domáci i na celé štátne zriadenie. K týmto cirkevným provinciám obraciame svoju zvláštnu starostlivosť a tiež nič si neprajeme tak vrele, ako by sme mohli pečovať o ich spokojnosť a ich blaho a aby nekonečne milosrdný Boh žehnal našim zámerom a podporoval, čo je už začaté. Vzývame zatiaľ ako prostredníkov u Neho Cyrila a Metoda, učiteľov Slovanov, na nebeskú prímluvu ktorých, práve tak spoliehame, ako si prajeme, aby ich úcta bola rozšírená."

III. METOD AKO SVÄTEC A ARCIBISKUP

Milé duše, smädné po svätosti.

Svätý Metod mal obdivuhodným spôsobom účasť aj na kňazskom úrade Kristovom, lebo posväcoval seba a iných. Veď túžba po svätosti ho hnala zo Slovenskej provincie na Strumone, kde bol politickým správcom a činiteľom, na Olymp do horského monastiéra - kláštora. Tento jeho smäd po dokonalosti označuje svätý Cyril pri rozlúčke s bratom Metodom stručným, ale jadrným slovom: "Ty ľúbiš Horu." Tam by chcel najradšej Metod zutekať, aby pokračoval v sebazdokonaľovaní.

Svätosť má dve dimenzie: teologálnu a stavovskú. Prvú symbolizuje Mária, druhú Marta. Prvá obsahuje nielen božské, ale aj mravné čnosti, druhá horlivú činnosť v povolání. Obe tieto dimenzie svätosti, vidíme u Metoda v hrdinskom stupni.

Obidve tieto dimenzie pobádal na nich obidvoch, náš tiež jubilujúci básnik, Ján Hollý - lebo je dvesto rokov od jeho narodenia, keď spieval na počesť našich vierozvestcov:

"Cyrile, Metode, vlastní dva bratové,
pošli ve Solúne z rodu slávneho,
národov slovienských vy apoštolové,
učenia a vtipu veľmi veľkého.
Väčší ale svätou ste horlivosťou
a jednou každou len všemožnou čnosťou."

A hneď nás pobáda sa k nim modliť a v tejto dvojakej svätosti ich nasledovať:

"Včul' za veľké práce večne odplatení
vyprosujte nám svou prímluvou milosť,

by sme v náboženstve pravom vyvíčení nasledovať mohli vašu horlivosť a všemi čnosťami tu ozdobení tam v nebesách boli tiež oslávení." "Včul' sa tak hojných večitou tešiaci odplatou zásluh Boha proste, by sme kázanú od vás vždy dobrými skutky krásili vieru."

V predošlom rozjímaní sme videli, že svätý Metod podľa prísneho vyšetrovania pápežovho, vyznával pravú vieru. Málo čo vieme o jeho hlbokéj kontemplácii, v ktorej sa v kláštore na Olympe u Svätého Polychrona cvičil. Svätý Polychron bol pustovníkom v Sýrii a vynikal duchom hlbokéj modlitby. Metod ho iste v tom nasledoval. Prorocký duch a sila modlitby, najmä pri slávení svätej omše, predpokladajú u Metoda intímne spojenie s Bohom a stálu kontempláciu: "Keď Svätopluk bojoval s pohanmi bez najmenšieho úspechu a vyčkával, približovala sa omša svätého Petra, to jest služba, poslal k nemu a hovoril: Ak mi obeciaš, že svätý deň Petrov stráviš u mňa aj s vojakmi svojimi, verím v Boha, že ti nepriateľov skoro vydá. Čo sa aj stalo."

Životopisec Metodov, veľmi triezvo hovorí o jeho pomere k Bohu, ale môžeme usudzovať z celého vierozvestcovho chovania na hlboký vnútorný život nasledovania Krista, ktorý vyúsťuje v jeho posledné zvolanie ako u Krista: "Do tvojich rúk, Pane, dušu svoju odovzdávam."

U nábožných kresťanov popri stálom vzývaní Boha má miesto aj úcta svätých a prosba o ich príhovor. Každý zo svätcov mal v oblúbe nejakého svätého ochrancu, ktorý prinášal jeho modlitby pred trón Boží. Psychologicky je to veľmi prirodzené a svedčí práve o veľkej úcte Božej velebnosti, keď si vzývame priateľov Božích, aby sme sa priblížili k Najvyššiemu. Aj svätý Metod s bratom Cyrilom mal takého oblúbeného svätca. Bol to patrón ich rodného mesta Solúna, svätý Dimitrij, ktorého úctu aj v našom kraji šíрили. Svätili ho aj u nás podľa východného dáta 26. októbra, zatiaľ, čo na západe ho slávil 8. októbra. Dve mestá si ho ctili už od V. storočia a k obidvom má svätý Metod ten najintímnejší vzťah. V Solúne odpočíva jeho telo. Prefekt Illyrie Leontius, dal vtedy postaviť veľkú päťloďovú baziliku na jeho hrobe, preslávenom veľkými zázrakmi. Mala krásne mozaiky, ktoré boli veľmi poškodené požiarom 18. augusta 1917. Veľká bola jeho úcta tiež v hlavnom meste Illyrika Sirmiu, ktorého arcibiskupský titul mal neskôr svätý Metod a ktoré sa podľa mučeníka Dimitrija volá teraz Miťroviča /Dimitrovica/. Zachovala sa pekná skladba, ktorú u nás zostavil svätý Cyril a doplnil svätý Metod, kde vidno ich hlbokú úctu k patrónovi ich rodiska: "Keď stojíme pred svetlým trónom Božím, múdry Dimitrij, nezabúdajže teraz na nás, zvlášť pros za našu úbohosť. Keď teraz ako cudzinci ospevujeme tvoju veľkosť, svätý, obraciame zraky s pevnou nádejou na tvoje prímluvy. Uslyš nás teraz svojich biednych, slávny, buď milostivý, keďže sme sa vzdialili od teba súc ďaleko od tvojho chrámu. I horia dnes vnútri naše srdcia, túžime, svätý, v tvojom chráme pokloniť sa niekedy Bohu tvojimi modlitbami. Prečo tvoji biedni teraz ako jediní sme pozbavení tvojej krásy a slávy, múdry? Pre lásku k Stvoriteľovi chodiac po cudzích krajinách a mestách, blažený, vedieme boj na pohanenie trojrečovcov a krutých heretikov. Postaraj sa, blažený, dnes o ochranu tohto vojvodstva, veď pchrđnúcich ľstou trojrečovcov dôstojne nás chrániš, svätý, medzi barbarmi, keďže sme z tvojej otčiny, i priprav nám hneď pokojné Kristovo čestné prístrešie." S vďakou zisťujeme, že v modlitbe je spomienka a prosba o ochranu našej krajiny.

Odlúčenie od sveta a príľnutie k Bohu, nezmazalo teda prirodzené ľudské city voči vlasti a svojmu rodisku. U Metoda badáme aj vrúcne city lásky k jeho najbližším. To sa prejavilo pri smrti brata Cyrila. Metod presil Hadriána II.: "Mať nás prísahou zaviazala, aby toho z nás, ktorý prvý

pôjde na večný súd, druhý preniesol do bratského kláštora svojho a tam ho pochoval. Kázal ho teda pápež vložiť do rakvy a zabiť železnými klincami. A tak ho držal sedem dní a strojil na cestu. Apoštolskému však hovorili rímski biskupi: Keďže po mnohých krajinách pochodil a keď ho Boh priviedol sem a tu jeho dušu vzal, patrí sa, aby aj tu bol pochovaný, ako ctihodný muž. I povedal apoštolský: Pre jeho svätosť a lásku prestúpim rímsku obyčaj a pochovám ho v mojej hrobke v chráme svätého apoštola Petra. Brat jeho však hovoril: Keďže ste ma nevyslyšali a nedali ste mi ho, ak sa vám páči, nech leží v chráme svätého Klimenta, s ktorým aj sem prišiel. Kázal teda apoštolský tak učiniť." Svätý Kliment je tiež svätec, ktorého si Metod a jeho brat ctíli a jeho úctu v našom kraji rozširovali.

Človeka, ktorý je zahľadený do veľby Božej, charakterizujú ešte tri čnosti: trpezlivosť, poníženosť a nezištnosť. Pretože človek, ktorý nazerá v kontemplácii na nesmierny majestát Boží, musí byť ponížený, keď naráza na ťažkosti, nezlomí sa, ale s dôverou očakáva trpezlivo pomoc Božiu a keď sa teší z pokladov Božej lásky, nezatúži po pokladoch pozemských. A tieto tri čnosti vidíme u Svätého Metoda vo vysokom stupni.

Hoci bol starší ako jeho brat Konštantín Cyril, rád sa mu podroboval, lebo uznával jeho veľké nadanie a vysoké vzdelanie. Aj pred ostatnými ľuďmi vystupoval vládne a pokorne, hoci "bol z rodu nechudobného, ale veľmi dobrého a čestného... a vynikal aj telesným výzorom." Všetkým podobným sa stal, obraz všetkých slávnych mužov na sebe ukázal, bohabojnosť, zachovávanie príkazní, telesnú čistotu, neprestajné modlitby a svätosť, reč silnú i lahodnú, silnú oproti nepriateľom a lehodnú k tým, čo prijímali napomenutia, prísnosť a úprimnosť, milosrdenstvo, lásku, vytrvalosť a trpezlivosť; býval všetkým pre všetkých, aby všetkých získal." Jeho životopisec slovienského pôvodu poväčša píše o blahosklonnosti sv. Metoda voči našim predkom: "Za našich čias pre národ náš, o ktorý sa nikdy nikto nestaral, k dobrému dielu Boh vzbudil nášho učiteľa, blahoslaveného Metoda."

Po celú dobu svojho dvadsaťdva ročného účinkovania v našich krajoch, svätý Metod znášal všetky útrapy a príkoria s neochvejnou trpezlivosťou, ktoré hraničila s mučeníctvom tým viac, že sa mu ich dostávalo od jeho kolegov, nemeckých biskupov. V predošlom rozjímaní sme videli, ako s ním zachádzali títo biskupi. A životopisec poznamenáva: "Ale oni neušli súdu svätého Petra, lebo štyria z tých biskupov zomreli." A skutočne roku 873 zomrel salcburský arcibiskup Adalvín, v 874 pasovský biskup Hermanarich a brixenský Lantfried a roku 875 frizinský biskup Anno, ktorých Ján VIII. prísne kárhal pre brutálne zachádzanie s arcibiskupom Metodom.

Nezištnosť svätého Metoda a jeho brata svätého Konštantína Cyrila, sa ukázala u Chazarov, u Slovienov na Slovensku a v Panónii, keď za svoje práce a námahy neprijali hmotné dary, ale prepustenie otrokov: "Keď chazarský kagan odprevádzal Filozofa, dával mu mnohé dary, ale ich neprijal a hovoril: Daj mi, koľko len máš tu zajatých Grékov, to mi je viac, ako všetky dary." Pozbieral ich do dvesto a dal mu ich. I šiel naradovaný svojou cestou." A potom zase neskôr: "Kocel mu preukázal veľkú úctu a vyprevadil ho. A nevzal ani od Rastislava, ani od Kocela ani zlata, ani striebra, ani iné veci a predniesol slovo evanjelia bez pláce. Vyprosil si len deväťsto zajatcov od oboch a prepustil ich." Toto sú už spôsoby Kristových apoštolov.

A tak prichádzame k čnostiam Metoda, ako nástupcu apoštolov a účastníka pastierskej moci Kristovej, ako prvého arcibiskupa Slovanov. Jubilejný básnik si všima horlivosť oboch bratov a spieva:

"Ó apoštolskí mužovia, Cyrile,
bratre nábožný i Metode, božskou
skvúce múdrosťou pohanov horíte
Kristovi získať.
Keď našich slávny pradedov panovník
Rastislav súcich zve do krajiny majstrov

svoj cvičiť národ, ku takej Michal vés
práci odošle.

Pravdivú bludný ľud učíte vieru,
ošklivé s márnou vyhládite poctou
modly najmnožšie, ku Božej staváte
poklone chrámy.

Najpaternejšiu vo svätých majúce
zákonoch zbehlosť na jazyk Slovákom
obvyklý vnuklé preložíte zdarne
od Ducha Písma.

Nad protivníci všemi zvíťazíte
aj naďal božské dosiahnete právo
od hlavy Cirkvi.

Tu rozumne našich vyúčate predkov,
modly, kde ktoré sú, dolu zrazíte.
Mnoho k službám Božím staváte príbytkov,
slovienskou rečou v nich omše slúžite.
Čakial' sa pozatým do Čiech a Poľska
všeobecná šíri Cirkev kresťanská.
Rozmilou národ zaplesá radostou,
keď Božie divné v reči svej tajomstvá
hlásať uslycha a celý ku Kristu
rád sa obráti."

Najkrajšie svedectvo o horlivosti arcibiskupa Metoda, podal Ján VIII. v dôvernom liste, ktorý mu poslal štyri roky pred jeho smrťou, 23. marca 881: "Schvalujeme starostlivosť tvojej pastierskej horlivosti, ktorú vyvíjaš v získavaní duší verných nášmu Bohu, a tiež pozorujeme, že si horlivým pestovateľom pravej viery, veľmi sa v tom istom Pánu radujeme a neprestávame mu vzdávať nekonečné chvály a vďaky, aby ťa vo svojich prikázaniach, čoraz viac a viac nadchýnal a pre rozkvet svojej Cirkvi, milostivo vyslobodzoval zo všetkých protivienstiev. "Išlo tu o protivienstvé, ktoré mu robil nitriansky biskup Viching. A v liste pokračuje: "S Božou pomocou všetkým veriacim vstúpuj pestovanie pravej viery tak, ako obsahuje učenie evanjelia a apoštolov, aby si z výsledku svojho boja priniesol Pánu Ježišovi Kristovi bohaté ovocie a jeho milostou obdarený dosiahol primeranú odmenu. Napokon, čo sa týka iných skúšok, ktoré si rôznym spôsobom zakúsil, nehmúť sa, ba skôr podľa apoštola považuj to za úplnú radosť, lebo ak je Boh s tebou, nikto nemôže byť proti tebe. Jednako však, keď sa s Božou pomocou vrátiš, čokoľvek sa už spomínaný biskup Viching, napriek svojmu duchovnému úradu voči tebe dopustil, vypočúvanie obidvoch privedie me ku spravodlivému koncu a jeho svojvôľu neopomenieme pokarhať podľa nášho súdneho výroku."

"Brátské pokarhanie", hovorí svätý Tomáš Akvinský, "je istý druh duchovnej almužny, úkon lásky k blížnemu, lebo odstraňujeme od nášho brata zlo, ktorým je hriech." A túto čnosť vidíme tiež u sv. Metoda, ktorý vystupoval pred kráľmi a biskupmi ako Eliáš a Elizeus v zápale ohňa Ducha Svätého. Videli sme jeho smelosť pred nemeckými biskupmi. Podobne vystupoval i pred nemeckým kráľom Ľudovítom. Ani Svätoplukovi sa nelíškal, ako hovorí Lev XIII. "napomínal ho a karhal, keď na svoje povinnosti zabúdal a naposledy i interdiktom potrestal." Bulharská legenda opisuje Svätopluka ako "otroka ženských rozkoší, váľajúceho sa v bahne hnusných obcovaní", že "Svätopluk ani najmenej nedbal na Metodove slová, ba naopak, správal sa k nemu ako k nepriateľovi." Aj v tom bola príčina, že povolil neskôr vyhnúť jeho učeníkov z krajiny. Sv. Metod preložil právnu zbierku nomokánon a dbal, aby sa prísne dodržiavali jeho predpisy. Tam sa okrem iného veľmi zdôrazňovala svätosť manželstva. Potom tento arcibiskup zosta-

vil ešte kázeň Napomenutie vladárom, ktorá bola akisto povedaná pred samým Svätoplukom. Medzi iným v nej hovorí: "Povinný je každý pokrstený samého seba uchovať čistého, ako chrám Bohu svätý. A so svojou ženou uspokojiť sa, nič iného ďalšie nezmyšľať, ani na spôsob hoväda za nezmyselnými vášňami chodiť"... Nikto teda z vladárov nech srdcom nestojí ďaleko od Boha a nech sa nepokúša pre tmú nevedomosť obhajovať nejaký priestupok proti týmto napísaným ustanoveniam, alebo nejakú lenivosť, alebo telesnú žiadosť... Usilovne nech premyslí, čo sa stalo prvému kráľovi židovskému Saulovi... Preto trasúc sa a chvejúc, nech zachováva Boží zákon... Lebo riekol Boh hlasom proroka: Spravodlivosť povznáša národ, ľudia však hynú hriechami a nespravodlivosťami. A mnohé iné, čo sväté knihy hovoria, hrôzu i strach spôsobuje vladárom."

O týchto čnostiach svätého Metoda rozjímal aj pápež Pius XI. a z príležitosti 1100 ročného jubilea narodenia jeho brata Cyrila, 13. februára 1927, napísal československým a juhoslovenským biskupom: "Nech sa učí od blahoslavených týchto bratov knazstvo, nech sa učia od nich rehoľníci a Bohu zasvätené panny viesť nevinný a prečistý život a celkom ho obetovať horlivej práci na spásu duší. Nech sa učia kresťanské rodiny zachovávať a hájiť neporušiteľné zákony o nerozlučiteľnosti manželstva a o riadnom vyučovaní a vychovávaní dieťať. Konečne nech sa učia všetci veriaci ktoréhokolvek stavu, či roľníci a vidiečania, či robotníci, či reštáneri a správcovia obcí, či ľudia vzdelaní a učiteľia, či úradníci, ktorí z povinnosti pečujú o obecné blaho, nech sa učia slúžiť pravde, spravodlivosti a láske, ak chcú, aby sa obnovil pokoj Kristov medzi národmi a medzi občanmi toho istého národa, aby tak ich vlasť zo dna na deň prekvitala hmotne a duchovne."

Nakoniec prosme svätého Metoda slovami prvého jeho životopisca: "Ty však, svätá a ctihodná hlava, hľad z výšiny na nás roztúžených po tebe a svojimi modlitbami zbavuj svojich učeníkov od všelijakého nebezpečenstva,... aby sme si, keď budeme žiť tu dôstojne podľa svojho povolania, stali ako tvoje stádo po pravej strane Krista Boha nášho a prijali od neho večný život, lebo jemu patrí sláva i česť, na veky vekov. Amen."

Meditácia o temnote v náboženstve:

J E Ž I Š K R I S T U S - S V E T L O V O T M Á C H

Svetlo vo tmách svieti a tmy ho neprijali...
Pravé svetlo, ktoré osvecuje každého človeka,
prišlo na svet... a svet ho nepoznal.
Prišlo ku svojim a vlastní ho neprijali.

Jn 1, 5.9-11

Ú v o d

K nášmu životu patrí nielen skúsenosť svetla, ale takisto aj skúsenosť temnoty: tma zmyslov, tma nevedomosti, nepochopenia; temnoty utrpenia, bolesti, beznádeje, opustenosti; a na konci života striehne na nás temnota smrti. Aj v náboženskej oblasti sme sa stretli s viacerými temnými stránkami: úpadkové javy, deformácie, nedostatočné podoby. Tým najtemnejším faktom je odpadnutie od Boha, popieranie Boha, nevera - ateizmus. Jav dnes taký častý a pre nás veľmi bolestný. O tejto temnote v náboženstve chceli by sme meditovať. Je to vôbec možné? Áno, aj o temnote dá sa meditovať, ale len vo svetle Kristovom. Ježiš Kristus je Svetlo národov, no tie národy "sedia vo tmách"; dnešné národy sedia vo tmách nevery, ľahostajnosti, nezájmu o Boha. Ježiš Kristus je Svetlo práve v týchto tmách. Takto vidí Kristovo tajomstvo sv. Ján v prológu svojho Evanjelia. Večné Slovo Otcovo prichádza na svet ku svojim ako Svetlo, no tmy ho neprijali, svet ho nepoznal. Svetlo neprijaté, nepoznané, nemilované: v tom sa skrýva tajomstvo nevery, popieranie Boha, ateizmus. No i napriek tomu Svetlo svieti, je tu medzi nami ako Svetlo vo tmách.

Pane, daj nech v tvojom svetle uvidíme Svetlo, nech ho uvidíme aj v temnotách dnešnej nevery, popierania a vzbury proti Tebe.

1. Svetlo vo tmách svieti...

Pohľad na veľkosť a krásu stvorenia, na múdrosť a moc, ktorá sa v ňom zjavuje, vyvoláva v nás výkrik nadšenia: "Pane, náš Vládca, aké úžasné je tvoje meno všade na zemi..."

/Ž 8/. Zovšadiaľ nám svieti svetlo stvorenia: "Buď svetlo!"

Pohľad do ľudských dejín, do našej súčasnosti i do nášho vnútra odhaľuje nám telesnú i mravnú biedu ľudstva; pohľad, ktorý sa iba ťažko prediera temnotami utrpenia, bolesti, opustenosti, až nakoniec zastane pri nepochopiteľnej tme hriechu a smrti. Tento pohľad vyvoláva v nás výkrik úzkosti a hrôzy: "Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?" /Ž 22/. Svetlo Božieho stvorenia je akoby zavalené temnotami hriechu a smrti.

Pohľad z temnej priepasti hriechu a smrti, upretý dohora, objavuje svetlo Božieho milosrdenstva, jas Božej tváre, a to v nás vyvoláva výkrik nádeje na záchranu: "Bože, obnov nás, ukáž nám jas svojej tváre a budeme spasení" /Ž 80, 4/.

Aj do najväčších temnôt preniká Božie svetlo spásy: ono nám svieti z tváre Ježiša Krista, z tváre umučenej ľudskou tmou, ale oslávenej svetlom Božím vzkriesenia. "Boh, ktorý povedal, aby z temnôt zažiarilo svetlo, zažiaril v našich srdciach, aby poznanie Božej slávy svietilo v tvári Ježiša Krista" /2 Kor 4, 6/. Ježiš Kristus je tým zachraňujúcim Svetlom vo tmách; Svetlom, ktoré prišlo na svet a osvecuje každého človeka, nech by bol v akejkoľvek hustej tme. Práve v temnotách nášho života môžeme vyznávať zachraňujúcu vieru, že Ježiš Kristus je "Svetlo zo Svetla".

2. ...a tmy ho neprijali, svet ho nepoznal...

Deti sa večer pýtajú: "Otecko, prečo je tma? Odkiaľ prišla tma? Kde býva tma? Deťom povieme niečo o odpočívajúcom slniečku, ktoré ráno zas vstane; no pritom cítime, že to nie je celá a pravdivá odpoveď. Prečo je tma v našom srdci a v našich očiach; prečo sú temnoty rozložené medzi ľuďmi, že ne-nájdu cestu jeden k druhému; prečo sú temnoty medzi nami a Bohom? "Boh je svetlo a niet v ňom nijakej tmy" /1 Jn 1, 5/. Odkiaľ teda prichádza tma?

Všetky tmy vychádzajú zo srdca, ktoré odmieta Božie svetlo. "Tmy ho neprijali, svet ho nepoznal, vlastní ho neprijali" /Jn 1, 5n/. "Priepasťou je srdce i zmysľanie každého" /Ž 64, 7/. V hriešnom rozhodnutí srdca je prameň tmy. "Lebo znútra, totiž z ľudského srdca vychádzajú zlé myšlienky, smilstvá, krádeže, vraždy... Všetky tieto zlé vychádzajú znútra človeka a znesväcujú ho" /Mk 7, 21n/. V nočnej tme prichádza zlý človek a zasieva kúkol' medzi pšenicu /Mt 13, 24-30/. A Judáš, keď odišiel do zrady, vošiel do "tmy".

Všetci sme nejako zasiahnutí tmou utrpenia, hriechu a smrti. Rozhodujúcim činiteľom nie je však sám fakt tmy, veď i v týchto tmách svieti Svetlo. Rozhodujúcim momentom v otázke viery alebo nevery, teizmu alebo ateizmu, života alebo smrti, je voľba nášho srdca, či prijmeme Svetlo, alebo ho odmietneme, či ho poznáme alebo nepoznáme, či ho prijmeme za svoje alebo zostaneme cudzí. Tajomstvo nevery je ukryté v odmietnutí Svetla, ktoré svieti vo tmách.

3. "Tým však, čo ho prijali, dal moc stať sa dieťkami Božími"

V tomto svetle odznelo nielen slovo odmietnutia, ale ešte mocnejšie slovo prijatia. Abrahám prijal Pána /Gn 18/, Mojžiš prijal Pánov Zákon, proroci prijali Pánovo slovo. A keď prišla plnosť časov, Mária prijala Božie Svetlo: "Hľa, služobnica Pánova, nech sa mi stane podľa tvojho slova" /Lk 1, 38/. A všetci, ktorí ho prijali vierou, stali sa Božími deťmi. Pohľad na P. Máriu nám ukazuje jedinú záchranú cestu: je nou odpoveď oddanosti, ktorou prijmeme Svetlo a darujeme Svetlo. Jediné touto odpoveďou sa prekonáva hrozba nevery, pokušenie ateizmu. Kto chce veriť v Boha, milujúceho a zachraňujúceho, musí sa mu darovať, otvoriť sa jeho Svetlu, ktoré nám prichádza v Kristovi.

V Duchovných cvičeniach sv. Ignáca je nazeranie na tajomstvo Vtelenia; i toto nazeranie sa rozvíja v troch pohľadoch: pohľad do temnôt ľudskej biedy; pohľad do tajomného svetla trojičného života Božieho; pohľad do Svetla,

zostupujúceho na zem v tajomstve Vtelenia. "Vidieť osoby na zemskom povrchu... Vidieť a pozorovať tri božské Osoby na tróne Božej Velebnosti... Vidieť našu Paniu a anjela, ktorý ju pozdravuje..." A všetky pohľady sa na konci stretajú v rozhovore oddanosti, "pri čom rozmýšľam, čo mám povedať trom božským Osobám, alebo vtelenému večnému Slovu, alebo našej Matke a Panej". V tejto odpovedi oddanosti prijímame Svetlo, poznávame vo Svetle a sami sa stávame svetlom. "Kedysi ste boli tmou, teraz ste sa však stali svetlom v Pánovi." /Ef 5, 8/.

Jedinou plnou a dokonalou odpoveďou na výzvu súčasného ateizmu, na bolestný problém nevery, je odpoveď oddanej lásky a vernosti tomu Svetlu, ktoré aj dnes vieti vo tmách: Ježiš Kristus svojím Evanjeliom, svojím životom, svojou smrťou i slávou vzkriesenia je najväčším a najistejším dôkazom, že Boh je a že nás miluje. No dáva sa poznať a prijať iba oddanou láskou.

Večný Bože, v túto presvätú noc nám zažiarilo pravé svetlo, Ježiš Kristus; prosíme ťa, daj, aby sme s vierou prijali svetlo jeho pravdy, a v nebi mali blaživú účasť na jeho sláve.

/Modlitba pri polnočnej omši/

8. téma:

POPIERANIE BOHA A NÁBOŽENSTVA - PROBLÉM ATEIZMU

I. PRÍSTUP K TÉME

1. Ateizmus ako aktuálny problém

V témach o náboženstve hovorili sme o jeho pozitívnych hodnotách i o jeho problematických prejavoch. Jedným takým znepokojujúcim faktom sú viaceré rozdielne náboženstvá. V predchádzajúcej téme chceli sme objasniť vo svetle viery, aké miesto a úlohu môžu mať tieto náboženstvá v poriadku spásy. Môžu byť cestou ku Kristovi, ale potrebujú očistenie, obrátenie a povýšenie v duchu Evanjelia. Určité svetlé stránky v nich sú odleskom Kristovho svetla, ktorý je Svetlom národov.

Dnes kresťanská viera stojí pred iným, ešte radikálnejším javom v oblasti náboženstva: je ním jav ateizmu, ktorý sa rozšíril najmä v posledných dvoch storočiach. Dnešný ateizmus popiera nielen existenciu osobného Boha, ale i samotnú náboženskú človeka; popiera nielen možnosť Božieho zjavenia, ale samo náboženstvo, náboženský základ a zmysel ľudskej existencie. Určité temné stránky, ktoré sme zistili v náboženstvách, sa tu koncentrujú na radikálnu tmú popierania Boha a náboženstva.

Našu teológiu rozvíjame ako osobné stretnutie s Bohom vo viere. Pravda toto stretnutie vo viere prežívame v sú-

časnom svete, ktorý je poznačený silným odklonom od Boha, náboženskou ľahostajnosťou a výslovným popieraním Boha. Preto sa musíme zahľadieť očami viery aj na tento jav, hľadať jeho pramene a príčiny, hľadať cesty, ako prekonávať pokušenie ateizmu. Pri tejto úvahe o probléme ateizmu nechceme viesť polemiku, ale sledujeme pozitívny cieľ: aj cez tieto temnoty popierania objaviť svetlo Kristovo; iba ono ich môže preniknúť a nás zachrániť. "Svetlo vo tmách svieti..."

Cirkev už dávnejšie videla problémy, ktoré kladie šírenie sa ateizmu. Pred II. vatikánskym koncilom sa obmedzila len na jeho odúsenie. Na II. vat. koncile si uvedomila aj hĺbku a šírku tohto javu: "Mnohí naši súčasníci vôbec nechápu, alebo výslovne odmietajú dôverné životné spojenie s Bohom, takže ateizmus treba zaradiť medzi najvážnejšie javy našej doby a treba ho podrobiť dôkladnejšiemu rozboru" /GS 19/. Cirkev hľadá na tento jav s bolesťou, "pritom sa usiluje odhaliť v mysliach ateistov skryté príčiny ich popierania Boha; je si vedomá vážnosti problémov, ktoré vyvoláva ateizmus; vedená láskou k všetkým ľuďom pokladá za potrebné podrobiť tieto príčiny serióznemu a dôkladnému výskumu" /GS 21/.

O taký citlivý prístup a rozbor sa chceme pokúsiť v tejto téme. Uvedomujeme si, že je to jav veľmi komplikovaný. Otázka o popieraní Boha a náboženstva sa kladie na viacerých rovinách: na rovine vedeckej, filozofickej, sociálnej, náboženskej. Sám ateizmus nie je len filozofickým smerom, ale je to jav sociálny a historický, stáva sa ideológiou s vyhraneným spôsobom života. "Meno ateizmu sa označujú veci od seba veľmi odlišné" /GS 19/. Preto bude potrebné vyjasniť si terminológiu a presne určiť rovinu, na ktorej chceme hovoriť o ateizme.

2. Vyjasnenie termínov

Ako treba rozumieť termín "ateizmus"? Ateizmus je negatívna forma, preto sa dá vysvetliť iba z pozitívneho obsahu, ktorý popiera: popiera náuku o Bohu, "teizmus". Dôležité je, čo značí termín "teizmus" v jednotlivých oblastiach poznania.

a/ V oblasti vedy o náboženstve za teistické sa považujú tie náboženstvá, ktoré sa zakladajú na viere v jedného osobného Boha, Stvoriteľa sveta. Za ateistické sa považujú tie náboženstvá, ktoré poslednú jednotu a princíp všetkého vidia v neosobnom princípe alebo zákone. Také sú niektoré primitívne náboženstvá indiánov a afričanov, ďalej pôvodný brahmanizmus /Zákon Karman = Čin/ a budhizmus. Ako vidno, ide tu o "náboženský ateizmus", ktorý neruší nábožnosť a náboženstvo ako ľudský prejav. Medzi týmto náboženským ateizmom a teizmom, presnejšie monoteizmom, stoja ostatné typy náboženstva: panteizmus, polyteizmus, henoteizmus.

b/ V oblasti filozofie ateizmus značí popieranie existencie Boha alebo akejkoľvek poznateľnosti Boha. Označuje sa ako teoretický ateizmus. Dajú sa rozoznať tri formy teoretického ateizmu: - negatívny ateizmus, ktorý sa jednoducho nepýta na Boha. Nepopiera pozitívne Boha, ale podľa neho otázka o Bohu nemá zmysel. Sem patria niektoré prúdy pozi-

tivizmu a logického empirizmu.

- Kritický ateizmus: tak možno označiť tie prúdy vo filozofii, ktoré všetko podriaďujú radikálnej kritike rozumu, teda aj každý pojem Boha. Keďže o Bohu nemôžeme mať vlastný pojem, veď Boh je a musí zostať nepochopiteľný, radikálna kritika odmieta i samu existenciu Boha. Sem možno zaradiť filozofický agnosticizmus, ktorý popiera teoretickú poznateľnosť Boha.

- Pozitívny ateizmus, alebo tiež postulatórny ateizmus: označujú sa ním teórie, ktoré sa snažia pozitívne dokazovať, že Boh nemôže a nesmie existovať. Neuspokoja sa nezaujmom o Boha, ale výslovne kladú negáciu Boha. Taký je ateizmus F. Nietcheho, N. Hartmanna, existencializmus A. Camusa a J. P. Sartra.

Ktoré systémy v dejinách filozofie možno označiť za ateistické? Odpoveď závisí od toho, z akého pojmu o Bohu vychádzame. V dnešnom jazykovom úzuse sa ateizmus chápe ako popieranie nielen Boha ale aj každého náboženstva. V tomto zmysle ateistické sú všetky systémy materialistického manizmu: antickí atomisti, kynici, epikurejci; niektorí filozofi renesancie ako Campanella; francúzsky osvietenický naturalizmus: Voltaire, Holbach, Lamettrie; nemecký pozitivizmus 19. st.: Büchner, Moleschot, Haeckel; ľavicoví hegelisti ako L. Feuerbach; dialektický materializmus Marxa, Engelsa, Lenina; radikálny pozitivizmus; ateistický existencializmus.

c/ V oblasti psychológie sa hovorí o ateizme ako o životnom postoji. Výrazom praktický ateizmus alebo indiferentizmus sa označuje taký spôsob života, v ktorom človek uznáva teoreticky Boha, ale nevyvodí z toho dôsledky pre praktický život. Inou formou je ateizmus z nevedomosti, či omylu, podnietený nesprávnym obrazom o Bohu. Z iného hľadiska, ako totiž ľudia prežívajú tento svoj stav, možno hovoriť o bolestnom ateizme, keď ho pociťujú ako niečo bolestné, ako stratu hodnoty; o tolerantnom ateizme, ktorý rešpektuje a váži si veriace presvedčenie; a je aj bojovný ateizmus, ktorý bojuje proti každému náboženstvu, lebo ho považuje za škodlivé pre vývoj ľudstva.

Tento terminologický prehľad nám pomôže upresniť náš prístup k problému ateizmu.

3. Naš prístup k problému ateizmu

Aký "ateizmus" máme pred očami v tejto úvahe? V dnešnom chápaní sa pod termínom "ateizmus" rozumie taký teoretický a praktický postoj, ktorý popiera Boha ako zmysel života a pôvodcu sveta; preto dôsledne popiera zmysel náboženstva a nábožného života. Pre nás, v našej situácii, sa stavia otázka radikálne: alebo viera v osobného Boha alebo humanistický ateizmus. Rôzne panteistické náboženské systémy alebo neosobné východné náboženstvá nevstupujú do tejto otázky ako rovnocenná alternatíva.

K problému ateizmu nestačí pristupovať iba z filozofického hľadiska, kde sa problém stavia a rieši iba teoreticky, v oblasti poznania: dôkazy Božej existencie, prípadne ich kritika; predmet, možnosti a hranice nášho poznania;

dokazovanie a popieranie. Náboženstvo ako vzťah človeka k Bohu zasahuje človeka celého, všetky jeho vrstvy, všetky oblasti jeho existencie. Tak isto opačný jav, popieranie Boha a náboženstva, zasahuje celý život, všetky oblasti ľudskej existencie. Preto je problém ateizmu taký rozsiahly a spleťlý. Z toho vyplýva aj určitá bezradnosť, ktorú ako veriaci pociťujeme zoči-voči tomuto problému. Túto ešte zväčšujú výsledky sociologických prieskumov, ktoré sú veľmi závislé na tom, do ktorej oblasti ľudskej existencie umiestnia svoje dotazy.

My vidíme ateizmus prednostne na náboženskej rovine, ako popieranie vzťahu človeka k Bohu, ako popieranie bytostnej religiozity človeka. Preto hovoríme o nom na tomto mieste. Pritom predpokladáme, čo povedala prirodzená teológia o existencii Boha, a čo antropológia o náboženskej povahe človeka. Tu, v základnej teológii sa chceme priblížiť k problému ateizmu z vnútra našej viery. Keď je človek bytostne náboženský a keď Boh tohto náboženského človeka oslovil najprv v diele stvorenia a potom v dejinách spásy, keď chce každého spasiti v Ježišovi Kristovi, - ako je potom možný jav ateizmu v takej šírke a v takom dosahu? Čo nám o tom hovorí Božie Zjavenie a čo učí Cirkev? K tomuto pre nás bolestnému problému pristupujeme s láskou a citlivou pozornosťou: veď tu nejde o predmety ani len idey, ale o ľudí, našich blížnych.

Teda náš prístup je teologický: chceli by sme si utvoriť vo svetle viery ucelený teologický obraz a podať teologický výklad javu ateizmu. Do rámca celkového obrazu vkladáme v II. časti pohľad náboženský, etický a filozofický. V III. časti podáme Biblické svedectvo, a v IV. časti učenie Cirkvi a teologické objasnenie. Celá úvaha je iba skromným náčrtom, ktorý nevyhnutne zostáva otvorený, nedokončený: to posledné slovo musí vysloviť každý osobne, svojím osobným rozhodnutím pred Bohom.

II. POHĽADY NA PROBLÉM ATEIZMU

4. Pohľad náboženský

Vychádzame z otázky: ak je človek svojou povahou náboženskou bytostou, ako je možný jav ateizmu? Dajú sa vyznačiť v ľudskej prirodzenosti a v ľudskej existencii reálne možnosti pre taký postoj?

- a/ Možnosť a realizácia: nábožnosť patrí k ľudskej prirodzenosti ako pozitívna možnosť, ako aktívna schopnosť, nie však ako hotová, naplnená realita. Ako ľudská schopnosť má v sebe črty iných základných ľudských schopností: patrí každej ľudskej bytosti, no nie všetci ľudia ju v rovnakom stupni rozvinú. A tak vidíme celú škálu realizácií náboženskej dispozície u ľudí: od náboženskej skúsenosti mystika, ktorý vedome všetky svoje sily koncentruje na Boha, cez praktickú nábožnosť úprimných ľudí, cez slabý náboženský život, cez ľahostajnosť až po výslovné popieranie Boha a zmyslu náboženstva. To isté môžeme pozorovať aj v rozvoji ľudského poznania, umenia, mravnosti atď.: na jednej strane vrcholné realizácie inteligencie, géniovia ducha, na opačnej

strane primitívne, takmer nerozvinuté rozumové poznanie a takmer živočíšne postoje a spôsoby života. No celá táto škála realizácie, od vrcholú cez stredné pole až po najnižší okraj, zostáva ľudská: ani génius nie je nadčlovekom, ani primitívny človek nie je "podčlovekom". Aj to najslabšie poznanie je vždy ľudským poznaním, ktoré podstatne prevyšuje senzitívne poznanie živočíchov. A v mravnej oblasti aj ten anjúböhejší ľudský postoj má v sebe základné črty mravnosti.

Tak je to aj s realizáciou náboženskej povahy človeka. Niektorí môžu túto schopnosť rozvinúť veľmi intenzívne, iní priemerne, u iných môže zakniet, a niektorí ju chcú celkom potlačiť. Stupeň náboženskej realizácie závisí od slobodného rozhodnutia a pričinenia, ale tiež od spoločenských a historických vplyvov. No v každom prípade ľudia musia nejakým spôsobom sformovať svoj vzťah k Bohu - náboženstvo, tak ako musia myslieť, chcieť, cítiť... Práve náboženstvom sa realizujú ako ľudia, naplňajú svoju ľudskosť. Teda aj mystik na vrchole náboženskej realizácie zostáva človekom, vrcholne náboženským človekom, /nestáva sa "božstvom"/, aj ateista zostáva v religioznom človekom, ktorý však svoju náboženskú dispozíciu spracúva negatívne a prejavuje ju popieraním. Nábožnosť a náboženstvo sú prvotnými základnými realitami; kým irreligiozita, ateizmus sú iba druhotnými javmi na tomto prirodzenom základe. Teda i ony zostávajú v oblasti náboženskej skúsenosti, ako popieranie a odmietanie Boha a vzťahu k nemu.

Pohľad na škálu náboženskej realizácie nám odhalí ešte jednu pozoruhodnú črtu: ako vrcholná mystika /chápaná vo všeobecnom náboženskom zmysle/ je pomerne úzkym javom na vrchole náboženskej skúsenosti, tak isto i radikálny ateizmus je pomerne úzkym javom na opačnom konci náboženskej skúsenosti. Dosvedčujú to i štatistiky a sociologické prieskumy: iba malé percento ľudí sa hlási za radikálnych ateistov; ostatní, medzi nimi aj prakticky ľahostajní voči náboženstvu, pripúšťajú existenciu určitého transcendentného Tajomstva, ktoré nesie a obklopuje ľudskú existenciu.

b/ Kritický moment: tento patrí k štruktúre nášho poznania. Realitu najprv prijímame tvrdením, no potom v druhej reflexnej fáze tvrdenie podrobíme kritickému skúmeniu; výsledkom by mala byť vyššia syntéza. Toto sa uplatňuje aj v náboženskej oblasti. Náboženstvo ako ľudská realizácia je poznačené aj ľudskou nedostatočnosťou, úpadkom, hriechom. Tieto nedostatočné, úpadkové, niekedy až hriechne javy sa oprávnené stávajú predmetom kritiky. Pritom však sa často stáva, že kritika zasiahne nielen deformácie náboženského prejavu, ale odmietne aj sám základ, religiozitu a jej zmysel; popiera sám vzťah človeka k Bohu. Takto z kritického momentu môže vzniknúť ateizmus.

Túto nedostatočnosť si musíme priznať aj v kresťanskej nábožnosti; svoju vieru prežívame nedostatočne, ako slabí ľudia, ako hriechníci. Tak vznikajú deformácie a zatienujú svetlo evanjeliového posolstva. Z toho sa rodí kritika kresťanstva. Ak je táto kritika úprimná, ak vyrastá z opravdivého zánietenia za pravdu a mravnú čistotu, nevedie

k ateizmu, ale ku kresťanskej reforme. Inokedy ateizmus môže predstavovať iba kratšiu fázu alebo epizódu v náboženskom vývoji kritického človeka. Keď sa však tento moment kritiky zabsolutizuje, dochádza k radikálnemu odmietnutiu Boha a náboženstva.

Pravda; tu treba pripomenúť, že negatívne javy úpadku, nedostatočnosti, obmedzenosti, hriechu atď., zasahujú nielen pozitívne náboženstvo, ale aj jeho negáciu vo forme ateizmu. Rovnako zasahujú aj ľudskú kritickú schopnosť. Každá kritika, teda i kritika náboženstva, môže vyvierat' nielen z ušľachtilých dôvodov pravdy a mravnej čistoty, ale takisto môže vychádzať z obmedzenosti, z citových postojov a averzií, zo sebeckých záujmov, ba priamo z hriechneho vzdoru proti Bohu a proti ľuďom. Aj kritika náboženstva a jej radikálna forma, akou je ateizmus, môže byť nedostatočná, úpadková, deformujúca, hriechne. I tieto korene ateizmu treba vidieť a rátať s nimi.

c/ Závislosť a sloboda: Náboženstvo ako vzťah človeka k Bohu, obsahuje v sebe závislosť na Bohu. Náboženským životom uznávame, že sme bytostne závislí na Bohu Stvoriteľovi, že sme odkázaní na neho, že mu patríme. Hoci samá bytostná závislosť na Bohu je mimo našej slobody, predsa svojim osobným, mravným a náboženským postojom ju môžeme slobodne prijať, uznať, alebo odmietnuť. Deje sa tu niečo podobné ako v sociálnej oblasti. Človek ako sociálna bytosť, či chce alebo nechce, je závislý na ľudskom spoločenstve. Túto spoločenskú závislosť a odkázanosť človeka môže slobodne prijať a rozvinúť veľmi pozitívne ako bratské stretnutie, lásku, oddanosť, ako spoločné tvorenie hodnôt. Ale takisto niekto môže vidieť v spoločenskej závislosti iba obmedzovanie osobnej slobody a rozvoja: uzaviera sa do seba alebo egoisticky využíva sociálne vzťahy.

- Podobne ľudia rozlične prežívajú a hodnotia závislosť na Bohu: môžu ju v náboženstve rozvinúť na osobné stretnutie s Bohom, na slobodnú oddanosť a lásku k Bohu. Ale je možný aj druhý postoj: zážitok závislosti môže vyvolať sebeckú uzavretosť, alebo sa vyhrotí do vzbury proti Bohu; človek odmieta Boha ako zmysel života a radšej sa oddáva egoistickému "nezmyslu".

Ako vidno, rozhodujúcim momentom vo všetkých ľudských vzťahoch, teda i náboženskom vzťahu človeka k Bohu, je ochota prijať tento vzťah a darovať sa v ňom. To platí o manželstve a rodine, o povolani a službe, a v plnej miere to platí o náboženstve. Náboženskosť značí prijať Boha a našu závislosť na ňom, oddať sa mu, darovať sa mu v osobnej láske a dôvere. Schopnosť a odvaha darovať sa v láske: tu sa rozhoduje, či je niekto veriaci alebo neveriaci, teista alebo ateista. Dôsledný ateista sa nemôže darovať, ani sa nemá komu darovať, ale ani sa nemá z čoho úprimne radovať. A podobne možno urobiť aj druhý záver: ten, kto sa dokáže opravdu darovať a obetovať za skutočné hodnoty, akými sú rodina, priateľstvo, bratstvo, pravda, spravodlivosť, - ten je už na ceste k Bohu, je v pozitívnom náboženskom vzťahu k Bohu.

d/ Utrpenie a záchrana. Skúsenosť bolesti, konečnosti a smrti býva spravidla prameňom hlbokej náboženskej skúsenosti. No pre niektorých ľudí môže byť východiskom a dôvodom popierania a odmietnutia Boha a náboženstva. Človek v situácii bolesti a zóči-voči smrti prežíva svoju bezmocnosť, no súčasne prežíva aj svoju odkázanosť na Záchrancu. Bolesťne prežíva, že vo vnútri svojej existencie je odkázaný na pomoc, na záchranu, na spásu. Určitú pomoc a úľavu môžu mu priniesť ochotní a súcitní ľudia. Prijatie ľudskej pomoci môže byť prípravou na prijatie tej radikálnej záchrany, ktorú dáva osobný, milujúci Boh a ktorú ľudia prežívajú v náboženstve. No človek vo svojej hrdosti a sebaľahostivosti môže odmietnuť záchranu ako niečo pokorujúce. Radikálny ateizmus značí odmietnutie Boha ako Záchrancu: Človek sám si má všetko vyriešiť, vytvoriť nový bezbolestný svet, novú spoločnosť, kde by nebol potrebný Záchranca; toto je výrazná črta humanistického ateizmu. Zostáva však jedna otázka: Kto ma zachráni v smrti?

Boh, ktorého uctievať ľudia v náboženstve, nie je neosobným princípom, ale je to vždy Boh Záchranca, vzťah k nemu je zachraňujúci vzťah a náboženská cesta k nemu je cestou záchrany. Boh je Ten, ktorý môže zachrániť náš život a preto vkladáme svoj život do jeho rúk - definitívne v hodine smrti. Boh je ten, ktorý je tu, pri nás, s nami, je náš: Záchranca. Rozhodujúce je, či sa oddáme do jeho zachraňujúcich rúk. Ateizmus má svoj prameň v odmietnutí takej zachraňujúcej oddanosti.

"Bez základu v Bohu a bez nádeje na večný život ľudská dôstojnosť trpí veľmi ťažkú ujmu - ako to dnes často pozorovať - a záhady života a smrti, viny a utrpenia zostávajú nevyriešené, takže ľudia nezriedka upadajú do zúfalstva. Medzi tým každý človek zostáva sám sebe nevyriešeným a nejasne uvedomým problémom. Lebo v určitých chvíľach, najmä pri významnejších udalostiach, nik sa nemôže načisto vyhnúť tejto otázke. A jedine Boh dáva na nu vyčerpávajúcu a celkom spohľadlivú odpoveď, On, čo pobáda človeka k hlbšiemu uvažovaniu a pokornejšiemu hľadaniu:" /GS 21/.

5. Pohľad etický

Nielen v náboženskej ale aj v etickej oblasti si kladieme otázku; ako je možný mravný postoj, ktorý popiera Boha? Je možná etika bez Boha? Dajú sa naozaj všetky morálne problémy vyriešiť bez Boha, dokonca jeho popieraním? Aký zástoj má svedomie vo vzťahu človeka k Bohu? - Na tomto mieste nemôžeme skúmať v celej šírke vzťah etiky a ateizmu; ako odpoveď uvedieme vybrané pohľady z tejto oblasti.

a/ Etika a náboženstvo. Človek je etickou bytosťou; či chce alebo nechce, musí mravne konať; rozoznáva dobro od zla, hodnotí, uvedomuje si záväznosť konať dobro, rozhoduje sa, nesie zodpovednosť. Ako nie je možný radikálny skepticizmus v oblasti poznania pravdy, tak isto nie je možný radikálny amoralizmus, mravný nihilizmus v oblasti konania dobra, v oblasti etiky. Tu sa človek stretá s absolútnym

nárok, s takou banosťou, ktorej nemožno uniknúť. Tento mravný nárok zasahuje všetky plne ľudské činy, teda celý plne ľudský život. V tomto celostnom nároku sa stretá s náboženstvom: pravé náboženstvo nie je mysliteľné bez mravnosti, ani plná mravnosť bez náboženského vzťahu k Bohu. Z toho vyplýva, že i problém ateizmu nie je iba teoretickým problémom poznania, ale vždy je aj praktickým, to značí etickým problémom. Nedá sa riešiť čisto racionálne, v oblasti poznania, ale jeho korene i jeho genézu treba sledovať aj v oblasti morálnej. Niet ateizmu, ktorý by mal iba čisto teoretické korene.

b/. Mravná norma a sloboda. Základnou normou mravných činov je dobro: robiť dobro, chrániť sa zlého. Čo je však dobro? Ako a podľa čoho zistíme, či je niečo dobré alebo zlé? Stretáme sa s určitými hodnotami, ktoré sa nám ukazujú ako dobré, hodnotné: život, rozvoj osoby, rodina, spoločnosť, veda atď. No súčasne naša túžba po dobre i naša otázka o dobre prekračuje všetky tieto okruhy: čo je dobro ako také, čo je absolútne Dobro? Iba ono môže naplniť túžbu nášho ducha, iba ono je posledným cieľom nášho života a teda ono je základnou normou mravnosti. Boh ako absolútne Dobro je posledným cieľom túžby po dobre a šťastí, a tak On je normou mravnosti. To, čo nás vedie k Bohu ako poslednému cieľu, je mravne dobré; čo nám prekáža alebo nás odvracia od neho, je mravne zlé.

Tento základný mravný zákon je vpísaný do našej ľudskej prirodzenosti: človek musí mravne konať, rozoznávať dobro a zlo. No súčasne to značí, že ho máme realizovať ľudsky: v duchovnom poznaní a slobode. A tak ľudia môžu nielen slobodne prijať tento zákon za svoj, ale môžu sa rozhodnúť proti nemu; no i vtedy ich tento zákon v ich vnútri usvedčuje, že konajú zle. Odmietnutie dobra môže sa prejaviť niekedy len v jednotlivých skutkoch, inokedy postojom k určitej oblasti ľudského života /manželstvo, rodina, sociálne vzťahy/. No dospelý človek je v určitej chvíli postavený aj pred základnú otázku o Bohu a musí dať na nu odpoveď: či prijme Boha ako Pôvodcu a posledný Cieľ svojho života, alebo ho odmietne a za zmysel života si určí seba alebo iné obmedzené hodnoty. Človek je slobodný až natolko, že sa môže postaviť proti Bohu a odmietnuť ho. Teda v ľudskej mravnej slobode je aj možnosť radikálneho popierania a odmietnutia Boha. No i táto sloboda stojí pod mravným zákonom: preto prijať Boha a oddať sa mu je záchranným a dobrom naplneným činom; odmietnutie a popieranie Boha je vinou. "Isteže nie sú bez viny tí, čo sa úmyselne usilujú vylúčiť Boha zo svojho srdca a vyhnúť sa náboženským problémom, nekonajúc podľa svojho svedomia" /GS 19/.

Pravda, človek v užívaní svojich poznávacích schopností i svojej slobody je často obmedzený, nevyvinutý alebo slabý. Môže sa stať, že bližšie hodnoty, s ktorými sa priamo stretá, považuje za posledné a vidí v nich základnú normu mravnosti. Žiť podľa ľudskej prirodzenosti, rozvíjať svoju osobnosť, venovať sa rozvoju vedy, umenia, techniky, pomáhať ľuďom - to všetko sú mravné hodnoty, majú vlastnú motivačnú silu, môžu riadiť a podložiť mravné konanie, aj keď nie sú tou poslednou a absolútnou hodnotou. Na základe týchto čiast-

kových hodnôt alebo "medzihodnôt" je možná takzvaná "ateistická etika" ako zdôvodnenie praktického ateizmu. "Ateizmus nezriedka povstáva jednak z rozhorčeného vzdoru proti zlu na svete, a jednak preto, že sa neprávom pripisuje niektorým ľudským hodnotám absolútny charakter, takže ich majú namiesto Boha. Aj moderná civilizácia, nie sama o sebe, ale preto, že je prívelmi zaujatá pozemskými skutočnosťami, často môže sťažovať prístup k Bohu" /GS 19/. No, treba povedať i to, že kto naozaj mravným životom realizuje tieto čiastkové hodnoty, istotne sa vo svojom svedomí stretne aj s absolútnym nárokom pravdy, dobra, lásky a tak sa stretá už s absolútnou mravnou normou.

c/ Svedomie. "V hĺbkach svedomia človek odkryva zákon, ktorý si on sám nedáva, ale ktorý je povinný poslúchať. Jeho hlas ho neprestajne vyzýva milovať a konať dobré a chrániť sa zlého; a keď treba, zaznieva v srdci: Toto rob, tamtoho sa varuj! Lebo človek má v srdci od Boha vpísaný zákon a práve v poslušnosti tomuto zákonu sa prejavuje jeho dôstojnosť. Podľa neho bude aj súdený. Svedomie je najtajnejším jadrom človeka, svätynou, kde zostáva sám s Bohom, ktorého hlas sa mu vo vnútri ozýva. Pomocou svedomia sa podivným spôsobom poznáva ten zákon, ktorý sa spína láskou k Bohu a bližnému. Vernosť svedomiu spája kresťanov s ostatnými ľuďmi, aby hľadali pravdu a pravdivo riešili toľké mravné problémy, ktoré skršajú v živote jednotlivcov i v spoločenskom živote" /GS 16/.

Vo svedomí sa každý mravne dospelý človek osobitne stretá s Bohom. To už nie je nepriame poznanie Boha ako prvej Príčiny a posledného Cieľa. Vo svedomí sa stretáme s Bohom osobne: Boh je ten, ktorý chce odo mňa bezpodmienečne dobro. Kto však vo svedomí prijíma absolútnu záväznosť dobra, absolútnu mravnú normu, ten vlastne uznáva a prijíma Boha, aj keď si to výslovne neuvedomuje. Preto svedomie sa oddávna chápalo ako "Boží hlas v nás". Aj filozofia, od Sokrata až po Kanta, pozná túto mravnú cestu k Bohu. Sokrates zostáva verný pravde a svojmu svedomiu, ktoré označuje ako "daimonion", "boží hlas". A Kant vo svojej Kritike praktického rozumu dochádza k záveru, že existencia Boha je postulátom mravného konania. "Dve veci naplňajú myseľ vždy novým a rastúcim obdivom a úctou, čím častejšie a vytrvalejšie o nich premýšľam: hviezdne nebo nado mnou a mravný zákon vo mne" /Záver Kritiky praktického rozumu/.

Keďže vo svedomí sa každý človek stretá bezprostredne, osobne s Bohom, svedomie je tým najvhodnejším "miestom" pre stretnutie a dialóg s tými, čo sa vyhlasujú za ateistov. Tak to vidí Cirkev, keď hlása a obhajuje slobodu svedomia, a keď sa modlí, aby sa vernosť svedomiu stala pre neveriacich cestou k Bohu. /modlitba Veľkého piatku/.

d/ Mravné zlo. V morálnej oblasti je jeden problém, s ktorým si človek a celá jeho prirodzená etika nevie rady: je to fakt mravného zla. Mravné zlo, v kresťanskom chápaní hriech, je také skutočnosť, ktorú každý z nás stretá v sebe, vo svojom okolí, v celej ľudskej spoločnosti i v celých ľudských dejinách. Prečo človek robí zlé, hoci vidí to dobré?

Čo robiť s mravným zlom, ktoré sa už raz stalo a nie je v ľudskej moci, "aby sa odstalo"? Odpovede na tieto otázky sú možné viaceré, a jednou z nich je aj ateistický postoj. Uvedieme tri základné typy:

1. odpoveď: mravné zlo nejestvuje; je to iba omyl v poznaní. Ak niekto nerobí dobro, dôvod je v tom, že nepozná skutočné dobro. Tak vidí problém zla sokratovský intelektualizmus.

2. odpoveď: mravné zlo nejestvuje, lebo človek sám rozhoduje, čo je dobré a čo zlé; či už je tým rozhodcom človek individuálny /individualizmus/, alebo ľudská spoločnosť /kolektivismus/. V takej odpovedi je prameň ateistického humanizmu.

3. odpoveď: mravné zlo jestvuje a jeho prameň je v slobodnom rozhodnutí človeka proti Bohu a proti jeho poriadku. Jedinou cestou, ako ho prekonať, je uznanie vlastnej viny, odprosenie, ľútosť, náprava. Kto však toto uznáva a podľa toho koná, ten koná nábožensky, je na ceste záchrany od zlého, má pozitívny vzťah k Bohu i k ľudskému spoločenstvu.

Radikálny ateista zostáva osamotený: nemá, komu by sa v hĺbke srdca poďakoval za prijaté dobro, nemá sa s kým podeliť o svoju radosť, - ale tak isto nemá ani toho, kto by mu mohol odpustiť. Zostáva sám, osamotený, so svojou vinou.

6. Pohľad filozofický

Filozofia, keďže skúma posledné princípy reality, nevyhnutne si musí položiť otázku o Bohu; je to jej povinnosť. Z histórie vieme, že filozofia si túto otázku skutočne položila a hľadala na ňu odpoveď: dokazovanie existencie Boha, cesty k poznaniu Boha, úvahy o Božej podstate a vlastnostiach. Tieto témy sa rozvíjajú v prirodzenej teológii /teodiceii/. My sme im venovali 4. a 5. tému! Otázka o Bohu, hľadanie Boha a skúsenosť Boha. Tu nás zaujíma iba otázka o ateizme: či je filozoficky možný a či sa dá odôvodniť taký postoj? Či sa dajú vyznačiť určité miesta vo filozofii ako možné pramene popierania Boha? Aké ťažkosti má filozofická cesta k Bohu?

a/ Filozofia a poznanie Boha. Filozofia sa vyvinula z pôvodnej náboženskej skúsenosti. Indická filozofia predstavuje náboženskú cestu zjednotenia s Absolútnom. V Grécku sa filozofia vyvinula ako racionálny výstup z mýtických náboženských foriem. Hľadala racionálne vysvetlenie pôvodu sveta /kozmogónia/, hľadala Počiatok všetkého /Arché/, a tak objavovala duchovný princíp pohybu - Logos, Prvú Príčinu a Prvého Hýbatela, ktorý je čistým dokonalým Bytím, Poznaním a Dobrom. Takto vrcholná grécka filozofia vlastne prevzala pôvodnú úlohu náboženstva a náročným rozumovým postupom privádzala k poznaniu jedného duchovného, transcendentného Boha. Predkladala rozumové dôkazy o Bohu a súčasne rozvíjala etiku.

Vplyvom gréckej filozofie otázka o Bohu dostáva sa prednostne do racionálnej oblasti, ako by to bola výlučne otázka rozumu, otázka filozofická. Tento pohľad prevláda až dodnes. Problém náboženstva a viery v Boha, a opačne

problém ateizmu, chceli by sme vyriešiť jedine na racionálnej rovine: preto sa stále predkladajú rozumové dôkazy existencie Boha, alebo z druhej strany ich kritika a vyvracanie. Pritom akoby sa zabúdalo na to, že v otázke o Bohu ide o postoj celého človeka, o celostný osobný postoj; rozumové odôvodnenie je síce podstatným prvkom tohto postoja, ale nemôže zastúpiť slobodné rozhodnutie a mravný postoj.

Súčasná filozofia, najmä existencializmus a personalizmus, má v tomto ohľade určité prednosti, keď poznanie začleňuje do celku ľudskej osobnosti, do ľudskej existencie. Preto môže byť vhodná pre nový prístup k náboženstvu a osobitne k otázke o Bohu. Takou je filozofia M. Blondela, H. Bergsona, G. Marcela, P. Wusta, M. Bubera... No v tom, že sa tak veľmi sústreďuje na človeka, môže sa skrývať veľké pokušenie: že bude vidieť iba človeka, jeho slobodnú, ale osamotenú existenciu, bez vzťahu k Bohu. Príkladom je ateistický existencializmus J. P. Sartra.

Veľmi solídny a presvedčivý filozofický prístup k otázke o Bohu rozvíja K. Rahner v diele Poslucháči slova. Používa pritom tomistickú metafyziku, Kantovu transcendentálnu metódu a určité prvky existencializmu. Vychádza zo základnej ľudskej otázky, z nej rozvíja ontológiu, metafyzickú antropológiu i prirodzenú teológiu a na konci dochádza k záveru: človek celou svojou existenciou stojí pred osobným Bohom, ktorý ho môže slobodne osloviť. Človek stojí pred Bohom ako poslucháč možného Božieho slova.

b/ Filozofia a popieranie Boha. Dejiny filozofie ukazujú, že sú určité citlivé body, kde sa rozhoduje, či niektorý systém sa rozvinie cestou tvrdenia alebo cestou popierania Boha. Podľa tohto sa dajú určiť aj hlavné typy filozofického ateizmu.

Monistický ateizmus: pohľad na históriu filozofie ukazuje, že ateistické tendencie sa rodia z monistických systémov; to značí: keď sa natoľko vyzdvihuje racionálna jednota reality, že sa nakoniec uznáva iba jedna nerozlíšená podstata. Z toho je už len krôčik k tvrdeniu, že jestvuje iba jedna, empiricky prístupná, materiálna realita, ktorá vylučuje existenciu nemateriálnej duchovnej bytosti. Príkladom je staroveký atomizmus, ktorý vznikol ako reakcia na monistickú filozofiu Bytia eleatskej školy a na pytagorovské absolutizovanie čísla. Novoveký materializmus vznikol ako reakcia na monistické idealistické systémy 19. st. Filozofický ateizmus postupuje dvomi cestami: alebo uzavrie človeka a urobí z ľudí / ako zo všetkého reálneho / atómy, to značí do seba uzavreté celky; alebo urobí z ľudstva iba čiastku "prírody", jeden moment "vývoja sveta"; pritom na takto chápanú prírodu či svet alebo materiu prenáša všetky vlastnosti a bytostné črty, ktoré náboženstvo a teistická metafyzika prisudzujú Bohu.

Kritický ateizmus: kritický moment patrí k samej povahe nášho diskurzívneho poznania; naše poznanie postupuje cestou tvrdenia, kritiky a syntézy. I naše poznanie o Bohu je tak formované: základnú náboženskú skúsenosť filozofia kriticky hodnotí a robí vyššiu pojmovú syntézu poznania o Bohu. Pritom naše poznanie Boha zostáva stále nepriame, nedokonalé,

obsahuje aj prvok neistoty a necháva priestor slobodnému prijatiu. Kritický moment sa môže niekedy natolko rozrásť, že naruší i základné tvrdenie i cestu k vyššej syntéze. Kritika sa môže vzťahovať na samotné náboženstvo a na formy jeho prejavu, pričom radikálna a jednostranná kritika dospieva k odmietaniu náboženstva. Inokedy kritika skúma naše poznávacie schopnosti a dostáva sa až k tomu, že im upiera schopnosť poznať Boha - kritický agnosticizmus. Kritika sa môže zamerať na predkladané dôkazy existencie Boha, alebo na pojmy a obrazy, ktorými sa ľudská reč snaží povedať niečo o Bohu. - V dejinách filozofie sa častejšie stretáme s takouto kritikou poznania, dôkazov a pojmu Boha, než s otvoreným popieraním Boha.

Humanistický ateizmus je podmienený novovekým vývojom myslenia: človek sám seba stavia do centra záujmu vedeckého, filozofického, umeleckého. Táto koncentrácia na človeka môže ísť až tak ďaleko, že vo viere v Boha vidí akési umenšenie človeka. "Niektorí natolko vynášajú človeka, že viera v Boha sa tým takrečeno udúša" /GS 19/. Odmietajú Boha a náboženstvo v mene slobody a svojbytnosti človeka. Typickým predstaviteľom tohto druhu ateizmu je L. Feuerbach, F. Nietzsche a J. P. Sartre.

Vedecký ateizmus sa opiera o pokrok prírodných vied. K tomuto typu ateizmu najviac zvädza tendencia vysvetľovať prírodu ako celok z jej imanentných princípov. Príroda naozaj má svoje vnútorné princípy: má svoju príčinnosť, štruktúry, zákony, svoju stavbu. Tak sa ľahko môže stať, že sa prírodné konštitutívne prvky /častice, atómy, molekuly/, základné syntézy /jadrová, molekulárna, bunková atď./ a všeobecná platnosť prírodných zákonov, zamieňajú na základe podobnosti so samým existenčným základom Prírody a Bytia vôbec. Empirickým zisťovaním prvkov, procesov a zákonov prírody ešte sa nevysvetlí jej bytie /prečo je/, ani jej zmysel /načo je/. Tu treba povedať aj to, že prírodné vedy zo svojich princípov a svojimi metódami nemôžu nič povedať o Bohu; otázka o Bohu sa kladie až na rovine osobného bytia a jeho zmyslu. Nie veda je prameňom ateizmu, ale neodôvodnený presah z empirických poznatkov do otázky o Bohu; táto sa dá riešiť len na rovine bytostnej a existenčnej.

K podobnému omylu zvädza ľudí aj samobytnosť vecí, ich "substancialita": jestvujú ako určité samobytné celky; "sú samy v sebe"; podľa Tomáša Akvinského veci a bytosti touto svojou vlastnosťou sú "obrazom" Nestvoreného, naozaj samobytného Boha. Pravda, táto samobytnosť, najmä keď má črty veľkej trvácnosti, keď siaha do nepredstaviteľných časových a priestorových dimenzií /napr. vesmír a jeho vývoj/, môže sa javiť ako niečo absolútne, ako absolútna realita, ktorá nepripúšťa už existenciu iného Absolútna, Boha. - Pravda, filozoficky sa dá dokázať, že štruktúry a zákonitosti celého materiálneho sveta nedajú sa vyvodit' zo samotnej materiálnosti; tak isto sa nedá z materiálneho vesmíru vyvodit' jeho počiatok a jeho realita. Každý absolútny mechanizmus protirečí prírodovedeckým poznatkom, aj logicky si protirečí.

Tento typ vedeckého ateizmu dá sa prekonať tým, že ukážeme a prízvukujeme transcenciu človeka. Človek presahuje, prevyšuje prírodu tým, že si kladie otázku o nej, skúma ju, do istej miery ju ovláda, koná voči nej slobodne. A človek presahuje a prevyšuje sám seba, keď sa pýta na zmysel svojho života, svojej existencie, na posledný dôvod a zmysel všetkého. Naozaj, "človek je viac ako len človek" /B. Pascal/.

c/ Prednosti a ťažkosti filozofickej cesty k Bohu

Cesta filozofie nám ukazuje, k akému hlbokému poznaniu Boha môže človek dospieť v prirodzenom svetle rozumu; no súčasne ukazuje aj to, koľko nejasnosti pritom v človekovi zostáva. Pohľad na toľkých mysliteľov, ktorí neúnavne po celý život venovali svoje duchovné sily premýšľaniu o tajomstve Boha, dáva nám vedomie, že vierou v Boha sa zaraďujeme medzi hodných predstaviteľov šľachetnej ľudskosti. Cesty k Bohu, ktoré nám podávajú, ich dôkazy o existencii Boha a ich myšlienky o Bohu, majú skutočnú mysliteľskú hĺbku a logickú spätosť. Toto im nemôže uprieť ani radikálna kritika. Ten, kto prekoná namáhavý výstup k Bohu cestami filozofie, môže prežiť hlboké šťastie /Aristoteles to nazýva blaženosť/ poznania Boha. Boh je sám v sebe dokonale blažený a dáva blaženosť tým, čo ho hľadajú.

Pohľad do dejín filozofie nám tiež ukazuje, že veľké filozofické systémy majú svoj vrchol v poznaní Boha; v Bohu vidia pôvod, jednotu i vrchol reality. Aj vo filozofii poznanie Boha je pôvodné, kým ateizmus sa objavuje až neskôr ako druhotný jav, skôr okrajový alebo prechodný. Hoci rozsah nejasnosti a neistoty v poznávaní Boha je u filozofov dosť široký, predsa výslovné popieranie Boha je zriedkavé.

Pravda, pravá filozofia si rovnako hlboko uvedomuje, že naše poznanie o Bohu je iba analogické, je nedokonalé, zostáva stále v šerosvite. Keď si uvedomíme nekonečnú vznešenosť Boha, jeho transcenciu, naše myslenie sa dostáva do mučivej nejasnosti a poznáva, že Boh je vždy väčší, Deus aemper maior; Boh je vždy väčší, než ho môže poznať aj tá najprenikavejšia filozofia.

Tu vidno, že filozofický prístup k poznaniu Boha má aj svoje ťažkosti. Prvá je už v tom, že je to veľmi náročný výstup; môžu ho realizovať iba ľudia rozumovo veľmi nadaní, s dôkladným vzdelaním. Preto Tomáš Akvinský hovorí: "Keby ľudskému pokoleniu bola otvorená iba cesta rozumu k poznaniu Boha, zostávalo by v najhlbších tmách nevedomosti" /CG I, 4/. Ďalšie ťažkosti, ktoré sťažujú poznanie Boha, sú v povahe nášho poznania: je to sprostredkované poznanie, postupujúce od účinkov k Príčine. A na tej ceste sú možné omyly. Ďalej, dobrá tohto sveta zdanlivo uspokojujú človeka, aby nehľadal vyššie dobro. Naopak, zlo sveta a zloba človeka sťažujú poznanie Božej dobroty. Konečne dôkazy o existencii Boha si vyžadujú veľké duchovné a mravné úsilie, a môžu byť prijaté jedine slobodným súhlasom. To všetko môže byť narušené slabým nadaním, časnými starosťami, lenivosťou srdca, naruživosťou, nedostatkom vnútorného sústredenia. Pri pohľade na tieto

ťažkošti Tomáš dochádza k záveru, že v poznaní Boha človek je odkázaný na slobodné zjavenie Boha, na jeho zjavujúce slovo.

Na naše poznanie Boha, prípadne na popieranie Boha, má veľký vplyv aj výchova, spoločenské prostredie, tradícia. I v tomto bode je človek odkázaný na spoločenstvo ako bytosť sociálna a historická. Poznanie Boha nikdy nie je len súkromnou záležitosťou, ale vždy je aj spoločenskou: poznanie Boha sa vyslovuje vznávaním a úctou Boha, svedectvom o Bohu. Odveká filozofia je takýmto dôstojným svedectvom o Bohu.

"Cirkev tvrdí, že uznávať Boha nie je vôbec v rozpore s ľudskou dôstojnosťou, keďže táto dôstojnosť má práve v Bohu svoj základ a svoje dovršenie. Lebo Boh stvoril človeka ako rozumného a spoločenského tvora. Ale Boh ho predovšetkým povoláva ako syna, aby mal spoločenstvo s ním saným a bol účastný na jeho blaženosti" /GS 21/.

III. BIBLICKÉ SVEDECTVO

7. Svedectvo SZ

V SZ je neznámy pozitívny ateizmus, ktorý by výslovne popieral jestvovanie Boha. Človek, ktorého SZ označuje za bezbožného, nepopiera, že Boh je, ale popiera jeho moc a účinnosť. Bezbožný žije tak, ako by nejestvoval Boh, ktorý trestá hriechy ľudí. "Povedal hriešnik vo svojej pýche: 'Netrestá - niet Boha' - to sú všetky jeho myšlienky" /Ž 10, 4/. Bezbožnosť je opakom nábožnosti; obsahuje pohrdanie Bohom a jeho Zákonom, a môže sa vystupňovať až do nepriateľstva. "Hriešnik sa chváli svojou naruživosťou a násilník sa rúha, Pánom pohrda" /Ž 10, 3/.

Bezbožnosť sa protiví poznaniu Boha a preto sa považuje za hlúposť, bláznovstvo: "Hovorí blázon vo svojom srdci: 'Niet Boha!' Konajú skázene a ohavne, niet nikoho, kto by robil dobre" /Ž 14, 1/. Bezbožnosť je protikladom poznania Boha, bohabojnosti, múdrosti. Preto v múdroslovných knihách bezbožník dostáva prívlastky ako "násilník", "ten, čo ide nepravou cestou", posmievač, zvrhlík, blázon /Prís 3, 31-35/. Ide o ten istý typ človeka, videný z rozličných strán. Písmo myslí tým ľudí, čo bez každej úcty pred Bohom a mravnými hodnotami bezohľadne sa obohacujú, používajúc pritom klamstvo a násilie. Bezbožník dráždi Boha /Iz 5, 12, 19/, zabúda na neho /Job 8, 13/, pohrda ním /Ž 10, 6/, chová sa tak, ako by Boha nebolo /Ž 14; 53/, akoby Boh nevidel /Ž 94, 7/ a nekonal /Sof 1, 12/.

Proroci doplnajú tento obraz bezbožníka, keď k mnohým jeho previneniam pridávajú nevernú Jahvem, modlárstvo, odmietnutie mravných povinností voči Bohu. Bezbožní ho ctia ako nejakú prírodnú silu, ale nestarajú sa o jeho mravné nároky. "Lebo žijú podľa príkladu susedov a majú veštcov ako Filištínci... a zem je preplnená modlami," /Iz 2, 6-9/. "Spoločníkom modiel je Efraim" /Oz 4, 17/.

Bezbožnosť je všeobecným javom v hriešnom ľudstve: bezbožnosť ľudí pred potopou /Gn 6, 11/, staviteľov babylonskej veže /Gn 11, 4/, obyvateľov Sodomy /Múd 10, 6/, faraóna /Ex 5, 2/, pyšného Babylonu /Iz 13, 11/ až po prenasledovateľa veriacich, Antiocha Epifána /2 Mak 7, 34/. Ona zasahuje aj vyvolený ľud už počas putovania púšťou /Ž 106, 13-33/ i v zaslúbenej zemi, ako o tom svedčia výčitky prorokov:

Pravda, bezbožnosť neostane bez trestu. Žalmista vyhlasuje, že bezbožní sa rúčia do záhuby, neobstoja na súde, ich cesta skončí zle /Ž 1, 4n/. "Lebo bezbožníci zahynú a nepriatelia Pána vyschnú ako pôvab lúk a vymiznú ako dym" /Ž 37, 20/. V Písme sa často vyslovuje myšlienka, že bezbožný nosí trest sám v sebe. "Beda bezbožnému, zle mu! Podľa skutkov jeho rúk sa mu dostane" /Iz 3, 11/. "Nuž nech sa najedia ovocia svojich ciest" /Prís 1, 31n; Ž 7, 16/. "Lebo vietor sejú a žať budú víchricu" /Oz 8, 7/. Proroci hrozili nevernému ľudu Božími trestami; odplata za bezbožnosť ich zastihne už na zemi vo forme národných pohrôm. Neskoršie knihy SZ ukazujú už na odplatu na druhom svete /2 Mak 6, 26; 7, 36; Múd 3, 1-9; 5, 15; 6, 18; Dan 12, 2/.

Ohlásenie trestu nie je posledným slovom; nie trestajúca spravodlivosť, ale výzva ku obráteniu a prísľub spásy sú Božou odpoveďou na tmú bezbožnosti. "Veď Boh nechce smrť bezbožníka, ale chce, aby sa obrátil a žil" /Ez 33, 11/. "Keď sa hriešnik odvráti od svojej neprávosti, ktorú páchal, a koná podľa spravodlivosti a práva, ten si zachráni dušu pre život" /Ez 18, 27/. Boh prísľubuje, že pošle svojho Služobníka, ktorý bude "Svetlom národov, a vyvedie z väznice tých, čo bývajú vo tme" /Iz 42, 6n/.

Ako vidno, v biblickom chápaní bezbožnosť je záležitosťou mravného postoja; nie je teoretickou, ale mravnou otázkou: je to hriešna bezbožnosť, ktorá sa odvracia od Boha, nevšíma si ho, je ľahostajná voči nemu; popiera Boha hriešnym životom. Teda Biblia vidí fakt bezbožnosti oveľa širšie i hlbšie. V biblickom pohľade ateizmus začína už tam, kde začína hriech. Kto hreší, stavia sa proti Bohu a žije "bez Boha". Bezbožnosť nevychádza prvotne z omylu poznania, ale z hriešneho rozhodnutia srdca: "Hovorí blázon vo svojom srdci: 'Niet Boha!'" Ako viera je slovom srdca, tak i bezbožnosť je výrokom srdca, odmietnutím Božej lásky.

Bezbožnosť nie je iba individuálnou záležitosťou, ale môže to byť celková situácia ľudu. Keď ľud hrešil nevernosťou, a porušovaním Zmluvy, Boh ho opúšťal a vtedy ľud bol "bez Boha", to značí bez milostivej Božej prítomnosti a ochrany; bol ponechaný na seba a napospas nepriateľom. V tomto pohľade bezbožnosť ako neprítomnosť Boha je následkom hriechu, je trestom za nevernosť.

Záchranou pred bezbožnosťou je obnovenie vernosti Bohu a jeho Zmluve, ktorou je "Boh s nami". Preto spravodliví SZ, keď na nich dorážajú bezbožníci, utiekajú sa k Pánovi, odvolávajú sa na svoju vernosť a ich najväčším šťastím je to, že Pán je s nimi. Najkrajšou starozákonnou meditáciou o probléme ateizmu je istotne 73. žalm: žalmista vidí zdanlivé

šťastie bezbožných a v jeho srdci skrsá pochybnosť, pokušenie. Nakoniec však pochopí, akým nevýslovným šťastím je život s Bohom. "Ja som však stále s Tebou, držíš ma za pravicu. Vedieš ma svojou radou a potom prijmeš ma do slávy. Kohože mám, okrem teba, na nebi? A keď som s tebou, netúžim po zemi... Ale mňa blaží Božia blízkosť. V Hospodino-
vi, Pánovi mám svoje útočisko..." /Ž 73, 23-28/.

8. Svedectvo NZ

V NZ sa slovo atheos objavuje iba raz, v Ef 2, 12; Pavol ho používa o pohanoch, bez karhového alebo hanlivého prízvuku: "Pamätajte si preto, že vy, keďysi pohania podľa rodu... boli ste toho času bez Krista, odlúčení od spoločenstva s Izraelom, cudzí zmluvám a prislúbeniu, bez nádeje a bez Boha /atheoi/ na svete". Oveľa častejšie sú výrazy: asebeia - bezbožnosť, adikia - nepravosť, anomia - odmietnutie Božieho Zákona. Označuje sa nimi ten vnútorný postoj, ktorým človek odmieta Božiu ponuku spásy, ktorá teraz prichádza v ohlasovaní Božieho Kráľovstva. Aj NZ vidí popieranie Boha ako mravnú záležitosť, ktorá sa prejavuje skutkami. Skutkami popierať Boha značí nepoznať Boha, neuznávať ho. "Vyhlasujú, že poznajú Boha, ale skutkami ho popierajú" /Tit 1, 16/. Každý hriech obsahuje v určitom stupni popieranie Božej vlády a Božieho zákona; preto v NZ všetci hriešnici sa označujú za bezbožníkov a neuvidia Božiemu súdu.

O tomto tajomstve bezbožnosti, ako účinkuje v dejinách ľudstva, hovorí najmä sv. Pavol v Liste Rimanom 1, 18-11, 36. Boh sa zjavil všetkým ľuďom v diele stvorenia; je im zjavné, čo treba poznať o Bohu /1, 19n /, Boh každému hovorí tiež v hlase svedomia; ľudia majú do srdca vpísaný zákon a ich svedomie vydáva o tom svedectvo; podľa toho ich Boh bude súdiť /2, 12-16/. K vyvolenému ľudu Boh prehovoril osobitným zjavením, dal mu Zákon a prislúbenia, no práve preto očakáva od svojho ľudu pravú nábožnosť podľa tohto Zákona /2, 17-3, 8/. No skutočnosť je taká, že všetci ľudia zhrešili a potrebujú zásah Božej veľby. "Už sa zjavuje Boží hnev z nebies proti každej ľudskej bezbožnosti a nepravosti" /1, 18/. Boží trest je v tom, že Boh ponechal ľudí žiadostiam ich srdca a vydal ich nemravnosti. Človek, ponechaný na seba, znevažuje a znesväcuje sám seba /1, 22-32/. Kde je prvý prameň tejto ľudskej bezbožnosti? Je ním tajomstvo prvotného hriechu: "Skrze jedného človeka hriech vošiel do sveta skrze hriech smrť, a tak sa smrť rozšírila na všetkých ľudí, lebo všetci zhrešili" /Rim 5, 12/.

Do tejto hriešnej, bezbožnej situácie ľudstva prichádza Ježiš Kristus. "Kristus v určenom čase zomrel za nás bezbožných, keď sme boli ešte bezmocní" /5, 6/. "Lebo keď pre pád jedného zavládla smrť, tým skôr zásluhou jedného, totiž Ježiša Krista, budú mať účasť v Kráľovstve života tí, čo dosiahnu hojnú milosť a dar spravodlivosti" /5, 17/. Ježiš Kristus premáha tajomstvo bezbožnosti svojou dokonalou od-
danosťou Otcovi a nás oslobodzuje z otroctva hriechu /6, 7-23/.

Našou odpoveďou má byť bezpodmienečná oddanosť v každej situácii: "Kto nás odlúči od Lásky Kristovej?... ani smrť, ani život... ani nijaké stvorenie nebude nás môcť odlúčiť od Božej lásky, ktorú nám prejavuje v Ježišovi Kristovi, našom Pánovi" /8, 31-39/.

Do nášho vzťahu k Bohu, do nášho náboženstva, vyznávaného vierou, ale tiež narušeného hriechom, bezbožnosťou, popieraním, vstupuje Ježiš Kristus; ako Svetlo, ktoré svieti vo tmách. Vlastne On sám, ako Božie Slovo, ktoré sa stalo telom, ako Syn Otca a Syn človeka, je týmto pravým vzťahom k Otcovi, on je naším "náboženstvom". Vzťah k Bohu značí pre nás vzťah ku Kristovi, veriť v Boha značí veriť v Krista, zaprieť Ježiša značí zaprieť Boha, odmietnuť Božie Kráľovstvo, ktoré nám v Ježišovi prichádza. "Každého, kto ma vyzná pred ľuďmi, vyznám i ja pred svojím Otcom, ktorý je na nebesiach. Kto ma však zaprie pred ľuďmi, toho i ja zapriem pred svojím Otcom, ktorý je na nebesiach" /Mt 10, 32n/. Jánovo evanjelium osobitne vyzdvihuje, že vzťah ku Kristovi rozhoduje o viere alebo nevere, nábožnosti alebo bezbožnosti, o tom, či niekto "má Boha" alebo je "bez Boha". "Tma ho neprijala..., tým však, čo ho prijali..." /1, 5-12/. "Kto v neho uverí, nebude súdený, ale kto neverí, už je odsúdený, pretože neuveril v meno jednorodného Syna Božieho. A práve v tom je súd, že Svetlo prišlo na svet, ale ľudia väčšmi milovali tmu ako Svetlo" /3, 18n/. A v 1 Jánovom Liste sa hovorí, že ten, čo popiera, že Ježiš je Mesiáš, je luhárom. "Kto popiera Otca i Syna, je Kristovým protivníkom, antikristom. Veď, kto popiera Syna, nemá ani Otca; a kto vyznáva Syna, má aj Otca" /1 Jn 2, 22n/.

"Mať Otca", ktorého môžeme v Ježišovi Kristovi volať "Otče náš", je naplneným šťastím našej viery. "Nemať Oteca" - je tým najväčším nešťastím a utrpením ateizmu.

IV. POSTOJ CIRKVI

9. Historický prehľad

Cirkev musela už skoro zaujať postoj k ateizmu, pravda nie ako k problému, lež ako k výčitke a obžalobe. Pohaniam aj úradní predstavitelia rímskej moci obžalovali kresťanov, že sú "ateisti", lebo si nectia bohov a nepraktizujú štátne náboženstvo. Pri martýriu sv. Polykarpa dav kričel: "Preč s bezbožníkmi!" Kresťania sa bránili tým, že výčitku ateizmu vracali späť na pohanov: kto namiesto pravého a živého Boha uctieva modly, ten je atheos.

Apologéti vo svojich spisoch dokazujú, ako čisto, duchovne a hlboko mravne uctievali kresťania Boha, teda, že nie sú atheí. /Justín Apol. I., 6/.

Pravda, vo vedomí Cirkvi vždy bola v popredí viera a život z viery v Boha a v jeho Syna Ježiša Krista. Cirkev túto vieru žila, rozvíjala, ohlasovala, hájila jej čistotu. Polemika s nepriateľmi kresťanstva bola iba druhoradou

záležitosťou. Národy, ku ktorým Cirkev prichádzala s posolstvom Evanjelia, mali určitú nábožnosť a náboženstvo: nestretala sa u nich s popieraním Boha, ale s nedostatočným poznaním a s nepravou úctou Boha. Preto v kresťanskom staroveku a stredoveku výslovné popieranie Boha, ateizmus v plnom zmysle, nebol hrozbou pre vieru Cirkvi. Cirkev vo svojom vnútri tak silno prežívala vieru v Boha, že nepovažovala za potrebné viesť polemiku s jej popieračmi. Keď vrcholná scholastika podávala dôkazy existencie Boha, nemala pred očami nejakého protivníka - popierača Boha, ale robila to z hĺbky viery, aby rozvinula poznanie viery a obohatila život viery.

S nástupom humanizmu a renesancie začínajú pôsobiť nové myšlienkové a kultúrne prúdy. No, zodpovední ľudia v Cirkvi nepostrehli dost prenikavo novodobý vývoj i jeho skryté tendencie. Nepostrehli ani tú tendenciu, ktorá v 18. st. a 19. st. sa ukázala ako vyslovený ateizmus. Cirkev akoby bola tým prekvapená a nemohla nájsť na to primerané slovo. Až v 2. polovici 19. st. sa vyslovila k problému ateizmu, a to výrokmi I. vat. koncilu. Potom sa už učiteľský úrad častejšie vyslovoval o tomto probléme. Významným dokumentom je encyklika Pia XI. z r. 1937 Divini Redemptoris, ďalej prejavy Pia XII; aj Ján XXIII. hovorí o týchto otázkach v Encyklike Mater et Magistra z r. 1961, a to v jej 4. časti. Konečne II. vatikánsky koncil sa vyslovil s celou zodpovednosťou k problému ateizmu, osobitne v pastorálnej konštitúcii Gaudium et spes.

10. Učenie Cirkvi

Prvý vat. koncil vidí problém ateizmu viac na rovine poznania. Preto v dogmatickej konštitúcii o katolíckej viere Dei Filius predkladá učenie o Bohu, Stvoriteľovi všetkého. "Boha ako počiatok a cieľ všetkých vecí možno s istotou poznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu" /DS 3004/. Na tomto základe potom koncil formuluje v príslušných kánonoch odsúdenie tých, čo popierajú existenciu Boha, čo hlásajú materializmus a panteizmus /DS 3021n/.

Nasledujúce dokumenty učiteľského úradu zachovávajú túto základnú osnovu: obhajoba poznania Boha - odsúdenie popierania Boha. No stále viac prezrádzajú ustarostenosť a uvedomujú si veľké rozšírenie javu ateizmu a jeho psychologický a spoločenský dosah. Ján XXIII. vidí v tom "veľmi nešťastnú črtu dnešnej doby".

Druhý vat. koncil nemohol obísť tento problém mlčaním, ani sa neuspokojil len s odsúdením ateizmu. Videl v nom nielen vieroučný problém, ale hlavne pastoračný. Učenie o Bohu a o vzťahu ľudí k Bohu je jasné pre veriacich; a samo odsúdenie ateizmu je zasa neúčinné u tých, čo i tak stoja mimo Cirkvi a náboženstva. Problém je v tom, prečo najmä praktický ateizmus zasiahol široké vrstvy, v čom sú jeho korene a hlavne ako sa stretnúť s ľuďmi, ktorí sú pod jeho vplyvom. Veď Boh chce spasit' všetkých ľudí a Cirkev má poslanie ku všetkým ľuďom, i k dnešným, čo sú poznačení praktickým popieraním Boha a náboženstva.

V duchu svojho pastoračného zamerania koncil pristúpil k otázke ateizmu s veľkou zodpovednosťou. Základný prístup formuloval v dogmatickej konštitúcii o Cirkvi Lumen Gentium, v 2. hlave o Božom ľude. V 16. čl. hovorí o tom, ako prisľúchajú k Božiemu ľudu tí, čo ešte neprijali Evanjelium. Spasiteľný Boží plán zahrňuje všetkých. "Boh nie je ďaleko ani od ostatných, čo v tienoch a obrazoch hľadajú neznámeho Boha, veď On dáva všetkým život, dýchanie a všetko /por. Sk 17, 25-28/. A Spasiteľ chce všetkých ľudí spasit /por. 1 Tim 2, 4/. Lebo tí, čo bez vlastnej viny nepoznajú Kristovo evanjelium a jeho Cirkev, ale hľadajú Boha úprimným srdcom a usilujú sa pod účinkom milosti plniť jeho vôľu, ktorú poznávajú z hlasu svedomia, môžu dosiahnuť večnú spásu. Božia Prozreteľnosť neodopiera prostriedky potrebné na spasenie ani tým, čo bez vlastnej viny ešte neprišli k jasnému poznaniu Boha a snažia sa, nie bez Božej milosti, správne žiť. Lebo všetko, čo je u nich dobrého a pravdivého, Cirkev pokladá za prípravu cesty Evanjelia a za dar Toho, ktorý osvecuje každého človeka, aby napokon mal život." /LG 16/. Tým je určený základný priestor pre kontakt, stretnutie a dialóg s tými, čo neveria v Boha: z Božej strany je to všeobecná spasiteľná vôľa Božia; zo strany človeka je to svedomie.

Na tomto dogmatickom základe koncil formuluje postoj Cirkvi k problému ateizmu z pastoračného hľadiska v konštitúcii o Cirkvi v súčasnom svete Gaudium et Spes. Už v úvodnom výklade o položení človeka v súčasnom svete hovorí o psychologických, morálnych a náboženských zmenách situácie. "Nové podmienky majú vplyv aj na náboženský život. Z jednej strany... sa vyžaduje čoraz osobnejšia a činnejšia viera, a tak mnohí nadobúdajú živší zmysel pre Boha. Z druhej strany však stále početnejšie zástupy prestávajú praktizovať náboženstvo. Popierať Boha alebo náboženstvo, alebo byť voči nemu ľahostajný, nie je ako voľakedy iba mimoriadnym a ojedinelým faktom. Dnes sa totiž nezriedka predstavuje ako požiadavka vedeckého pokroku alebo akéhosi nového humanizmu" /GS 7/. Potom Koncil rozvíja kresťanské chápanie človeka, od povolania byť obrazom Boha, cez slobodu, svedomie, hriech, až po tajomstvo smrti /čl. 11-18/. Až po tejto antropologickej príprave pristupuje k problému ateizmu v čl. 19-21. Jediná dôstojnosť človeka je v tom, že je povolaný viesť dialóg lásky s Bohom. Žiaľ, mnohí súčasníci odmietajú toto dôverné životné spojenie s Bohom, takže ateizmus patrí medzi najväčšie javy našej doby. Koncil berie tento jav vážne, skúma ho a hodnotí. Hovorí o formách a prameňoch takého popierania, a o zodpovednosti: a tú vidí nielen u neveriacich, ale aj u veriacich. "Isteže, nie sú bez viny tí, čo úmyselne sa usilujú vylúčiť Boha zo svojho srdca a vyhnúť sa náboženským problémom, nekonajúc podľa svedomia. Lenže i sami veriaci nesú za to veľa rás určitú zodpovednosť..., ak pre zanedbávanie výchovy vo viere, pre pomýlený výklad učenia alebo pre nedostatky ich náboženského, mravného a spoločenského života dá sa o nich povedať, že skôr zahaľujú než odhaľujú pravú tvár Božiu" /GS 19/.

Postoj k ateizmu Cirkev formuluje takto: Cirkev zostáva verná Bohu i človekovi a preto musí odsúdiť popieranie Boha a človeka. Pritom však sa chce citlivo priblížiť k ateistom a odhaliť ich skryté dôvody popierania Boha. Pozýva ich k rozvážnemu dialógu, a ku spolupráci na ľudských hodnotách. Zo svojej strany vyhlasuje, že "liek proti ateizmu treba očakávať od vhodne predkladaného učenia a od bezúhodnosti života Cirkvi a jej údov. Lebo Cirkev má sprítomňovať a takrečeno robiť viditeľným Boha Otca a jeho vteleného Syna, tým, že sa pod vedením Ducha Svätého neprestajne očisťuje. To sa dosiahne najmä svedectvom živej a zrelej viery... a bratskej lásky". A celú stať končí výrokom sv. Augustína o nepokojnom ľudskom srdci, kým nespočinie v Bohu /GS 21/. No poslednou odpoveďou na problém ateizmu je Ježiš Kristus - nový človek, lebo "tajomstvo človeka sa poprávde vyjasňuje jedine v tajomstve vteleného Slova... To platí nielen o tých, čo veria v Krista, ale o všetkých ľuďoch dobrej vôle, v srdciach ktorých účinkuje neviditeľným spôsobom milosť" /GS 22/.

V záveré konštitúcie Cirkev sa ešte raz obracia na všetkých ľudí dobrej vôle a vyzýva k dialógu i tých, "čo majú v úcte vynikajúce hodnoty ľudského ducha, hoci ešte nepoznajú ich Pôvodcu, i tých, čo sa stavajú proti Cirkvi a rozličným spôsobom ju prenasledujú... Keďže Boh Otec je prvopočiatok a cieľ všetkých ľudí, my všetci sme povoláni byť bratmi" /GS 92/.

V. POKUS O TEOLOGICKÉ OBJASNENIE

11. Zápas s Bohom

Teologický výklad má mať pred očami človeka v jeho celistvosti, ako stojí pred svätým a zjavujúcim sa Bohom našej spásy. Preto sme sa snažili objasniť aj jav ateizmu viacerými pohľadmi vo svetle biblického svedectva a učenia Cirkvi. Práve v tomto komplexnom pohľade je už teologické vysvetlenie. Teraz sa pokúsime rozvinúť niektoré myšlienky, ktoré osobitne vynikajú v tomto komplexnom pohľade.

a/ V náboženstve i v jeho popieraní ide zásadne o slobodné rozhodnutie človeka voči Bohu. Tak náboženstvo ako i ateizmus nevychádzajú prvotne z metafyzickej otázky: či niečo je alebo nie je, /či je duch alebo len matéria, či je duša, či je Boh/, ale obidva postoje sú založené na existenciálnom rozhodnutí: ja chcem Boha, prijímam a uznávam Boha, verím v Boha - alebo opačne: nechcem, neuznávam, neprípúšťam Boha, neverím v Boha. V tomto postoji nejde len o poznanie, či je Boh, ale o osobnú vieru v Boha, a viera má vždy v sebe toto existenciálne rozhodnutie, do ktorého vkladáme celý zmysel života. Teoretické zdôvodnenia sú až druhotnou záležitosťou rozvinutej reflexie. Ateizmus nie je iba filozofickou či vedeckou teoriou, ale je to rozhodný postoj, kde ide

o život; je to zápas s Bohom, ktorý sa rozvíja ako dráma humanistického ateizmu /H. de Lubac/.

b/ Tento zápas s Bohom môže dostať viaceré podoby:

- ako zápas s ľuďmi, ktorí veria v Boha; to je podoba bojového ateizmu. Často je to iba útek pred vnútorným zápasom, ktorý má človek zviest' so sebou a so svojimi problémami. Taký človek chce vonkajším protináboženským bojom sám seba presvedčiť o správnosti svojho ateistického postoja. Vonkajší zápas môže byť tiež prejavom sebeckej bezohľadnosti, alebo túžby po moci. Niekedy vzniká reakcia na ťažké psychické zážitky a otrasy v náboženskej oblasti, najmä v mladosti.

- ako zápas s ideami, dôkazmi, prúdmi, ktoré hovoria o Bohu a ukazujú cestu k nemu. Je to zápas s faktickou náboženskou realitou, ako ju podáva história i súčasnosť. Tento druh ateizmu sa pohybuje na intelektuálnej rovine, rešpektuje myslenie a slobodu druhých ľudí. No ešte stále je to zápas na vonkajšej rovine: zameriava sa na historické fakty, na idey, dôkazy, postoje iných ľudí, nie je to zápas s vlastným problémom.

- ako vnútorný zápas človeka o čístatu a pravosť vlastného mravného rozhodnutia, zápas o čístatu svedomia; ako hľadanie zmyslu života v temnotách nezmyselnosti; ako zápas s temnotou zla, utrpenia a nešťastia; ako zápas o realizáciu vlastnej osobnosti a čestné vzťahy k druhým ľuďom.

Tu sa však natíska otázka: môže človek zápasit' sám so sebou? V pravom zmysle iste nie; veď tu platí základný metafyzický zákon o vnútornej jednote každej bytosti. S kým teda človek zápasí, keď bojuje o mravnú čístatu, o pravdu a dobro, keď bojuje proti zlu, nepravde a zlobe? Zápasí s Niekým, kto mu tento zákon mravnosti ukladá, kto ho určuje pre pravdu a statočnosť, kto konštituuje človeka ako bytosť, zápasíacu o dobro, pravdu a česť. Je to v určitom zmysle zápas s Bohom; takto vstupuje Boh do nášho života. Preto každé rozhodnutie, ktorým prijímame pravdu a robíme dobro, je rozhodnutím pre Boha. V každom mravne dobrom rozhodnutí sa človek oddáva Bohu, ktorý to hlasom svedomia žiada.

- To isté nám ukazuje aj pohľad z druhej strany: každý zápas s mravnou zlobou, nepravdou a nespravodlivosťou, má zmysel iba vtedy, ak dobro, pravda, spravodlivosť sú transcendentné, absolútne hodnoty, ak jestvujú nezávislé na človekovi, - v Bohu.

c/ Toto je však už taký zápas s Bohom, aký poznajú náboženské dejiny, i dejiny zjavenia. Je to zápas Abraháma, Izáka a Jakuba s Bohom o budúcnosť rodu a o požehnanie. Je to zápas prorokov s Bohom o záchranu vyvoleného ale neverného ľudu. Tak zápasí s Bohom trpiaci Jób o zmysel svojho utrpenia. Tak zápasí Kazateľ o zmysel ľudského života pri pohľade na "márnosť nad márnosti". A tento zápas vzal na seba i Ježiš Kristus, keď zápasil v Getsemanskej záhrade až do krvi a keď sa modlil: "Otče, ak chceš, vezmi tento kalich odo mňa. Avšak nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane" /Lk 22, 42/. Keď v poslednom zápase na kríži volal: "Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?" /Mk 15, 34/; keď od-

púšťal tým, ktorí ho ukrižovali, a keď nakoniec zvolal: "Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha!" /Lk 23, 46/. - Všetky biblické zápasy s Bohom sa končia oddanosťou do rúk tohto nepochopiteľného, ale milujúceho a láskou víťaziacoho Boha. Všetko vrcholí v Ježišovej obete a oddanosti do rúk milujúceho Otca. Toto je jediná, pravá a dokonalá odpoveď na otázku o Bohu: Boha možno tvrdiť a poznať iba tak, že sa mu bezvýhradne oddáme.

Z tajomstva Kristovej oddanosti a obety sa odráža svetlo aj na problém ateizmu. Ateizmus ako odmietnutie Boha má svoj prameň v tom, že človek odmieta darovať sa, oddať sa Bohu, alebo pochybuje a oddialuje odpoveď oddanosti. V zápase s Bohom nechce si priznať a pripustiť, že Boh je väčší a mocnejší ako naše srdce. Toto odmietanie, váhanie, oddialovanie môže mať premnoho podôb, bližších druhotných príčin a dôvodov. Niektorí ľudia iba zabudnú na odpoveď Bohu, alebo nemajú na ňu čas, alebo sú takí malicherní a do seba zahľadení, že nevidia dôvod darovať sa, atď. V konečnom dôsledku ateizmus odmieta v mene človeka zmysel oddanosti a obety Bohu. Z toho však pre nás vyplýva, že dnešný ateizmus vo všetkých jeho podobách dá sa prekonať iba tak, že v mene človeka a v mene Boha prijmem tú oddanosť a obetu, ktorou sa obetoval a daroval Ježiš Kristus na kríži: daroval sa Otcovi i nám všetkým. Ježišova obeta na kríži je jedinou dokonalou odpoveďou na problém ateizmu: Kristov kríž je svetlom v temnotách súčasnej nevery.

12. Stretnutie s Bohom

Keždý zápas obsahuje v sebe stretnutie: je jednou formou stretnutia. Zápas s Bohom je vlastne stretnutím s Bohom. Ak sa chceme nejako priblížiť k problému ateizmu, musíme sa siahnuť aj k tej základnej ľudskej skúsenosti, akou je stretnutie. Človek je bytosť, určená pre stretnutie v slove. To sa dá vysloviť aj tak, že ľudská existencia má dialogický charakter. Človek ako osoba je zameraný na dialóg. Teda i náš vzťah k Bohu v náboženstve, i naše poznanie Boha, má nielen logický charakter, ktorý sa vyjadruje dôkazmi o Bohu, ale nielen a základne má dialogický charakter, ktorý sa realizuje v rozhovore s Bohom. Náboženstvo nie je len slovom o Bohu, ale slovom k Bohu, oslovením a príhovorom k Bohu, stretnutím s Bohom v slove.

a/ Nebezpečenstvo ateizmu začína tam, kde človek zredukuje toto svoje dialogické založenie na čisto "vecný prístup". Takáto radikálna vecná redukcia znemožňuje dialóg: s vecou sa nedá viesť dialóg, lebo nemá osobné ja. Mnohí ľudia majú dnes /pod zámienkou striktnej objektívnosti/ čisto vecný prístup nielen k neživým veciam a k prírode, ale aj k ľuďom. Sú celkom zaujatí vecami, "ponorení do vecí sveta" nielen v morálnom ale i v existenciálnom zmysle. Zakrnieva v nich schopnosť dialógu, nerozvíja sa osobný vzťah vlastného ja ku druhému ty. Príkladov nájdeme dosť v narušených ľudských vzťahoch v rodine i v širších spoločnostiach; v ekonomickom chápaní človeka ako pracovnej sily; v manipuláciách s člove-

kom. Kde nie je rozvinutý tento dialogický základ ľudskej existencie, kde nie sú rozvinuté osobné vzťahy, kde všetko riadi vecný prístup, tam sa nemôže rozvinúť ani náboženský vzťah človeka k Bohu. Širokú oblasť náboženskej ľahostajnosti a praktického ateizmu vyplňajú práve takí ľudia, čo si nerozvinuli schopnosť dialógu.

b/ Dialogické založenie človeka dá sa obmedziť aj vyššou formou: tým, že sa redukuje nie síce na "vecné vzťahy", ale na čisto ľudské vzťahy; schopnosť dialógu sa obmedzí na ľudský dialóg. Istotne, tieto stretnutia a dialógy môžu byť veľmi hlboké, veď zachycujú ľudskú osobu, budia lásku a úctu k druhej osobe, majú v sebe skutočné mravné hodnoty. Preto môžu budiť dojem určitej sebestačnosti: že si ľudia vystačia sami so svojím dialógom, so svojou láskou a oddanosťou; že pre svoju existenciu nepotrebujú Boha a dialóg s ním. V tejto redukcii človeka na "čisto ľudské vzťahy" má prameň humanistický ateizmus. S jeho výrokmí sa stretáme denne od obyčajných viet, ako: žijem iba pre svoju rodinu, iba pre svoju prácu, až po heslá, že všetko je v moci človeka a pod.

c/ Toto pokušenie ateizmu neprekonáme tým, že budeme umenšovať význam a hodnotu ľudského stretnutia a dialógu. Dá sa prekonať iba pozitívne: keď životom ukážeme, že všetky hodnoty ľudského stretnutia, dialógu, spoločenstva, sa ešte plnšie rozvinú, keď ich prežívame ako účasť na základnom náboženskom dialógu ľudí s Bohom. Alebo to isté z iného pohľadu: čím hlbšie a šľachetnejšie budú ľudia /aj tí, čo sa považujú za ateistov/ prežívať svoje ľudské vzťahy, svoje stretnutia, čím budú otvorenejší pre dialóg, pomoc a lásku, tým viac sa budú bližiť k Bohu, až sa im raz otvoria oči /vpravde, Boh im otvorí oči/ a oni sa uvidia zoči-voči Bohu.

Obmedzenie alebo redukcii dialógu nám pomôžu prekonať aj základné životné skúsenosti, v ktorých poznávame, že ani jedno ľudské ty nie je absolútne, nie je sebestačné, svojpôvodné. Je odkázané na to prvé JA, absolútne JA SOM, ktoré vyslovilo každé ľudské "ty si". Matka, keď oslovuje svoje dieťa, cíti, že netvorí jeho ja z ničoho, ale ho iba vyvoláva k vedomiu. A každý z nás má v srdci nezdeliteľnú hĺbku, kde mu nemôže byť partnerom nijaké ľudské ty. Tak isto človek ako osoba má také otázky, na ktoré mu nemôže dať odpoveď nijaké ľudské ty. Tieto otázky odkazujú človeka na Božie TY, na osobného Boha, ktorý týmito otázkami volá človeka do rozhovoru so sebou. Iba tým, že vstúpime do rozhovoru s Bohom, do rozhovoru oddanosti a lásky, prekonáme pokušenie ateizmu. Písmo hovorí o našom vzťahu k Bohu ob-razom manželskej lásky a vernosti. V manželstve iba rozhovorom lásky sa prekoná pokušenie nevery. Podobne v náboženskom vzťahu k Bohu iba rozhovorom lásky a oddanosti prekonáme pokušenie nevery. Tým rozhovorom je modlitba. Na otázku: čo mám robiť, aby som veril v Boha? - je len jedna odpoveď: Modli sa k Bohu, oslov ho, prihovor sa mu! "Kresťan, ponorený do dnešného sveta, v ktorom Boh ostáva tak často nepoznaný, bude pokladať za výsadu, že sa môže venovať

výslovnej modlitbe, ktorou sa začleňuje všetko stvorenie do radosti Evanjelia a uvádza do vzťahu k Otcovi. Modlitbou sa v nás upevňuje zmysel pre živého Boha a pre svedectvo viery" /Reholný život SJ, č. 10/.

13. Záchrana v Bohu

a/ Otázka tmy. V ľudskej existencii je jedna stránka, ktorú ťažko prijať, ťažko vysvetliť, ťažko pochopiť. Písmo to označuje výrazom "tma, temnota". Na ľudí dolieha tma bolesti, utrpenia, sklamania, zloby, prenasledovanie; temnota hriechu, smrti, podsvetia. Ľudia kráčajú po tmavých cestách, bývajú v tône smrti. Tento zážitok temnoty vyvoláva v ľuďoch výkrik po Bohu Záchrancovi, aby nás zachránil. Ale tak isto môže podnieť výkrik vzdoru, pochybnosti, odmietnutia. Ako môže nekonečne dobrý Boh toto všetko dopustiť? Toto je veľmi bolestný prameň ateizmu u mnohých ľudí.

Kresťanská filozofia predkladá v prirodzenej teológii niektoré vysvetlenia o probléme zla, so zameraním, ako by chcela obhájiť Boha pred týmito výčitkami, ako by ho chcela "ospravedlniť"; preto dostala v novoveku názov Teodicea, to značí obhajoba Božej spravodlivosti. Filozofia najprv rozoznáva fyzické zlo a mravné zlo. Boh nie je pôvodcom mravného zla; zlo má pôvod v zneužitej slobode človeka. Boh nechce zlo, ale môže ho dopustiť z vyšších dôvodov svojej prozreteľnosti. Boh riadi dejiny tak, že i mravné zlo ľudí použije na dosiahnutie svojho cieľa v stvorení. Zlo nie je svojbytným súcnom, ale iba nedostatkom dobrého na určitej bytosti...

Tieto dôvody môžu niečo ozrejmiť, ale nezachytia ľudské srdce. Ostávajú v metafyzickej rovine, no nemajú patričnú silu v živote, tam, kde sa pýtam celkom konkrétne: prečo ja musím trpieť? Prečo moje dieťa...? Prečo taká hrozná smrť?... Prečo taký strašný hriech? Tu musíme priznať, že stojíme pred tajomstvom zla: Mysterium iniquitatis, a to sa nikdy nepodari racionálne vysvetliť. Zostáva navždy tajomstvom a odkazuje každého človeka na Boha Záchrancu. Človek je bytosť, odkázaná na spásu, na Spasiteľa. Radikálny ateizmus má svoj najhlbší koreň v odmietnutí Boha Záchrancu.

b/ Skutočnou odpoveďou /nie vysvetlením/ na tajomstvo zla je jedine Ježiš Kristus, obetujúci sa Otcovi v temnotách bolesti a smrti na kríži: Mysterium Crucis. Svetlo Kristovho kríža je jediné svetlo v našich tmách. Kristus prichádza zachrániť všetkých ľudí, dáva zmysel každej bolesti, prekonáva tmu smrti svetlom vzkriesenia. On jediný môže presvietiť temnoty nevery, ktoré doľahli na náš svet. Ateizmus, ktorý vyviera z najťažších otázok ľudskej existencie, nedá sa prekonať dôkazmi filozofickej teodicey, ale odkazom na všeľudskú náboženskú skúsenosť. Lebo táto situácia bolesti, hriechu a smrti dokazuje, že človek ponechaný na seba je naozaj "bez Boha" - atheos, - bez milostivej Božej prítomnosti. Človek celým svojím životom je odkázaný na záchranu. Jediné, čo môže urobiť v tejto situácii, je obrátiť sa

a volať Záchrancu: "Príď, Pane a zachráň nás!" "Kto ma zachráni z tohto tela, prepadlého smrti? Vďaka Bohu, skrze Ježiša Krista, nášho Pána" /Rim 7, 24n/.

"Keďže Kristus zomrel za všetkých a keďže konečné povolanie človeka je v skutočnosti len jedno, to jest Božie, musíme byť presvedčení, že Duch Svätý všetkým poskytuje možnosť - spôsobom známym jedine Bohu - mať podiel na tomto veľkonočnom tajomstve Ježiša Krista" /GS 22/. Túto možnosť poskytuje aj našim súčasníkom, ktorí sú nejako zasiahnutí vplyvom ateizmu. "V nikom niet spásy, lebo niet pod nebom iného mena daného ľuďom, v ktorom máme byť spasení" /Sk 4, 12/. Problém utrpenia, hriechu a smrti, ktorý toľkých ľudí zvádza k ateizmu, nedá sa nijako inak riešiť, iba záchranou v Kristovi. Z tejto temnoty ľudskej existencie, ktorá dostáva radikálnu podobu v podobu v popieraní Boha, vedie jediná záchranná cesta, cesta Kristovho kríža. Aj dnes, zoči-voči výzve ateizmu, "my im hlásame Krista ukrižovaného: Židom pohoršenie; pohanom hlúposť, ale povolaným /od Boha/, či Židom či Grékom, Krista - Božiu moc a Božiu múdrosť" /1 Kor 1, 23n/.

- - x - -

O B S A H :

Posolstvo sv. Otcq Jána Pavla II. k 18. Svetovému dnu pokoja 1.1.1985: POKOJ A MLADÍ IDÚ SPOLOČNE	1
Príhovor pápeža pri generálnej audiencii 23. januára: VŠETCI, KTORÍ VERIA V JEZISA KRISTA	7
Ján Pavol II. zvoláva na 25. novembra nimoriadne zhromaždenie biskupskej synody: ODPREVÁDZAŤ CIRKEV NA CESTE DO TRETIHO TISÍCROČIA	9
Posolstvo pápeža arcibiskupovi z Bangalore: BOZIE OZNÁMENIA	10
Posolstvo pápeža 5-mu medzinárodnému kongresu v Ottawe: KODEX - DOKUMENT KONCILU	11
Príhovor pápeža pri návšteve biskupov z Venezuely: ZNÁSOBIT SILY EVANJELIA	13
Príhovor pápeža účastníkom doškolovacieho kurzu: EUTANÁZIU TREBA ODSÚDIŤ	16
Príhovor pápeža účastníkom svet. kongresu : DROGA SA NEDA PREMŔŤ DROGOU	19
Príhovor pápeža na valnom zhromaždení : ÚZKA SPOLUPRÁCA VO FARNOSTI	22
Príhovor pápeža kňazom, reholníkom, seminaristom...: BUĎTE VERNÍ BOHU A JEHO ZÁMERU	25
HIERONYM	29
SVÄTÝ METOD	34
Meditácia o temote v náboženstve : JEZIS KRISTUS - SVETLO VO TMÁCH	46
8. téma : POFIERANIE BOHA A NÁBOŽENSTVA -- PROBLÉM ATEIZMU	48